

PUŠ PROJEKT UNIVERZE V MARIBORU

**Operacija Praktično usposabljanje študentov Univerze v Mariboru v delovnem okolju
2025/2026 (PUŠ UM 2025/2026)**

Pravni in regulativni okviri za komercializacijo karitejevega masla: patenti, dovoljenja in čezmejna trgovina

RAZISKOVALNO POROČILO

Mentorji:

Izr. prof. dr. Cocou Marius Mensah, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru

Gregor Brajović, Izvršni direktor pri ZeeQuest Technologies

Sodelujoče študentke:

Maša Kaiser – Pravna fakulteta Univerze v Mariboru

Tajda Prapotnik – Pravna fakulteta Univerze v Mariboru

Anja Kmetec – Pravna fakulteta Univerze v Mariboru

Albert Korolenko – Pravna fakulteta Univerze v Mariboru

Mihajlo Milanović – Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru

Anastasija Dvanajščak – Fakulteta za zdravstvene vede Univerze v Mariboru

Junij 2026

Kazalo vsebine

UVOD

Izr. prof. dr. Cocou Marius Mensah, Gregor Brajović 3

I. KARITE KOT TRADICIONALNO ZNANJE IN PRAVNI MEHANIZMI ZAŠČITE
(Tajda Prapotnik)..... 6

II. LOGISTIKA DOBAVE KARITEJEVEGA MASLA IZ BENINA V EVROPSKO UNIJO:
PRAVNA ANALIZA IN ANALIZA SKLADNOSTI
(Albert Korolenko).....23

III. REGULATIVNI OKVIR ZA TRŽENJE 100-ODSTOTNEGA KARITEJEVEGA MASLA
KOT ŽIVILA V REPUBLIKI SLOVENIJI
(Anja Kmetec).....43

IV. VSTOP NA SLOVENSKI KOZMETIČNI TRG S 100-ODSTOTNIM KARITEJEVIM
MASLOM
(Maša Kaiser)..... 66

V. ZDRAVSTVENI VIDIKI UPORABE KARITEJEVEGA MASLA
(Anastasija Dvanajščak)..... 77

VI. MARKETINŠKI IN FINANČNI VIDIKI KOMERCIALIZACIJE 100-ODSTOTNEGA
KARITEJEVEGA MASLA KOT KOZMETIČNEGA IZDELKA NA SLOVENSKEM TRGU
(Mihajlo Milanović).....88

VII. ZAKLJUČEK
.....108

VIII. PRILOGE
.....110

UVOD

Projekt Projektno učenje študentov v delovnem okolju (PUŠ) z naslovom »**Pravni in regulativni okviri za komercializacijo karitejevega masla: patenti, dovoljenja in čezmejna trgovina**« predstavlja pomemben most med akademskim okoljem in gospodarstvom, saj študentom omogoča, da pridobljeno teoretično znanje uporabijo pri reševanju konkretnih izzivov iz prakse. Takšen pristop spodbuja razvoj kritičnega razmišljanja, raziskovalnih kompetenc, interdisciplinarnega sodelovanja ter podjetniškega načina razmišljanja, ki danes sodijo med ključne kompetence diplomantov na evropskem in globalnem trgu dela. Namen projekta ni zgolj priprava raziskovalnega poročila, temveč predvsem razvoj sposobnosti študentov za samostojno raziskovanje, analitično delo, sodelovanje z gospodarstvom ter razumevanje kompleksnosti sodobnega poslovnega in mednarodnega okolja.

Pričujoče raziskovalno poročilo je rezultat sodelovanja med Pravno fakulteto Univerze v Mariboru in podjetjem ZeeQuest Technologies, globalnim tehnološkim ekosistemom, podjetniško skupnostjo in inovacijsko platformo, ki razvija in podpira rešitve na področjih umetne inteligence, digitalnih ekosistemov, trajnostne infrastrukture, zdravstvenih inovacij, odnosnih tehnologij (relationship intelligence) ter razvoja novih podjetniških modelov. Takšno partnerstvo predstavlja primer sodobnega povezovanja univerze in gospodarstva, kjer se znanstveno raziskovanje dopolnjuje z neposrednimi izkušnjami podjetniškega okolja, študentom pa omogoča razumevanje, kako se raziskovalne ideje razvijajo v konkretne poslovne in družbene rešitve.

Osrednji namen projekta ni zgolj priprava raziskovalnega poročila, temveč predvsem razvoj raziskovalnih, podjetniških, pravnih in analitičnih kompetenc študentov. Ti skozi delo spoznavajo, kako se akademska teorija pretvarja v praktične poslovne modele, kako nastajajo inovacije in kako pomembno je sodelovanje med različnimi deležniki pri razvoju trajnostnih rešitev. Poseben poudarek je namenjen razumevanju podjetništva kot procesa ustvarjanja dolgoročne vrednosti, ki temelji na znanju, inovativnosti, odgovornem upravljanju in mednarodnem sodelovanju.

Raziskava se osredotoča na možnosti komercializacije 100-odstotnega karitejevega masla iz Benina na slovenskem oziroma evropskem trgu. Karitejevo maslo predstavlja eno najpomembnejših naravnih surovin Zahodne Afrike, ki ima poleg svoje gospodarske vrednosti tudi izrazit socialni, kulturni in razvojni pomen. Njegova proizvodnja je tradicionalno povezana z lokalnimi skupnostmi in predstavlja pomemben vir prihodkov predvsem za ženske na podeželskih območjih. Vključevanje takšnih proizvodov v evropske dobavne verige zato ne pomeni zgolj gospodarske priložnosti, temveč tudi prispevek k vključujočemu in trajnostnemu razvoju, zmanjševanju revščine ter spodbujanju pravičnejših trgovinskih odnosov med Evropsko unijo in afriškimi državami.

Projekt se vsebinsko umešča tudi v širši okvir Agende Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030. S svojim poudarkom na trajnostni proizvodnji, odgovorni potrošnji, gospodarskem razvoju, vključevanju žensk v globalne vrednostne verige, mednarodnem partnerstvu ter inovacijah neposredno prispeva k uresničevanju več ciljev trajnostnega razvoja, zlasti ciljev, povezanih z dostojnim delom in gospodarsko rastjo, odgovorno proizvodnjo in potrošnjo, industrijo, inovacijami in infrastrukturo ter partnerstvi za doseganje ciljev. V tem smislu raziskava presega zgolj pravno analizo posameznega izdelka in odpira vprašanja trajnostnega mednarodnega razvoja ter odgovorne globalne trgovine.

Raziskava je hkrati tesno povezana z razvojnimi usmeritvami Evropske unije, predvsem z Evropskim zelenim dogovorom, Strategijo za trajnostno in krožno gospodarstvo, Strategijo »od vil do vilic«, digitalno preobrazbo evropskega gospodarstva ter prizadevanji za krepitev odpornih, preglednih in trajnostnih dobavnih verig. Evropski trg od gospodarskih subjektov danes zahteva bistveno več kot zgolj kakovosten izdelek. Uspešna komercializacija pomeni izpolnjevanje zahtev glede varnosti proizvodov, sledljivosti, trajnosti, odgovornega pridobivanja surovin, spoštovanja človekovih pravic, okoljske odgovornosti in skladnosti s kompleksnim regulativnim sistemom Evropske unije.

Posebnost sodobnega poslovnega okolja predstavlja tudi pospešena digitalna preobrazba mednarodne trgovine. Digitalizacija spreminja način upravljanja dobavnih verig, izvajanja carinskih postopkov, certificiranja izdelkov, preverjanja skladnosti in komuniciranja med poslovnimi partnerji. Elektronska dokumentacija, digitalni sistemi sledljivosti, pametne logistične rešitve ter uporaba podatkovnih platform postajajo sestavni del učinkovitega mednarodnega poslovanja. Razumevanje teh procesov danes predstavlja eno izmed ključnih kompetenc prihodnjih pravnikov, ekonomistov in podjetnikov.

Ob tem vse pomembnejšo vlogo prevzemajo tudi tehnologije umetne inteligence, ki že danes pomembno vplivajo na mednarodno trgovino, regulativno skladnost in razvoj novih poslovnih modelov. Sistemi umetne inteligence omogočajo hitrejšo analizo zakonodaje različnih jurisdikcij, avtomatizirano preverjanje skladnosti izdelkov z regulativnimi zahtevami, optimizacijo logističnih procesov, napovedovanje tržnih trendov, analizo potrošniških preferenc ter učinkovitejše upravljanje mednarodnih dobavnih verig. Čeprav umetna inteligenca ne more nadomestiti pravnega odločanja ali strokovne presoje, postaja pomembno podporno orodje pri sprejemanju poslovnih odločitev in razvoju inovativnih rešitev. Zato projekt spodbuja tudi razumevanje odgovorne uporabe novih tehnologij v skladu z evropskimi pravnimi in etičnimi standardi ter načeli zaupanja vredne umetne inteligence.

Prav zaradi kompleksnosti obravnavane tematike je raziskava zasnovana izrazito interdisciplinarno. Združuje znanja mednarodnega prava, prava Evropske unije, gospodarskega prava, prava intelektualne lastnine, carinskega prava, logistike, marketinga, financ, varstva potrošnikov, prehranske zakonodaje ter regulative kozmetičnih izdelkov. Takšen pristop omogoča celovito razumevanje vseh dejavnikov, ki vplivajo na uspešno vključevanje naravnih proizvodov iz držav v razvoju na evropski trg.

Pomembna dodana vrednost projekta je tudi njegova izrazita mednarodna razsežnost. Študenti skozi raziskovalno delo spoznavajo povezovanje različnih pravnih sistemov, mednarodnih trgovinskih pravil in poslovnih praks, hkrati pa razvijajo razumevanje pomena medkulturnega sodelovanja in globalnega podjetništva. Takšno znanje je v času globaliziranega gospodarstva nepogrešljivo, saj sodobni strokovnjaki vse pogostejše delujejo v mednarodnih projektih, kjer je sposobnost povezovanja pravnih, tehnoloških in poslovnih znanj ena ključnih konkurenčnih prednosti.

Raziskovalno poročilo je razdeljeno na šest vsebinsko povezanih poglavij. Prvo poglavje obravnava pravni in regulativni okvir za vstop 100-odstotnega karitejevega masla na slovenski kozmetični trg. Drugo poglavje analizira zdravstvene vidike njegove uporabe z vidika varnosti potrošnikov in znanstvenih spoznanj. Tretje poglavje raziskuje karite kot tradicionalno znanje ter predstavlja mednarodne in evropske pravne mehanizme njegove zaščite. Četrto poglavje proučuje regulativne pogoje za trženje 100-odstotnega karitejevega masla kot živila v Republiki Sloveniji. Peto poglavje obravnava marketinške in finančne vidike komercializacije izdelka na slovenskem trgu, zadnje poglavje pa analizira logistiko dobave karitejevega masla iz Benina v

Evropsko unijo, pri čemer posebno pozornost namenja pravnim vidikom mednarodne trgovine, skladnosti z evropsko zakonodajo, digitalizaciji logističnih procesov ter sodobnim pristopom upravljanja dobavnih verig.

Končni rezultat projekta tako predstavlja bistveno več kot zgolj študentsko raziskavo. Predstavlja model sodelovanja med univerzo in gospodarstvom, ki združuje raziskovanje, podjetništvo, trajnostni razvoj, digitalno preobrazbo in mednarodno sodelovanje. S tem študentom omogoča razvoj kompetenc, ki jih sodobna družba in trg dela vse bolj zahtevata, hkrati pa prispeva k boljšemu razumevanju pravnih, gospodarskih in tehnoloških izzivov, povezanih z vključevanjem trajnostnih afriških proizvodov v evropski gospodarski prostor. Poročilo je zato uporabna strokovna podlaga za nadaljnje raziskave, razvoj podjetniških pobud ter krepitev sodelovanja med Evropo in Afriko na področju trajnostnega, digitalnega in vključujočega gospodarskega razvoja.

Cocou Marius Mensah, Gregor Brajović, mentorji.

KARITE KOT TRADICIONALNO ZNANJE IN PRAVNI MEHANIZMI ZAŠČITE

Tajda Prapotnik

Pravna fakulteta Univerze v Mariboru

KAZALO VSEBINE

1 SPLOŠNO O KARITE	8
1.1 KARITEJEVO DREVO	8
1.2 KARITEJEVO MASLO.....	8
1.3 UPORABA KARITEJA	9
1.4 GOSPODARSKI POMEN IN EVROPSKI TRG KARITEJA	10
2 KARITE KOT KULTURNA DEDIŠČINA IN TRADICIONALNO ZNANJE	12
2.1 KARITE KOT DEL TRADICIONALNEGA ZNANJA.....	12
2.2 ZAŠČITA NA NACIONALNI IN REGIONALNI RAVNI.....	13
2.3 UNESCO IN NESNOVNA KULTURNA DEDIŠČINA	14
3 PRAVNI MEHANIZMI ZA ZAŠČITO KARITEJA.....	16
3.1 ZAŠČITA POREKLA IN GEOGRAFSKE OZNAČBE	16
3.2 PRAVNA ZAŠČITA TRADICIONALNEGA ZNANJA.....	17
3.3 BLAGOVNA ZNAMKA IN KOMERCIALIZACIJA.....	18
3.4 OMEJITVE PATENTNE ZAŠČITE	19
3.5 VIRI IN LITERATURA.....	21

1 SPLOŠNO O KARITE

1.1 KARITEJEVO DREVO

Karitejevo drevo (lat. *vitellaria paradoxa*), je tradicionalna afriška rastlina za prehrano. Glede na znanstveno klasifikacijo, gre za edino vrsto iz rodu »vitellaria«.¹ Karitejevo drevo raste zgolj na omejenem območju zemeljske oble, in sicer v podsaharskem afriškem pasu, katerega območje je poznano tudi kot »karite pas« (angl. »shea belt«).² Območje rasti afriškega karitejevega drevesa obsega države zahodne Afrike ter sega od Senegala na zahodu do Ugande na vzhodu vse do vznožja Etiopskega višavja. Večina izvoženega karitejevega masla je pridelana v državah zahodne Afrike, kot so Benin, Gana, Togo, Nigerija, Burkina Faso, Mali in Slonokoščena obala. Nekaj karitejevega masla se pridelava tudi v srednje- in vzhodnoafriških državah, vendar sta ti regiji trenutno manj razviti za izvoz v primerjavi z vzhodnoafriškimi državami. Države z območja srednje in vzhodne Afrike, ki pridelujejo maslo so Čad, Srednjeafriška republika, Južni Sudan, Kamerun, Uganda, Etiopija in Kongo.³

Kvaliteta in značilnosti, ki jih ima karitejevo maslo, so odvisne od podvrste karitejevega drevesa, iz katere je maslo pridobljeno. Znani sta dve podvrsti karitejevega drevesa, to sta karite nilotica (*vitellaria paradoxa* subspecies *nilotica*) in karite paradoxa (*vitellaria paradoxa* subspecies *paradoxa*).⁴ Ti dve vrsti se ne pojavljata na istem območju in vsaka izmed navedenih podvrst ima svoje značilnosti. Podvrsta Nilotica se nahaja v vzhodni Afriki, ima plodove, katerih maslo je mehko in kremno z lahkotno teksturo, zaradi česar je priljubljena in prvenstveno uporabljena v kozmetiki. To maslo ima blag vonj in se z lahkoto razmaže na koži. Na drugi strani imajo plodovi podvrste Paradoxa, ki jo najdemo v zahodni Afriki, maslo trše teksture, ki ima močno oreščkasto aromo. Podvrsta Paradoxa se pogosteje uporablja v živilski industriji.⁵

Karitejevo drevo je vpisano na rdeči seznam ogroženih vrst Mednarodne zveze za ohranjanje narave in naravnih virov (IUCN). Na seznamu je uvrščeno v kategorijo »ranljive vrste« (oznaka VU – vulnerable), kar pomeni, da je populacija sicer stabilna, vendar obstajajo dejavniki, ki ogrožajo preživetje, kar se nanaša predvsem na uničevanje habitata, kjer uspeva karitejevo drevo.⁶

1.2 KARITEJEVO MASLO

Karitejevo maslo je naravna rastlinska maščoba, pridobljena iz jedrc oreščkov karitejevega drevesa, ki raste predvsem na območju zahodne in osrednje Afrike. Oreščki se nahajajo v plodovih karitejevega drevesa, iz njihovih jedrc pa se z raznimi postopki, bodisi tradicionalnimi bodisi industrijskimi, pridobiva maščoba, ki jo imenujemo karitejevo maslo. Zaradi svojih značilnosti in lastnosti predstavlja pomembno

¹ Hale idr., 2021, str. 2.

² Hale idr., 2021, str. 2.

³ CBI, 2024, The European market potential for shea butter for food.

⁴ CBI, 2024, The European market potential for shea butter for food.

⁵ CBI, 2024, The European market potential for shea butter for food. Glej tudi Hale idr., 2021, str. 3–5.

⁶ IUCN, 1998, The IUCN Red List of Threatened Species.

surovino, katere uporaba je mogoča v prehranski, kozmetični in celo farmacevtski industriji. Pridobivanje karitejevega masla na tradicionalen način, je zahteven postopek, ki vključuje več korakov, kot so zbiranje plodov, sušenje, praženje, mletje ter ekstrakcija same maščobe.⁷ V številnih zahodnoafriških skupnostih se proizvodnja še vedno izvaja po tradicionalnih metodah, pri čemer imajo pomembno vlogo ženske, ki imajo tradicionalno vlogo pri skrbi za karitejeva drevesa in nabiranja plodov ter predelavi in prodaji izdelkov iz karitejevega masla.⁸ Karitejevo maslo ima tako za afriške skupnosti tudi močan kulturni pomen. Poleg tradicionalne proizvodnje v okviru lokalnih afriških skupnosti, se razvija tudi industrijska predelava karitejevih oreščkov kot posledica globalizacije karitejevega trga in vse večjega povpraševanja po izdelkih iz kariteja. Industrijska predelava je namenjena predvsem izvozu na mednarodne trge.

Zaradi različnih načinov predelave in variacij v kakovosti izdelka obstajajo tudi različne klasifikacije karitejevega masla. Agencija Združenih držav Amerike za mednarodni razvoj (USAID) je skupaj z drugimi organizacijami in industrijskimi združenji predlagala sistem razvrščanja karitejevega masla v več kakovostnih razredov, ki temeljijo predvsem na načinu predelave, čistosti in stopnji rafinacije izdelka.⁹ Takšne klasifikacije imajo pomembno vlogo v mednarodni trgovini, saj vplivajo na standarde kakovosti, uporabnost izdelka in njegovo tržno vrednost.

Glede na stopnjo predelave ločimo dve temeljni obliki karitejevega masla, in sicer nerafinirano (surovo) maslo, ki je pridobljeno po tradicionalnih ali pol-industrijskih postopkih brez kemične obdelave, in rafinirano karitejevo maslo, ki je pridobljeno z industrijskim postopkom rafinacije, ki vključuje beljenje, parfumiranje in filtracijo masla. Nerafinirano maslo ohranja vse svoje naravne značilnosti in je zelo pomembno z vidika lokalnih skupnosti. Oblika nerafiniranega karitejevega masla je predmet različnih pravnih in kulturnih razprav v okviru zaščite tradicionalnega znanja avtohtonih in lokalnih skupnosti. V kozmetiki je nerafinirano maslo cenjeno predvsem zaradi tega, ker ohranja naravno sestavo in je skladno z zahtevami potrošnikov po kozmetiki, ki uporablja čim manj sestavin (tj. čista kozmetika, angl. clean beauty). Na drugi strani je rafinirano maslo bele barve, brez vonja in daljšo obstojnostjo, posledica tega pa je tudi nižja vrednost bioaktivnih snovi. Industrijsko rafinirano maslo se prevladujoče pojavlja na globalnem trgu kozmetike in živilske industrije.¹⁰

1.3 UPORABA KARITEJA

Karitejevo maslo se lahko uporablja za različne namene. Njegova uporabnost je tako v prehranski kot kozmetični industriji ter ima potencial tudi za farmacevtsko industrijo. Tradicionalno se v številnih afriških državah uporablja pretežno kot prehranski izdelek, v manjšem delu pa tudi kot kozmetično sredstvo za nego in zaščito kože.¹¹

⁷ CBI, 2024, The European market potential for shea butter for food.

⁸ FAO in CFC, 2004, str. 22.

⁹ CBI, 2024, Entering the European market for shea butter for food, str. 14.

¹⁰ FAO, 2021. Glej tudi Svetovna banka, 2023.

¹¹ FAO in CFC, 2004, str. 13.

Čeprav evropski in svetovni potrošniki karitejevo maslo pogosto povezujejo predvsem s kozmetičnimi izdelki, se v kozmetiki uporablja zgolj 10 % celotne količine izvoza kariteja. Večina izvoženega karitejevega masla, kar 90 %, se uporablja v prehranski industriji.¹² Njegova uporaba je posebej pomembna v slašičarski in čokoladni industriji, saj predstavlja alternativo kakavovemu maslu ter drugim rastlinskim maščobam.¹³

V živilski industriji se uporablja pri proizvodnji različnih prehrabnih izdelkov, kot so pecivo iz listnatega testa, slaščice, izdelki iz čokolade, rastlinski namazi ter drugi izdelki na rastlinski osnovi. Zaradi vse večjega zanimanja potrošnikov za rastlinsko prehrano in trajnost surovin uporaba kariteja v prehranski industriji še naprej narašča. Poleg prehrabnega sektorja ima vlogo tudi v kozmetični industriji, predvsem pri proizvodnji krem, losjonov, mil in drugih izdelkov za nego kože.¹⁴

Rast globalnega trga karitejevega masla je prispevala k povečanju izvoza in večjem gospodarskem pomenu za države proizvajalke. Vendar ti dejavniki hkrati odpirajo vprašanja glede trajnostne proizvodnje, zaščite tradicionalnega znanja in dolgoročne stabilnosti dobavnih verig.

1.4 GOSPODARSKI POMEN IN EVROPSKI TRG KARITEJA

Karitejevo maslo predstavlja pomemben gospodarski proizvod zahodnoafriških držav ter ima vedno pomembnejšo vlogo na globalnem trgu. Njegova priljubljenost se je v zadnjih desetletjih močno razširila predvsem zaradi razvoja trendov v prehranski in kozmetični industriji, ki vse pogostejše uporabljata rastlinske maščobe kot trajnostno in funkcionalno alternativo drugim surovinam. Karite ima poseben pomen za države zahodne Afrike, kjer predstavlja pomemben vir prihodka za lokalne skupnosti, pri čemer pomembno vlogo v tradicionalni proizvodnji in predelavi karitejevih orešchkov opravljajo ženske.¹⁵ Severna Amerika predstavlja največji trg za karitejevo maslo na svetu. Trg karitejevega masla je v letu 2025 dosegel vrednost 2,27 milijard ameriških dolarjev (USD), s pričakovano rastjo do 3,24 milijard dolarjev (USD) do leta 2030.¹⁶ Evropski trg kariteja je ocenjen na 567,96 milijonov dolarjev (USD), s pričakovano rastjo na 1,1 milijarde dolarjev (USD) do leta 2035.¹⁷ Evropski trg tako predstavlja eno izmed izvoznih destinacij za karitejevo maslo. Povpraševanje po njem se povečuje predvsem zaradi čedalje pogostejšega odločanja potrošnikov za rastlinsko prehrano, trajnostne prehrabne izdelke in naravno kozmetiko. Na drugi strani pa proizvajalci iščejo alternative surovinam, glede katerih se pojavljajo polemike glede njihovih okoljskih vplivov in odpirajo druga etična vprašanja (npr. palmovo olje).¹⁸ Pomemben dejavnik razvoja evropskega trga predstavlja tudi interes potrošnikov po certificiranih izdelkih in njihovem etičnem načinu proizvodnje.

¹² CBI, 2024, The European market potential for shea butter for food.

¹³ FAO in CFC, 2004, str. 113.

¹⁴ FAO in CFC, 2004, str. 26.

¹⁵ FAO in CFC, 2004, str. 78.

¹⁶ The Business Research Company, 2026, Shea Butter Market Report.

¹⁷ Market Research Future, 2026, Europe Shea Butter Market.

¹⁸ CBI, 2024, The European market potential for shea butter for food.

Večinski delež izvoza kariteja za evropski trg se uporabi v prehranski industriji. Čeprav evropski potrošniki karite pogosto povezujejo predvsem s kozmetičnimi izdelki, predstavlja izvoz kariteja za ta namen zgolj 10 % celotnega izvoza kariteja. Večina izvoženega karitejevega masla uporabi v živilski industriji, predvsem pri proizvodnji čokolade, slaščic in pekovskih izdelkov. Karitejevo maslo predstavlja dobro alternativo kakavovemu maslu ter je hkrati dober nadomestek drugih rastlinskih maščob.¹⁹

Med pomembne evropske trge, ki predstavljajo velik potencial za karitejevo maslo sodijo Nemčija, Francija, Nizozemska, Belgija in Danska. Gre za države, ki so v evropskem vrhu glede razvite prehranske in kozmetične industrije. Nadalje imajo te države v Evropi pomembno vlogo pri uvozu, predelavi in distribuciji. Nemčija predstavlja enega največjih evropskih potrošniških trgov in je hkrati pomembno središče živilske industrije. Belgija in Francija pa sta zanimivi predvsem zaradi močne čokoladne in slaščičarske industrije. Nizozemska in Danska sta pomembni trgovski in logistični središči za uvoz in nadaljnjo distribucijo na evropskem tržišču.²⁰

Potencial karitejevega masla raste tudi na področju naravne in trajnostne kozmetike. Evropski potrošniki izkazujejo vedno več zanimanja za naravne, ekološke in etično pridobljene izdelke, kar povečuje povpraševanje po certificiranem karitejevem maslu, ki je pridobljeno na tradicionalen način.

Kljub hitri rasti povpraševanja se trg karitejevega masla sooča tudi s številnimi izzivi. Eden največjih problemov predstavlja krčenje gozdov in zmanjševanje števila karitejevih dreves zaradi modernizacije kmetijstva in širjenja obdelovalnih površin. Kmetje dajejo prednost pridelkom, ki omogočajo hiter in visok zaslužek, zaradi česar prihaja do poseka karitejevih dreves. Dodatne težave predstavljajo podnebne spremembe ter prekomerno izkoriščanje naravnih virov, kar lahko v prihodnosti ogrozi stabilnost preskrbe s karitejem.²¹

¹⁹ CBI, 2024, The European market potential for shea butter for food.

²⁰ CBI, 2024, The European market potential for shea butter for food.

²¹ FAO in CFC, 2004, str. 166.

2 KARITE KOT KULTURNA DEDIŠČINA IN TRADICIONALNO ZNANJE

2.1 KARITE KOT DEL TRADICIONALNEGA ZNANJA

Karitejevo maslo in njegova pridelava v Afriki, predstavlja skupek tradicionalnega znanja in metod pridelave, ki se med ženskami v Afriki prenašajo iz roda v rod.²² Gre za neko obliko tradicionalnega znanja, ki ga lahko opredelimo s pomočjo mednarodnih pogodb in drugih dokumentov. Tradicionalno znanje je vsebina znanja, ki izhaja iz intelektualne dejavnosti v tradicionalnem kontekstu in vključuje sposobnosti, inovacije, prakse ter učenje, ki so del tradicionalnih sistemov znanja.

Svetovna organizacija za intelektualno lastnino (WIPO) opredeljuje tradicionalno znanje v širšem in ožjem smislu. V ožjem smislu gre za tisto znanje, ki izhaja iz intelektualne dejavnosti v tradicionalnem kontekstu in zajema znanje, spretnosti, inovacije ter prakse, ki sestavljajo sisteme tradicionalnega znanja in so vsebovane v kodificiranih sistemih znanja, ki se prenašajo med generacijami.²³ Ta definicija je ključna za razumevanje položaja kariteja, saj znanje o tej rastlini ni zapisano v uradnih dokumentih, temveč živi v ustnem izročilu, obrednih praksah in vsakodnevem ravnanju skupnosti.

Tradicionalno znanje o kariteju ima več vidikov. Z ekološkega in kmetijsko-gozdarskega vidika so lokalne skupnosti skozi stoletja razvile natančno poznavanje rastnih ciklov drevesa, optimalnega časa obiranja, tehnik sušenja in shranjevanja plodov ter vzajemnega delovanja kariteja z drugimi kulturnimi rastlinami. V Ugandi, kjer uspeva podvrsta *Vitellaria paradoxa subsp. nilotica*, so bile ugotovljene prakse kot so ohranjanje dreves na kmetijskih površinah med obdelovanjem, sezonsko plevelenje in rezanje, ki izhajajo iz dolgoletne tradicije. Starost kmetov se je izkazala kot statistično pomemben dejavnik poznavanja teh praks, kar kaže na njihovo medgeneracijsko naravo.²⁴ Tradicionalno znanje je pogosto del t.i. kulturnih izrazov. To so miti, legende, obredi in simboli, ki sami po sebi niso zgolj nosilci informacij, temveč vplivajo tudi na vedenje skupnosti.²⁵

Avtohtone in lokalne skupnosti so oblikovale postopke izdelave masla iz plodov karitejevega drevesa. Pridobljeno maslo je primerno za uporabo tako v prehranski kot tudi kozmetični industriji. Pojavljajo se tudi indikacije o zdravilnih učinkih kariteja. Znanje o fermentaciji, ekstrakciji in čiščenju karitejevega masla se prenaša med ženskami, ki so tradicionalno nosilke znanja o pridelavi karitejevega masla. To znanje se razlikuje med posameznimi državami karitejevega pasu. Lastnosti karitejevega masla so odvisne tudi od podvrste drevesa, s katerega prihaja plod ter samim geografskim izvorom plodov kariteja ter drugimi sezonskimi vplivi na karitejevo drevo. Kombinacija znanj, ki se prepletajo pri karitejevem maslu tvori bogato vsebino tega tradicionalnega znanja. Konvencija ZN o biološki raznovrstnosti v 8(j) členu posredno opisuje tradicionalno znanje kot »znanje, inovativnost in običajne postopke avtohtonih in

²² WIPO, Traditional knowledge (TK).

²³ WIPO, 2010, str. 3-4.

²⁴ Gwali, 2016.

²⁵ WIPO, 2010, str. 3-4.

lokalnih skupnosti, ki poosebljajo tradicionalne načine življenja, pomembne za ohranitev in trajnostno rabo biološke raznovrstnosti.«²⁶

Tradicionalno znanje o kariteju je tako zelo bogato in obsega širok spekter znanj, kjer se prepletajo ekološki, prehrambni, zdravilni in socialni vidiki. Prav zaradi skupka različnih znanj, prihaja v praksi do težav pri zaščiti takšnega tradicionalnega znanja s klasičnimi mehanizmi prava intelektualne lastnine. Problem teh tradicionalnih institutov zaščite intelektualne lastnine je v tem, da pogosto znanje razčlenijo na dele in ščitijo zgolj ločene elemente (npr. tehnične rešitve pri patentu).²⁷

Zbiranje, dokumentiranje in zaščita takšnega znanja je zato izjemno kompleksna. Smernice WIPO za dokumentiranje tradicionalnega znanja opozarjajo, da samo dokumentiranje tovrstnega znanja prinaša razna tveganja. Eden izmed pomislekov je, da samo dokumentiranje tradicionalnega znanja ne pomeni tudi pravne zaščite tradicionalnega znanja. Ni popolnoma jasno, kakšen je možen vpliv na pravice, kulturo in samo življenje avtohtonih prebivalcev in lokalnih skupnosti, saj obstaja nevarnost, da bi skupnosti izgubile nadzor nad svojim tradicionalnim znanjem. Nadalje takšni ukrepi pomenijo, da bo to znanje postalo dostopno širši javnosti, kar je povezano z vidikom o razkritju znanja, ki ga skupnost smatra za tajno oz. zaupno.²⁸

Temeljno vprašanje, ki se pojavlja v zvezi s karitejem kot predmetom tradicionalnega znanja, je vprašanje glede lastništva in pravice do upravljanja s tem znanjem. V povezavi s tem pa se odpirajo tudi vprašanja ekonomskih koristi na podlagi znanja. Glede teh vprašanj se je opredelila Afriška skupina v razpravah znotraj WIPO, ki zagovarja stališče, da so lokalne in avtohtone skupnosti tiste, ki imajo pravico do izkoriščanja lastnih tradicionalnih kulturnih izrazov in znanja z namenom izboljšanja svojih življenjskih pogojev. Ob tem Afriška skupina opozarja na to, da mora biti ta pravica vključena v zavezujoče mednarodne akte.²⁹ Na podlagi tega stališča, bi v primeru kariteja, bile lokalne skupnosti, ki skozi generacije vzdržujejo znanje o karitejevem maslu ter skrbijo za ohranjanje karitejevih dreves, tudi dejanski upravičenci do dobička, ki ga ustvarja globalna industrija s karitejevim maslom.

2.2 ZAŠČITA NA NACIONALNI IN REGIONALNI RAVNI

Tako kot na mednarodni ravni, je tudi na nacionalni ravni varstvo tradicionalnega znanja o kariteju neenotno. Pravni akti, ki urejajo pravila o intelektualni lastnini, okoljsko pravo in pravo biotske raznovrstnosti se medsebojno prekrivajo, vendar redko tvorijo enotno zaščito. V Republiki Benin ima pristojnost na področju intelektualne lastnine nacionalna agencija za industrijsko lastnino (ANAPI). Večina držav izvoznic kariteja, med njimi tudi Republika Benin, je ratificirala Konvencijo o biološki raznovrstnosti (CBD) in njej pripadajoč Nagojski protokol. Omenjena mednarodna akta nalagata tem državam obvezo, da sprejmejo zakonodajne ukrepe za varovanje tradicionalnega znanja, ki je povezano

²⁶ Konvencija o biološki raznovrstnosti, 1992.

²⁷ WIPO, 2010, str. 16.

²⁸ WIPO, 2017.

²⁹ Afriška skupina WIPO.

z genskimi viri. Med drugimi so med državami podpisnicami, Burkina Faso, Mali, Gana, Slonokoščena obala, Uganda, Nigerija.³⁰

Nagojski protokol (2010)³¹ je temeljni mednarodni instrument na področju dostopa do genskih virov in pravične delitve koristi. V povezavi s karitejem je relevanten 7. člen protokola, ki zahteva, da države pogodbenice v skladu s svojo notranjo zakonodajo sprejmejo ustrezne ukrepe, da se zagotovi dostop do tradicionalnega znanja, ki je v posesti avtohtonih in lokalnih skupnosti, na podlagi predhodnega informiranega soglasja, pod pogoji, ki jih skupno dogovorijo.

Na regionalni ravni zaščite je pomembna vloga Afriške unije in drugih afriških institucij. Afriška skupnost za biotsko raznovrstnost je oblikovala smernice za zaščito lokalnega znanja o kmetijskih rastlinah, ki vključujejo tudi karite. Afriška skupina, kot že rečeno, v razpravah v okviru WIPO dosledno zagovarja stališče, da obstoječi sistem intelektualne lastnine ne omogoča učinkovite zaščite tradicionalnega znanja, saj ne upošteva posebnih značilnosti tovrstnega znanja. Kot rešitev vidijo oblikovanje posebnega sistema (*sui generis*, svoje vrste), ki bi bil namenjen zaščiti tradicionalnega znanja in tradicionalnih kulturnih izrazov (folklore). Oblikovanje posebnega sistema, bi upoštevalo značilnosti in posebnosti, s katerimi se srečujemo pri tradicionalnem znanju. Hkrati ob tem poudarjajo, da mora kakršnokoli zavezujoče mednarodno besedilo o zaščiti tradicionalnega znanja upoštevati suverenost skupnosti in vnaprejšnje informirano soglasje skupnosti za uporabo tega znanja s strani tretjih.³²

Slabost obstoječih nacionalnih sistemov je odsotnost preventivne zaščite. Pogosto nacionalni sistemi ščitijo znanje šele, ko je prišlo do kršitve (*ex post*). Pogosta problematika je področje bioloških patentov. Razna podjetja, so v preteklosti pridobivala patente za postopke pridelave, ki so se opirali oz. so izhajali iz znanja lokalnih skupnosti ali znanja avtohtonega prebivalstva. Pri tem avtohtone in lokalne skupnosti niso prejele nobene ekonomske koristi. Tovrstne prakse teorija označuje z izrazom »biopirastvo«.³³

Poleg formalnih pravnih instrumentov imajo pri zaščiti kariteja in tradicionalnega znanja v povezavi s karitejem vlogo tudi geografske označbe in certifikacijski sistemi. Čeprav te sheme niso neposredno zasnovane kot varstvo tradicionalnega znanja, v praksi delujejo kot orodje, ki skupnostim zagotavlja ekonomsko prepoznavnost in s tem spodbuja ohranjanje tradicionalnih praks.

2.3 UNESCO IN NESNOVNA KULTURNA DEDIŠČINA

UNESCO je s Konvencijo o varovanju nesnovne kulturne dediščine iz leta 2003³⁴ vzpostavil mednarodni sistem varstva nesnovne kulturne dediščine. Ta sistem varstva ponuja dodatno možnost zaščite in nudi izhodišča za nadaljnje razumevanje in varstvo znanja o kariteju. Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine definira pojem nesnovna kulturna dediščina kot prakse, predstavitve, izraze, znanje, spretnosti in z njimi povezane instrumente, predmete, artefakte in kulturne prostore, ki jih skupnosti,

³⁰ Konvencija o biološki raznovrstnosti, 1992.

³¹ Nagojski protokol, 2010.

³² Afriška skupina WIPO,

³³ WIPO, 2017.

³⁴ UNESCO, 2003.

skupine in posamezniki prepoznajo kot del svoje kulturne dediščine.³⁵ Ta dediščina se iz roda v rod prenaša in se nenehno poustvarja, skupnostim pa zagotavlja občutek identitete in kontinuitete.

Konvencija UNESCO o nesnovni kulturni dediščini vsebuje pet področij oz. kategorij, znotraj katerih je možno umestiti nesnovno dediščino, ki se jo želi zaščititi. Prva kategorija je ustno izročilo, pod drugo kategorijo spadajo uprizoritvene umetnosti (npr. tradicionalna glasba, ples, gledališče), tretjo kategorijo sestavljajo družbene prakse, rituali in praznični dogodki, v četrto kategorije se umesti znanje in prakse o naravi in veselju ter peta kategorija kot zadnja zajema tradicionalno obrt. Znanje o kariteju in pridelavi karitejevega masla je glede na značilnosti tako možno umestiti kar pod dve kategoriji, ki ju našteva Konvencija, in sicer pod četrto kategorijo – znanje in prakse v zvezi z naravo in vesoljem ter pod peto kategorijo – tradicionalna obrt. Pod prvo omenjeno kategorijo se uvršča ekološko znanje o drevesih in lastnostih kariteja, pod tradicionalno obrt pa veščine pridelave karitejevega masla iz plodov kariteja.

Konvencija v 3. odstavku 2. člena zahteva, da države pogodbenice sprejmejo ukrepe za varovanje nesnovne kulturne dediščine. Ti ukrepi vključujejo identifikacijo, dokumentiranje, raziskovanje, ohranjanje, zaščito, promocijo, vrednotenje in prenos dediščine.³⁶ Namen konvencije je, da se spodbuja nadaljnji razvoj nesnovne kulturne dediščine.

Člen 3(b) določa, da konvencija ne posega v pravice in obveznosti držav pogodbenic, ki izhajajo iz mednarodnih instrumentov s področja pravic intelektualne lastnine ali rabe bioloških in ekoloških virov.³⁷ S to določbo tako ne pride do situacije, ko bi Konvencija nasprotovala že obstoječim sistemom varstva intelektualne lastnine.

Konvencija ponuja okvir za kulturno prepoznavnost in skupnostno upravljanje, WIPO pa razvija instrumente za pravno zaščito in delitev ekonomskih koristi. Kljub temu niti en niti drug sistem ne zadostuje za učinkovito varstvo.

Karite kot takšen še ni vpisan na UNESCO seznam nesnovne kulturne dediščine. Obstaja pa zaščita posebnega obreda ljudstva Lango v Ugandi, ki pri svoji izvedbi uporablja tudi karite.³⁸ Medvladni odbor za nesnovno kulturno dediščino je leta 2014 obravnaval ugandski primer moške očiščevalne slovesnosti ljudstva Lango in jo vpisal na seznam nujno potrebne zaščite.³⁹ Čeprav karite kot vrsta ni bil predmet tovrstnega vpisa, ta primer kaže, da je UNESCO-v mehanizem načeloma odprt za zaščito kulturnih praks, ki izhajajo iz stika z naravo in ki so v podsaharski Afriki pogosto neločljivo prepletene z rastlinskimi vrstami.

Slabost UNESVO Konvencije o nesnovni kulturni dediščini je predvsem ta, da sankcije nimajo zavezujoče narave. Konvencija od držav pogodbenic zahteva zgolj izvajanje ustreznih ukrepov, ne predpisuje pa sankcij za neupoštevanje določil Konvencije. Poleg tega je primarni namen Konvencije ohranjanje dediščine, ne pa pravna zaščita pred komercialnim izkoriščanjem s strani tretjih oseb in posledičnim prikrajšanjem lokalnih skupnosti.

³⁵ UNESCO, 2003.

³⁶ UNESCO, 2003.

³⁷ UNESCO, 2003.

³⁸ UNESCO, odločba 9.COM 9.A.7, 2014.

³⁹ UNESCO, odločba 9.COM 9.A.7, 2014.

3 PRAVNI MEHANIZMI ZA ZAŠČITO KARITEJA

Zaščita kariteja in z njim povezanega tradicionalnega znanja odpira vprašanja o možnostih zaščite z mehanizmi prava intelektualne lastnine. Oblike varstva, ki jih nudi pravo intelektualne lastnine so različne, pri čemer vsako posamezno varstvo PIL določa svoj predmet varstva, kateremu nudi zaščito. Instituti PIL se tudi prepletajo in omogočajo varstvo neke dobrine z več mehanizmi zaščite. Z vidika možnosti zaščite karitejevega masla je smiselno pretehtati možnosti zaščite znotraj instituta geografske označbe kot orodje za varovanje porekla in kakovosti, nadalje se pojavljajo vprašanja o možni zaščiti samega tradicionalnega znanja, vprašanje zaščite blagovne znamke in komercializacije ter omejitve patentnega sistema pri zaščiti bioloških in kulturnih virov.

3.1 ZAŠČITA POREKLA IN GEOGRAFSKE OZNAČBE

Geografska označba (GO) je pravica, ki spada v skupino pravic industrijske lastnine kot vejo pravic intelektualne lastnine.

Svetovna organizacija za intelektualno lastnino (WIPO)⁴⁰ definira geografsko označbo kot »znak, ki se uporablja za proizvode s specifičnim geografskim izvorom in ki imajo lastnosti ali ugled, ki izhajajo iz tega izvora«. 1. odstavek 22. člena sporazuma TRIPS opredeljuje geografsko označbo kot »označbo, ki identificira blago kot izvirajoče z ozemlja članice STO ali regije oz. lokacije znotraj tega ozemlja, pri čemer je določena kakovost, ugled ali druga značilnost blaga v bistveni meri pripisljiva njenemu geografskemu izvoru.«⁴¹

Na regionalni ravni Zahodne Afrike ima osrednjo vlogo pri zaščiti intelektualne lastnine Afriška organizacija za intelektualno lastnino (OAPI), ki deluje kot skupni organ za registracijo intelektualnih pravic za 17 afriških držav, vključno z Republiko Benin. OAPI je bila ustanovljena na podlagi sporazuma iz Banguija iz leta 1999 (revidiran 2015).⁴² OAPI na podlagi tega sporazuma zagotavlja enoten sistem registracije geografskih označb, ki je neposredno dostopen skupnostim in organizacijam predelovalcev kariteja v državah članicah. Aprila 2026 je OAPI objavila register registriranih geografskih označb, kar kaže na aktivno uvajanje tega instrumenta v regiji.⁴³

Zaščita pod geografsko označbo bi za karitejevo maslo lahko prinesla številne prednosti. Med drugim, bi poskrbela za ekonomske učinke razlikovanja masla z geografsko označbo od tistega brez označbe na trgu. Registrirana geografska označba, bi odprla možnosti, da se takšno maslo prodaja po višji ceni in ga na tak način loči od cenejših nadomestkov in industrijsko pridelanega karitejevega masla.

S pomočjo geografske označbe je možno tudi varstvo tradicionalnih postopkov predelave, pod pogojem da bi bili v specifikaciji geografske označbe določeni minimalni standardi predelave, kar bi posledično vzpostavilo zahtevo po ohranjanju tradicionalnega znanja. Geografska označba namreč varuje blago, ki

⁴⁰ WIPO, Geografska označba (GI).

⁴¹ Sporazum TRIPS, 1994.

⁴² OAPI, Sporazum iz Banguija, 1977.

⁴³ OAPI, 2026.

ustreza standardom v specifikaciji geografske označbe, vse kar ni zajeto v specifikaciji, ni deležno zaščite z naslova geografske označbe kot pravice industrijske lastnine.

Geografska označba bi hkrati nudila neko vrsto kolektivne zaščite za karitejevo maslo. Za razliko od patentov, ki varujejo posameznega imetnika pravice, je geografska označba kolektivna pravica, ki jo lahko uveljavlja vsak produkt, ki prihaja iz zavarovanega območja, ob predpostavki, da izpolnjuje določene pogoje.

Za dejansko zaščito na evropskem in (severno)ameriškem trgu, kamor se izvozi največ karitejevega masla, bi bilo potrebno uveljavljati geografsko označbo v okviru bilateralnih sporazumov ali preko t.i. Lizbonskega mednarodnega sistema označb porekla in geografskih označb, h kateremu lahko pristopijo države pogodbenice Pariške konvencije o varstvu industrijske lastnine. Čeprav je Republika Benin podpisnica Pariške konvencije, ni pristopila k Lizbonskemu sporazumu (1967).⁴⁴

Postopek zaščite pravic prinaša tudi določene stroške (stroške prijave, plačilo pristojbin ipd.). Lokalne in avtohtone skupnost pa pogosto nimajo sredstev in zmogljivosti za izvedbo takšnih postopkov, kar predstavlja eno izmed ključnih težav pri zaščiti kariteja.

3.2 PRAVNA ZAŠČITA TRADICIONALNEGA ZNANJA

Področje pravne zaščite tradicionalnega znanja ni enotno urejeno na mednarodni ravni. Na tem področju je potrebna kombinacija obstoječih mednarodnih pogodb, regionalnih aktov in razvijajoče se prakse Medvladnega odbora za intelektualno lastnino (IGC). Pomemben dokument v zvezi s tem je analiza pomanjkljivosti obstoječih sistemov intelektualne lastnine za zaščito tradicionalnega znanja in folklore, ki ga jo je pripravil WIPO, skupaj s posvetovalnimi skupinami.⁴⁵

Temeljni mednarodni instrument, ki se neposredno ukvarja z zaščito tradicionalnega znanja v kontekstu genskih virov, je Nagojski protokol (2010) h Konvenciji o biološki raznovrstnosti (glej tudi 2.2). Protokol vzpostavlja sistem predhodnega informiranega soglasja z nosilci tradicionalnega znanja (skupnosti), ki se sklene pod skupno dogovorjenimi pogoji. To pomeni, da bi morala vsa podjetja, ki pridobivajo karitejevo maslo z namenom komercialnega izkoriščanja znanja o predelavi, za to pridobiti soglasje skupnosti in z njimi skleniti pogodbo o delitvi koristi priporočilo.⁴⁶

Dejansko uveljavljanje Nagojskega protokola pri kariteju ostaja problematično. Protokol je učinkovit le, kadar je mogoče jasno izslediti pot od tradicionalnega znanja do komercialne uporabe. Poleg tega je potrebno, da imajo skupnosti institucionalno zmogljivost, da uveljavljajo svoje pravice. Pri kariteju sta oba pogoja pogosto nezadostna: znanje o predelavi je razširjeno po celotnem območju rasti kariteja (karite pas), pri čemer ni jasnega imetnika tega znanja, predelovalne in kozmetične industrije pa so v preteklosti razvijale lastne postopke z minimalnimi referencami na izvor znanja. Analiza pomanjkljivosti s strani WIPO opozarja na to, da tradicionalni sistem pravic intelektualne lastnine strukturno ni primeren

⁴⁴ WIPO, Pariška konvencija, 1883.

WIPO, Lizbonski sporazum, 1958.

⁴⁵ WIPO IGC, Afriška skupina WIPO.

⁴⁶ Nagojski protokol, 2010.

za zaščito tradicionalnega znanja, ker so vprašanja, kot so obdobje varstva, fiksacija, originalnost in lastništvo, v naravi tradicionalnega znanja drugačna kot pri klasičnih predmetih zaščite s pravicami intelektualne lastnine.⁴⁷

Afriška skupina je v podanem mnenju na pripravljeno WIPO analizo pomanjkljivosti dosledno zagovarjala, da je potreben poseben sistem varstva (*sui generis*, svoje vrste), ki bi bil mednarodno pravno zavezujoč in bi jasno opredelil mehanizme za zaščito tradicionalnega znanja. Pri tem afriška skupina poudarja, da je potrebno ohraniti suverenost avtohtonih in lokalnih skupnosti nad njihovim znanjem (tj. tradicionalno znanje). Kot smiselni ukrep navajajo predhodno informirano soglasje in pravica do delitve koristi zaradi komercializacije.⁴⁸ Potreba po posebnem sistemu varstva izhaja iz tega, da tradicionalnega znanja ni mogoče ščititi na enak način kot tehnološke inovacije. Področja, ki bi jih moral nasloviti takšen posebni sistem, so lastništvo znotraj skupnosti, ustna in dinamična narava znanja ter njegova kulturni vidik. Za karite bi takšen sistem pomenil pravno priznan status skupnosti kot izvirnega imetnika znanja o pridelavi masla ter varovalni mehanizem, ki bi preprečeval podelitev patentov na osnovi tega znanja brez soglasja skupnosti in pravice do delitve koristi.

S strani WIPO obstaja tudi dokument, ki naslavlja ukrepe na ravni dokumentiranja tradicionalnega znanja, z namenom preventivne zaščite. Dokumentiranje in sistematizacija tradicionalnega znanja v javno dostopnih bazah podatkov ali registrih onemogoči patentiranje znanja, ki je predhodno dokumentirano in javno dostopno. Tovrstnih ukrepov za zaščito tradicionalnega znanja se nekatere države v svetu že poslužujejo. Takšen primer so digitalne knjižnice tradicionalnega znanja v Indiji.⁴⁹ WIPO ugotavlja, da obstaja vse večje zanimanje za dokumentiranje tradicionalnega znanja staroselskih skupnosti in skupnosti lokalnih kmetov po vsem svetu, vendar s sabo prinaša tudi razna vprašanja in tveganje. Med drugih se izpostavlja problem, da bi dokumentirano znanje postalo javna lastnina in bi ga bilo mogoče izkoriščati tako, da skupnost ne bi imela koristi od tega.⁵⁰ Tudi v primeru kariteja se ni mogoče jasno opredeliti za tovrstno prakso, saj lahko dokumentiranje tradicionalnega znanja o pridelavi kariteja na eni strani prepreči patentiranje, hkrati pa daje to znanje dostopno širši javnosti.

3.3 BLAGOVNA ZNAMKA IN KOMERCIALIZACIJA

Blagovna znamka ali znamka je instrument individualne ali kolektivne zaščite znaka, ki razlikuje blago ali storitev na trgu.⁵¹ Pri kariteju se znamka pojavlja v dveh kontekstih: kot orodje večjih mednarodnih podjetij za ustvarjanje edinstvene identitete podjetja oz. izdelka v mislih potrošnikov (*branding*) kozmetičnih in živilskih izdelkov, ki vsebujejo karitejevo maslo. Drug vidik je kolektivna blagovna znamka in certifikacijski znak, ki jih registrirajo organizacije afriških skupnosti.

⁴⁷ WIPO IGC.

⁴⁸ Afriška skupina WIPO.

⁴⁹ Več o tem Chandra M., Shabran R. P., 2023.

⁵⁰ WIPO, 2017.

⁵¹ WIPO, Trademarks.

WIPO poudarja temeljno razliko med blagovno znamko in geografsko označbo: blagovna znamka je lastniška pravica podjetja ali posameznika, ki je neodvisna od geografskega izvora blaga, in jo je mogoče kadarkoli prenesti ali licencirati katerikoli osebi kjerkoli na svetu. Geografska označba pa je vezana na izvor in jo ne moremo dodeliti nekomu zunaj tega območja.⁵² Znamka označuje komercialni izvor blaga, medtem ko geografska označba označuje njegov geografski izvor. Kadar multinacionalna registrira blagovno znamko z besedo »shea« ali z opisnimi izrazi, ki izražajo afriški izvor, brez vezanosti na kakovostne standarde ali izvor znanja, to ne zavaruje skupnosti, ampak jim lahko celo oteži trženje lastnih avtentičnih produktov.

Z vidika zaščite so posebej zanimive kolektivne blagovne znamke in certifikacijski znaki, ki jih registrirajo združenja ali skupnosti proizvajalcev. Te oblike varstva omogočajo skupinam proizvajalcev, da skupaj nadzorujejo uporabo znaka, ki identificira njihove standarde kakovosti. FAO je v Gani podprl ženske proizvajalke karitejevega masla pri razvijanju skupnostnih poslovnih modelov, ki vključujejo skupnostno predelavo in skupni tržni nastop. Takšne skupnostne sheme, čeprav niso neposredno instrumenti intelektualne lastnine, ustvarjajo prepoznavnost na trgu in ekonomsko moč, ki skupnostim daje pogajalski položaj v razmerju do globalnih kupcev in posredno vzpostavlja spodbude za ohranjanje tradicionalnih praks.⁵³

Izzivi, ki jih predstavlja instrument zaščite kariteja preko blagovnih znamk je ta, da znamke varujejo le znak, ne pa tudi znanja ali (geografskega) izvora blaga. Podjetju zunaj Afrike je dovoljeno registrirati znamko z opisom »shea butter« ali »karitejevo maslo« in nato prodajati izdelek, ki ni povezan z tradicionalno pridelanim karitejevim maslom, pod pogojem, da se ne zavaja potrošnikov glede konkretne blagovne znamke. Globalni kozmetični trg je prepleten z znamkami, ki izkoriščajo asociacije z afriškim izvorom ali naravno pridelanim maslom, ne da bi zagotavljale dejansko vezanost na skupnosti ali njihove standarde kakovosti. Varstvo potrošnikov v obsegu nacionalne zakonodaja in sporazuma TRIPS primarno varuje potrošnika in ne skupnosti.

3.4 OMEJITVE PATENTNE ZAŠČITE

Patent je pravica intelektualne lastnine, ki imetniku za omejeno obdobje podeljuje izključno pravico do izkoriščanja izuma v zameno za javno razkritje. Predpostavke za pridobitev patenta so tehnična narava izuma, novost, inventivnost (neočitnost) in industrijska uporabljivost.

Patent se podeli izključno za izume, ki imajo tehnično naravo. Kariteja kot rastlinske sorte tako ni mogoče zaščiti s patentom (izjeme od patentibilnosti), lahko pa se zaščiti metoda pridobivanja masla iz kariteja, če ima tehnično naravo in izpolnjuje druge pogoje za podelitev patenta.

Pogoj novosti pri tradicionalnem znanju o kariteju predstavlja problem, saj to znanje po definiciji ni novo, saj so ga skupnosti prenašale iz generacije v generacijo. Vsak postopek, ki bi ga podjetje prijavilo za patent z opiranjem na to znanje, bi se soočil z ugovorom stanja tehnike, kadar je to znanje

⁵² WIPO, 2021

⁵³ FAO, 2021.

dokumentirano ali javno dostopno. Analiza pomanjkljivosti WIPO ugotavlja, da ravno vprašanje javne dostopnosti tradicionalnega znanja tvori enega ključnih normativnih problemov. Tradicionalno znanje je lahko hkrati javno v smislu, da ga skupnost ne skriva, a ni javno dostopno v smislu, da ni formalno dokumentirano ali objavljeno v obliki, ki bi jo patentni preiskovalci sistematično pregledali.⁵⁴

Nadalje se problemi pojavljajo pri lastništvu tradicionalnega znanja. Patent je namreč individualna pravica, ki se podeli izumitelju (imetnik patenta). Tradicionalno znanje je znanje skupnosti, ki prehaja med generacijami in je pogosto razpršeno po širšem geografskem območju, kar velja tudi v primeru tradicionalnega znanja o kariteju.

Ponovno se odpira problem dostopa do zaščite. Patentni postopki so dragi in dolgotrajni. Mednarodna registracija preko Pogodbe o patentnem sodelovanju (PCT)⁵⁵ zahteva pravno svetovanje in plačilo taks in pristojbin. Poleg tega je patent izključna pravica, kar pomeni da daje imetniku izključno pravico do uporabe. Zaradi tega bi lahko bile skupnosti, ki jim patent ne bi bil podeljen, izključene iz tržišča.

Afriška skupina je v razpravah Medvladnega odbora WIPO večkrat opozorila, da poleg tega, da obstoječe varstvo intelektualne lastnine ne zadostuje za zaščito tradicionalnega znanja, mu lahko celo škoduje. Omogoča namreč prisvajanje tradicionalnega znanja tretjim osebam, hkrati pa skupnostim ne nudi enakopravnega dostopa do zaščitnih mehanizmov.⁵⁶ Kozmetična industrija, ki se opira na tradicionalno znanje skupnosti, ima ustrezna sredstva in mehanizme za patentiranje metod pridobivanja karitejevega masla, medtem ko je za same avtohtone skupnosti ta zaščita nedostopna.

Rešitev, ki se pojavlja, je na mednarodni ravni vzpostavljen zavezujoč zahtevek po razkritju izvora v patentnih prijavah (ang. disclosure requirement). Prijavitelji bi morali v patentni prijavi razkriti geografski izvor bioloških virov in tradicionalnega znanja, ki so bili uporabljeni pri razvoju izuma. To bi patentnim uradom omogočilo preverjanje skladnosti z Nagojskim protokolom. Poleg tega bi bilo koristno vzpostaviti baze znanja o kariteju, ki bi bile sistematično urejene in dostopne. Obstoj tovrstne dokumentacije bi preprečil podelitev patentov na osnovi že obstoječega tradicionalnega znanja, ne da bi na skupnosti padlo breme patentne registracije in z njo povezanih stroškov.

Značilnosti in omejitve patentnega sistema kažejo na to, da patent ne ustreza potrebam zaščite kariteja, karitejevega masla in tradicionalnega znanja o postopkih njegove pridelave.

⁵⁴ WIPO IGC

⁵⁵ WIPO, 1970, PCT.

⁵⁶ Afriška skupina WIPO.

3.5 VIRI IN LITERATURA

Afriška skupina WIPO. Komentarji Afriške skupine k analizi vrzeli za zaščito tradicionalnih kulturnih izrazov/folklore. Geneva: WIPO. Pridobljeno s https://www.wipo.int/documents/d/igc/docs-en-gap-analyses-pdf-tce_african_group.pdf (dostopno 4. 6. 2026)

CBI – Centre for the Promotion of Imports from Developing Countries. (2024). The European market potential for shea butter for food. Pridobljeno s <https://www.cbi.eu/market-information/natural-food-additives/shea-butter-food/market-potential> (dostopno 4. 6. 2026)

CBI – Centre for the Promotion of Imports from Developing Countries. (2024). Entering the European market for shea butter. Pridobljeno s <https://www.cbi.eu/market-information/natural-ingredients-cosmetics/shea-butter-0/market-entry>

FAO (2021), Socio-cultural and gender context of access to natural resources: empirical evidence from women shea nut pickers in the northern region of Ghana. Pridobljeno s: <https://agrigender.org/uploads/JGAFS-612021-2-Paper.pdf> (dostopno 18. 5. 2026).

FAO in CFC (2004), International workshop on processing and marketing of shea products in Africa. Pridobljeno s: <https://www.fao.org/3/y5952e/y5952e.pdf> (dostopno 22. 5. 2026).

FAO. (2021). How shea products are boosting Ghanaian women's livelihoods. FAO Regional Office for Africa. Pridobljeno s <https://www.fao.org/africa/news-stories/news-detail/How-shea-products-are-boosting-Ghanaian-women-s-livelihoods-/en> (dostopno 22. 5. 2026)

Gwali, S., Okullo, J. B. L., Eilu, G., Nakabonge, G., Nyeko, P. in Vuzi, P. (2016). Traditional management and conservation of Shea trees (*Vitellaria paradoxa* subspecies *nilotica*) in Uganda. *Environment, Development and Sustainability*, 14, 347–363. Pridobljeno s <https://nru.uncst.go.ug/items/2705431e-3d85-4a75-8e95-dc18000372cc> (dostopno 22. 5. 2026)

Hale I. in drugi (2021), Genomic Resources to Guide Improvement of the Shea Tree. *Front. Plant Sci.* 12:720670. Pridobljeno s: <https://doi.org/10.3389/fpls.2021.720670> (dostopno 12. 5. 2026).

Konvencija o biološki raznovrstnosti (CBD) (1992). Pridobljeno s <https://www.cbd.int/> (dostopno 28. 5. 2026)

Makerere University Institute of Environment and Natural Resources (1998), *Vitellaria paradoxa*, The IUCN Red List of Threatened Species 1998: e.T37083A10029534. Pridobljeno s: <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.1998.RLTS.T37083A10029534.en> (dostopno 14. 5. 2026).

Manjari Chandra, & Shabran, R. P. (2023). The role of traditional knowledge digital library in protection of indian traditional knowledge: a critical analysis. *Shodhkosh: journal of visual and performing arts*, 4(2), 3900–3907. <https://doi.org/10.29121/shodhkosh.v4.i2.2023.4333> (dostopno 14. 5. 2026)

Market Research Future (2026), Europe Shea Butter Market. Pridobljeno s: <https://www.marketresearchfuture.com/reports/europe-shea-butter-market-47691> (dostopno 22. 5. 2026)

Mordor Intelligence. (2024). Shea butter market size, share & 2030 growth trends report. Pridobljeno s <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/shea-butter-market> (dostopno 22. 5. 2026)

Nagojski protokol. (2010). Nagojski protokol o dostopu do genetskih virov in pravičnem in enakopravnem delitvi koristi, ki izhajajo iz njihove rabe, h Konvenciji o biološki raznovrstnosti. Montreal: Sekretariat CBD. Pridobljeno s <https://www.cbd.int/abs/doc/protocol/nagoya-protocol-en.pdf> (dostopno 4. 6. 2026)

OAPI. (2026). Publication no. 01 IG / 2026 of April 14, 2026. Organisation Africaine de la Propriété Intellectuelle. Pridobljeno s <https://oapi.int/en/2026/04/14/publication-no.-01-ig-2026-of-april-14-2026/> (dostopno 28. 5. 2026)

The Business Research Company. 2026. <https://www.thebusinessresearchcompany.com/report/sheabutter-global-market-report> (dostopno 22. 5. 2026).

UNESCO. (2003). Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine. Pariz: UNESCO. Pridobljeno s https://ich.unesco.org/doc/src/2003_Convention_Basic_Texts_2024_version_EN.pdf (dostopno 14. 5. 2026).

UNESCO. (2014). Odločba Medvladnega odbora: 9.COM 9.A.7. Pridobljeno s <https://ich.unesco.org/en/decisions/9.COM/9.A.7> (dostopno 14. 5. 2026).

WIPO IGC. Protection of Traditional Cultural Expressions and Traditional Knowledge – Gap Analyses. Geneva: WIPO. Pridobljeno s <https://www.wipo.int/en/web/igc/gap-analyses> (dostopno 22. 5. 2026).

WIPO. (1883). Pariška konvencija. Pridobljeno s <https://www.wipo.int/documents/d/treaties/docs-en-paris.pdf> (dostopno 24. 5. 2026).

WIPO. (1958). Lizbonska konvencija. Pridobljeno s <https://www.wipo.int/documents/d/treaties/docs-en-lisbon.pdf> (dostopno 22. 5. 2026).

WIPO. (1970). Patent Cooperation Treaty (PCT). Pridobljeno s <https://www.wipo.int/en/web/pct-system/texts/articles/atoc> (dostopno 4. 6. 2026).

WIPO. (2001). Intellectual Property Needs and Expectations of Traditional Knowledge Holders: WIPO Report on Fact-Finding Missions. Geneva: WIPO. Pridobljeno s <https://www.wipo.int/publications/en/details.jsp?id=4235> (dostopno 4. 6. 2026).

WIPO. (2010). Seznam in kratek tehnični opis različnih oblik, v katerih se lahko nahaja tradicionalno znanje (Dokument WIPO/GRTKF/IC/17/INF/9). Geneva: WIPO. Pridobljeno s https://www.wipo.int/edocs/mdocs/tk/en/wipo_grtkf_ic_17/wipo_grtkf_ic_17_inf_9.pdf (dostopno 28. 5. 2026).

WIPO. (2017). Documenting Traditional Knowledge: A Toolkit (WIPO Publication No. 1049E). Geneva: WIPO. <https://doi.org/10.34667/tind.29026> (dostopno 28. 5. 2026).

WIPO. (2017). Sporazum TRIPS. Pridobljeno s: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/500864> (dostopno 22. 5. 2026).

WIPO. (2021). Geographical Indications: An Introduction (WIPO Publication No. 952E). Geneva: WIPO. Pridobljeno s https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_952_2021.pdf (dostopno 4. 6. 2026).

II

Logistika dobave karitejevega masla iz Benina v Evropsko unijo: pravna analiza in analiza skladnosti

Albert Korolenko

Pravna fakulteta Univerze v Mariboru

1. Povzetek

Dobava karitejevega masla iz Benina v Evropsko unijo se v pravnem smislu deli na dva vzporedna »regulativna poteka«, odvisno od namena blaga: **kot živilski proizvod/sestavina** (food law, uradni nadzori, zahteve glede onesnaževalcev, označevanje živil) in **kot surovina/sestavina za kozmetiko ali kot končni kozmetični proizvod** (Cosmetics Regulation + kemijska ureditev REACH/CLP ter zahteve glede dokumentacije/označevanja kozmetike). Namena ni mogoče domnevati; v dejanski transakciji ga je treba navesti v pogodbi in spremnih dokumentih (račun/specifikacija/koda blaga/opis).⁵⁷

Karitejevo maslo pa ni pomembno zgolj kot kozmetična surovina. V mednarodni trgovini se pogosto uporablja tudi v prehrabni industriji, zlasti pri proizvodnji čokolade in slaščic, kjer se lahko uporablja kot cocoa butter equivalent (CBE) oziroma kot rastlinska maščoba za delno nadomeščanje kakavovega masla. Zaradi tega ima pravilna opredelitev namembnosti izdelka (živilska uporaba ali kozmetična uporaba) neposreden vpliv na uporabljivi regulatorni režim EU, zahteve glede sledljivosti, laboratorijskih analiz, označevanja in uradnih kontrol.

S strani Benina je ključni pravni »okvir« izvozne skladnosti digitalizacija predcarinskih/carinskih formalnosti prek enotnega okna (GUCE/GUOCE) in obveznost podpore izvozne deklaracije/dokumentacije z določenimi dokumenti. Zlasti je Generalni direktorat za carino Benina izdal okrožnico, v kateri je navedeno, da je **»déclaration d'exportation« obvezen dokument za sprejemljivost (recevabilité) carinske deklaracije**.⁵⁸ Poleg tega je bila izdaja fitosanitarnega certifikata vključena v procese GUCE v pilotnem režimu: certifikat izda **Direction de la Production Végétale (DPV)**; v okrožnici je naveden paket dokumentov, na podlagi katerih je izdaja dovoljena (vključno s carinsko deklaracijo/konosamentom, trgovinsko fakturo, »permit d'importation du pays de destination« in drugimi).⁵⁹

S strani EU je pravni „težišče“ carinsko **opravljanje v skladu z Union Customs Code (UCC)** in uporaba ukrepov TARIC/Kombinirane nomenklature (CN) (vključno s netarifnimi ukrepi).⁶⁰ Za živilski sektor so temeljni **Regulation (EC) No 178/2002** (vključno s sledljivostjo) in higienski pravilnik **852/2004**, označevanje – **1169/2011**, onesnaževala – **2023/915**.⁶¹ Za kozmetični sektor je ključna **Regulation (EC) No 1223/2009**, za kemijsko regulacijo pa **REACH 1907/2006** in **CLP 1272/2008** (odvisno od tega, ali se snov/mešanica uvaža kot kemijski izdelek za B2B ali kot končni kozmetični izdelek).⁶²

Preferencialni režim za poreklo iz Benina je lahko potencialno ključnega pomena za ekonomsko upravičenost posla: v EU velja režim **Everything But Arms (EBA)** za najmanj razvite države (LDC) – ta se opredeljuje kot odprava tarif in kvot »razen za orožje in strelivo«. Benin je uvrščen na seznam LDC po seznamih OZN/UNCTAD.⁶³ Uveljavljanje preferencialov v praksi se običajno opira na

⁵⁷ Uredba (ES) št. 178/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2002 o določitvi splošnih načel in zahtev živilske zakonodaje, ustanovitvi Evropske agencije za varnost hrane in postopkih, ki zadevajo varnost hrane, UL L 31, 1.2.2002, str. 1.

⁵⁸ Generalni direktorat za carino Republike Benin (Direction Générale des Douanes et Droits Indirects), *Okrožnica št. 2928/DGDDI/DLRI z dne 7. maja 2020 – Déclaration d'exportation, document obligatoire requis pour la recevabilité des déclarations en douane* <<https://douanes.gouv.bj/declaration-dexportation-document-obligatoire-requis-pour-la-recevabilite-des-declaration-en-douane/>> dostop 28. julija 2026.

⁵⁹ Generalni direktorat za carino Republike Benin, *Okrožnica št. 4676/DGDDI/DG z dne 4. oktobra 2021 – Démarrage de la phase pilote de délivrance du certificat phytosanitaire dans GUCE sur BJB01* <<https://douanes.gouv.bj/wp-content/uploads/2021/10/CIRCULAIRE-N%C2%B0-4676-DU-04-10-2021-DEMARRAGE-PHASE-PILOTE-DELIVRANCE-CERTIFICAT-PHYTOSANITAIRE-DANS-GUCE-SUR-BJB01.pdf>> dostop 28. julija 2026.

⁶⁰ Uredba (EU) št. 952/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. oktobra 2013 o carinskem zakoniku Unije, UL L 269, 10.10.2013, str. 1.

⁶¹ Uredba (ES) št. 178/2002 (op. št. 1).

⁶² Uredba (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o kozmetičnih izdelkih, UL L 342, 22.12.2009, str. 59.

⁶³ Evropska komisija, 'Everything But Arms (EBA)' <<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/everything-arms-eba>> dostop 28. julija 2026.

dokazovanje porekla in pravilnost dokumentiranja (vključno s sistemom **REX** kot mehanizmom samocertificiranja porekla v preferencialnih režimih EU).⁶⁴

2. Predmet dobave in klasifikacija blaga

2.1 Komercialna identifikacija blaga in tveganje »napačnega režima«

Pravno pomembni parametri, ki morajo biti določeni v pogodbi/računu/specifikaciji in nato usklajeno »preiti« skozi carinske, sanitarne in tržne zahteve:

- oblika blaga: nerafinirano/rafinirano karitejevo maslo, frakcionirano (če je to primerno), dezodorirano itd.;
- namembnost: živilska / kozmetična surovina / končna kozmetika (izbira je potrebna glede na posel);
- pakiranje: razlitje/sode/IBC/vreče/potrošniška embalaža;
- država porekla in dokazilo o poreklu (za preferencialne ukrepe EBA in/ali za zahteve kupca).⁶⁵

Če je namembnost »prehrambena«, se uporabljajo osnovni predpisi o prehranbnem pravu, higieni in označevanju; če je »kozmetična«, pa kozmetični predpis in (odvisno od izdelka/količin) REACH/CLP.⁶⁶

Pri karitejevem maslu je prehrabna namembnost posebej pomembna zaradi njegove razširjene uporabe v industriji čokolade in slaščic. V praksi se rafinirano karitejevo maslo uporablja kot sestavina oziroma nadomestek kakavovega masla v proizvodnji čokoladnih izdelkov, kar pomeni, da je lahko predmet strožjih zahtev glede varnosti živil, sledljivosti in nadzora nad onesnaževali.

2.2 TARIC / koda HS (HS/CN) – pristop k opredelitvi

V EU je pravno pomembna klasifikacija po Kombinirani nomenklaturi in TARIC, saj se prav prek nje „prilagajajo“ carinske stopnje, preferenciali in ukrepi netarifne ureditve. TARIC je opisan kot integrirana baza ukrepov v skladu s CCT in trgovinsko/kmetijsko zakonodajo; pravna podlaga je **Council Regulation (EEC) št. 2658/87**.⁶⁷ Za pridobitev pravno veljavne klasifikacije v EU je predviden mehanizem **Binding Tariff Information (BTI)** in javno posvetovanje o BTI.⁶⁸

Predhodna usmeritev (ni pravno dokončna): v mednarodni praksi se karitejevo maslo pogosto uvršča v HS-kategorijo rastlinskih maščob/oljev „druge fiksne rastlinske maščobe in olja“ (6. stopnja HS-oznake: 1515.90). Posredno potrditev najdemo v praktičnih virih (npr. omemba „Shea butter (HS 151590)“).⁶⁹

Končna 8/10-mestna oznaka CN/TARIC za konkretno pošiljko: zahteva preverjanje prek TARIC in/ali pridobitev BTI ob upoštevanju stopnje predelave, fizikalnega stanja in opisa blaga.⁷⁰

⁶⁴ Evropska komisija, 'REX – sistem registriranih izvoznikov' <https://taxation-customs.ec.europa.eu/online-services/online-services-and-databases-customs/rex-registered-exporter-system_en> dostop 28. julija 2026.

⁶⁵ EBA (Evropska komisija) (op. št. 7).

⁶⁶ Uredba (ES) št. 178/2002 (op. št. 1).

⁶⁷ Evropska komisija, 'TARIC – integrirana tarifna nomenklatura Evropske unije' <https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/common-customs-tariff-cct/tariff-classification-goods/eu-customs-tariff-taric_en> dostop 28. julija 2026. Pravna podlaga sistema TARIC je Uredba Sveta (EGS) št. 2658/87 z dne 23. julija 1987 o tarifni in statistični nomenklaturi ter o skupni carinski tarifi, UL L 256, 7.9.1987, str. 1.

⁶⁸ Evropska komisija, 'Binding Tariff Information (BTI) – posvetovalna baza podatkov' <https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/ebti/ebti_consultation.jsp> dostop 28. julija 2026.

⁶⁹ Baker McKenzie, *International Trade Compliance Update* (februar 2021) <<https://www.bakermckenzie.com>> dostop 28. julija 2026.

⁷⁰ Evropska komisija, 'TARIC – posvetovalna baza podatkov' <https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/taric_consultation.jsp> dostop 28. julija 2026.

3. Izvoz iz Benina: pravne zahteve in dokumenti

3.1 Institucionalni okvir: enotno okence in carina

V Beninu se dokumenti, dovoljenja, certifikati in drugi dokumenti za zunanjetrgovinske transakcije posredujejo v elektronski obliki prek platforme GUCE; to je izrecno opisano v metodoloških gradivih Trgovinsko-industrijske zbornice.⁷¹

Zakonodajna ideja pravne enakovrednosti elektronskih in papirnih formalnosti v okviru enotnega okenca je bila utrjena z odlokom o GUOCE-BENIN (v besedilu je poudarjeno, da imajo elektronski dokumenti in prenosni enak pravni učinek/dokazno moč).⁷²

Ključni pristojni organ za carinske postopke je Generalni direktorat za carino Benina (na spletni strani so objavljeni okrožniki/postopki; izrecno so navedeni tudi odnosi z UEMOA/ECOWAS, kar odraža regionalni okvir carinskega prava).⁷³

3.2 Izvozne zahteve: deklaracije, dovoljenja, certifikati

Izvozna deklaracija / „déclaration d’exportation“. Carinska uprava Benina je objavila, da je izvozna deklaracija **obvezen dokument**, ki se zahteva za sprejemljivost carinskih deklaracij; navedeni so podatki iz okrožnice št. 2928/DGDDI/DLRI z dne 07.05.2020.⁷⁴

Izvozna dovoljenja/odobritve. V postopkovnih dokumentih o izvozu je izrecno predviden korak »pridobitev certifikatov in drugih izvoznih dovoljenj/odobritev« glede na vrsto izdelka (primer: fitosanitarni certifikat, certifikat o poreklu, odobritev itd.).⁷⁵ Blago-specifična obveznost pridobitve izvozne licence prav za karitejevo maslo: potrebna je preveritev v GUCE po kodi blaga/opisu in po seznamih netarifnih ukrepov.⁷⁶

Potrdilo o poreklu (splošno). GUCE kot sistem vključuje modul „Certificat d’Origine“ (kot del niza zunjetrgovinskih storitev).⁷⁷

Organ za izdajo v Beninu (carina/pooblaščen struktura prek GUCE): v dostopnih carinskih gradivih je navedena kontaktna stran brez podrobnosti o postopku.⁷⁸

Fitosanitarni certifikat (če ga zahteva država namembnosti/pogodba). Okrožnica št. 4676 (04.10.2021) opisuje začetek faze izdaje fitosanitarnega certifikata v GUCE; certifikat izda in podpiše DPV.⁷⁹

V istem okrožnici so navedeni dokumenti, na podlagi katerih je dovoljeno izdajanje (vključno s carinsko deklaracijo ali konosamentom, trgovinsko fakturo, »permit d’importation du pays de destination«, poročilom o spremljanju proizvodnje s strani uradne službe, potrdilom o zapljinanju/obdelavi, potrdilom o plačilu v državno blagajno).⁸⁰

Sanitarni dokumenti. Za karitejevo maslo kot proizvod rastlinskega izvora sanitarni certifikat (v smislu »veterinarski«) običajno ni osnovni dokument; vendar je navedba »certificat sanitaire« v seznamih

⁷¹ Chambre de Commerce et d’Industrie du Bénin, *Guide des procédures à l’exportation*

<<https://cci.bj/admin1/public/upload/publications/1666769020.pdf>> dostop 28. julija 2026.

⁷² Republika Benin, *Décret n° 2015-259 du 19 mai 2015 portant création du Guichet unique opérationnel du commerce extérieur (GUOCE-BENIN)* <<https://sgg.gouv.bj/doc/decret-2015-259/download>> dostop 28. julija 2026.

⁷³ Okrožnica DGDDI št. 2928/2020 (op. št. 2).

⁷⁴ Okrožnica DGDDI št. 2928/2020 (op. št. 2).

⁷⁵ CCI Bénin, *Guide des procédures à l’exportation* (op. št. 15).

⁷⁶ Guichet Unique du Commerce Extérieur du Bénin (GUCE), *spletna platforma storitev in modulov* <<https://guce.gouv.bj/evoyage/public/list>> dostop 28. julija 2026.

⁷⁷ GUCE, spletna platforma (op. št. 20).

⁷⁸ Generalni direktorat za carino Republike Benin, *Obtention du certificat d’origine* <<https://douanes.gouv.bj/obtention-du-certificat-dorigine/>> dostop 28. julija 2026.

⁷⁹ Okrožnica DGDDI št. 4676/2021 (op. št. 3).

⁸⁰ Okrožnica DGDDI št. 4676/2021 (op. št. 3).

nekaterih splošnih zunanjetrgovinskih zahtev za vrsto blaga omenjena kot možna formalnost (specifično za blago).⁸¹

3.3 Izvozni postopek v postopkovnih dokumentih

Postopkovni dokument Chambre de Commerce et d'Industrie du Bénin⁸² opisuje izvoz kot proces, v katerem sodeluje carinski posrednik („commissionnaire agréé“), vložitev zahtevka za izvoz prek GUCE in naknadno pridobitev certifikatov/dovoljenj, odvisno od blaga.⁸³

4. Uvoz v EU: carinske, sanitarne in tehnične zahteve

4.1 Carinjenje in TARIC

Pravna podlaga carinskih postopkov v EU je **Union Customs Code (Regulation (EU) No 952/2013)**, ki določa splošna pravila in postopke za blago, ki se prevaža v/iz carinskega območja EU.⁸⁴

Tarifni in netarifni ukrepi so združeni v TARIC (integrirani tarifni sistem EU), ki je opisan kot podlaga za vse ukrepe, povezane s Splošnim carinskim tarifnim sistemom in trgovinsko/kmetijsko zakonodajo; v TARIC-u so kot kategorije ukrepov upoštevane tudi »prepovedi in omejitve«.⁸⁵

Praktična »pristaniška« logika postopka (na visoki ravni): uvoz → predložitev blaga → carinska deklaracija za sprostitev v prosti promet ali drugo carinsko postopek (npr. carinski skladišče/tranzit) v skladu z UCC. Podrobnosti glede sporočil/formatov elektronske izmenjave in lokalnih postopkov posameznega pristanišča/države: v preučeni virih ni enotnega »vodnika po pristaniščih EU«.⁸⁶

4.2 Pot „namembnost za prehrano“: osnovni predpisi, SPS/uradni nadzori, označevanje

Če se karitejevo maslo uvaža kot živilski proizvod/sestavina, se uporabljajo:

- **Regulation (EC) No 178/2002** (splošna načela živilske zakonodaje; vključno s sledljivostjo – člen 18).⁸⁷
- **Regulation (EC) No 852/2004** (higiena živil).⁸⁸
- **Regulation (EU) No 1169/2011** (informacije/označevanje živil za potrošnike).⁸⁹
- **Regulation (EU) 2023/915** (najvišje dovoljene vrednosti nekaterih onesnaževalcev v živilih).⁹⁰

⁸¹ Bretagne Commerce International, 'Bénin – contexte réglementaire' <<https://www.bretagnecommerceinternational.com>> dostop 28. julija 2026.

⁸² Izvedbena uredba Komisije (EU) 2019/1793 z dne 22. oktobra 2019 o začasnih okrepitvah uradnega nadzora in nujnih ukrepih glede vstopa v Unijo določenega blaga iz nekaterih tretjih držav ter izvajanju uredb (EU) 2017/625 in (ES) št. 178/2002, UL L 277, 29.10.2019, str. 89. (prečiščeno besedilo).

⁸³ CCI Bénin, Guide des procédures à l'exportation (op. št. 15).

⁸⁴ Uredba (EU) št. 952/2013 (CZU) (op. št. 4).

⁸⁵ TARIC (Evropska komisija) (op. št. 11).

⁸⁶ Evropska komisija, *pravni povzetek (Legal Summary) Uredbe (EU) št. 952/2013 o carinskem zakoniku Unije* <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ENG/LSU/?uri=celex:32013R0952>> dostop 28. julija 2026.

⁸⁷ Uredba (ES) št. 178/2002 (op. št. 1).

⁸⁸ Uredba (ES) št. 852/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 o higieni živil, UL L 139, 30.4.2004, str. 1.

⁸⁹ Uredba (EU) št. 1169/2011 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2011 o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom, UL L 304, 22.11.2011, str. 18.

⁹⁰ Uredba Komisije (EU) 2023/915 z dne 25. aprila 2023 o najvišjih mejnih vrednostih za nekatere onesnaževalce v živilih in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1881/2006, UL L 119, 5.5.2023, str. 103.

Uradni nadzori na meji. Splošni okvir uradnih nadzorov za kmetijsko-živilsko verigo (vključno z zakonodajo o živilih, zakonodajo o krmi, zdravjem živali in fitosanitarnimi predpisi) – **Regulation (EU) 2017/625**.⁹¹

Za nekatere kategorije „živil/krme neživalskega izvora“ (FNAO) veljajo začasno poostreni nadzori in/ali posebni pogoji uvoza v skladu z **Implementing Regulation (EU) 2019/1793** (vključno z mehanizmom odobritve za sprostitev po izpolnitvi pogojev).⁹²

4.3 Sklad „za kozmetično uporabo“: uredba o kozmetičnih izdelkih + REACH/CLP

Če se karitejevo maslo uvaža kot sestavina za kozmetiko ali kot končni kozmetični izdelek:

- **Cosmetics Regulation (EC) No 1223/2009** določa pravila za kozmetične izdelke, ki se dajejo na trg EU, z namenom zagotavljanja delovanja notranjega trga in visoke ravni varstva zdravja ljudi.⁹³
- **REACH (Regulation (EC) No 1907/2006)** ureja registracijo, presojanje, izdajanje dovoljenj in omejevanje kemikalij. Za uvoz kot „snov“ (npr. karitejevo maslo kot snov naravnega izvora/UVCB – opredelitev je odvisna od dejstev) so možne obveznosti registracije ob doseganju pragov in ob odsotnosti veljavnih izjem; konkretna ugotovitev brez podatkov o količinah in obliki dobave: **ni navedeno**.⁹⁴
- **CLP (Regulation (EC) No 1272/2008)** določa pravila za razvrščanje, označevanje in pakiranje kemikalij in zmesi, ki se dajejo na trg EU; uporabnost za karitejevo maslo je odvisna od tega, ali je to „kemijski izdelek“ v prometu B2B, in od razvrstitve nevarnosti.⁹⁵

Prepovedane/omejene snovi in nečistote. Za kozmetiko je pravni mehanizem – seznam prepovedanih/omejenih snovi in varnostnih zahtev v okviru Uredbe 1223/2009 (priloge k uredbi; preverjanje se izvaja glede na sestavo in nečistote).⁹⁶

4.4 Fitosanitarna pravila EU: kdaj so potrebna (pomembno za „surovine rastlinskega izvora“)

Fitosanitarna pravila EU temeljijo na Plant Health Law (Regulation (EU) 2016/2031) in Implementing Regulation (EU) 2019/2072, kjer so v prilogah navedene blago, za katerega je pri uvozu potrebno fitosanitarno spričevalo.⁹⁷

Za **predelano rastlinsko maščobo** (karitejevo maslo) v tipičnem primeru morda ni potreba, vendar je pravni odgovor odvisen od tega, ali blago spada na sezname Priloge XI 2019/2072 kot „plant product/other object“. ⁹⁸

⁹¹ Uredba (EU) 2017/625 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. marca 2017 o izvajanju uradnega nadzora in drugih uradnih dejavnosti, da se zagotovi uporaba zakonodaje o živilih in krmi, pravil o zdravju in dobrobiti živali ter zdravju rastlin in fitofarmacevtskih sredstvih, UL L 95, 7.4.2017, str. 1.

⁹² Izvedbena uredba (EU) 2019/1793 (op. št. 26).

⁹³ Uredba (ES) št. 1223/2009 (op. št. 6).

⁹⁴ Uredba (ES) št. 1907/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o registraciji, evalvaciji, avtorizaciji in omejevanju kemikalij (REACH), UL L 396, 30.12.2006, str. 1.

⁹⁵ Uredba (ES) št. 1272/2008 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o razvrščanju, označevanju in pakiranju snovi ter zmesi (CLP), UL L 353, 31.12.2008, str. 1.

⁹⁶ Uredba (ES) št. 1223/2009 (op. št. 6).

⁹⁷ Izvedbena uredba Komisije (EU) 2019/2072 z dne 28. novembra 2019 o določitvi enotnih pogojev za izvajanje Uredbe (EU) 2016/2031 glede zaščitnih ukrepov proti škodljivim organizmom rastlin, UL L 319, 10.12.2019, str. 1.

⁹⁸ Evropska komisija, 'Plant health rules' <https://food.ec.europa.eu/plants/plant-health-and-biosecurity/plant-health-rules_en> dostop 28. julija 2026.

4.5 Pakiranje in označevanje: splošne zahteve EU

Od leta 2026 naj bi se začela uporabljati nova uredba o embalaži in odpadni embalaži – **Regulation (EU) 2025/40**, ki nadomešča prejšnjo direktivo 94/62/ES in uvaja zahteve glede trajnosti in označevanja embalaže skozi njen življenjski cikel.⁹⁹ Kako se to nanaša na dobavo šijskega olja: zahteve so odvisne od tega, ali se embalaža daje na „trg“ EU skupaj z blagom (bulk/consumer), ter od vloge udeleženca (proizvajalec embalaže/uvoznik pakiranega blaga/distributer itd.).¹⁰⁰

5. Dokumenti, preskusi in sledljivost

5.1 Tabela dokumentov: kdo jih izdaja in kje so potrebni

Opomba k logiki tabele: »Kje se zahteva« pomeni »običajno se zahteva zaradi predpisov/prakse«. Dejanska obveznost je lahko odvisna od namena (prehrambenega/kozmetičnega), pogojev pogodbe ter od tega, ali se uveljavlja preferencialni izvor (EBA/REX).¹⁰¹

Dokument	Kdo ga izda/izdela	Kje je potrebno (izvoz iz Benina / uvoz v EU)	Namembnost (prehrambena/kozmetična)	Podlaga/komentar
Trgovska faktura	Izvoznik (zasebnopravni dokument)	Običajno: obe strani	Oba poteka	Naveden kot dokument v paketu za fitosanitarni certifikat v Beninu (prek GUCE/DPV). ¹⁰²
Seznam pakiranja (packing list)	Izvoznik	Običajno: obe strani	Oba zapisa	V postopkovnih dokumentih o izvozu je naveden med dokumenti, ki jih uporablja posrednik/operater (.). ¹⁰³
Izvozna deklaracija / «déclaration d'exportation»	Carinski posrednik/deklarant v carinskem sistemu Benina	Izvoz iz Benina	Oba poteka	Carina Benina: izvozna deklaracija – obvezna za sprejemljivost carinskih deklaracij (okrožnica št.

⁹⁹ Uredba (EU) 2025/40 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. decembra 2024 o embalaži in odpadni embalaži, UL L, 2025/40, 22.1.2025.

¹⁰⁰ Evropska komisija, 'Packaging and Packaging Waste Regulation' <https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/packaging-waste/packaging-packaging-waste-regulation_en> dostop 28. julija 2026.

¹⁰¹ Izvedbena uredba (EU) 2019/1793 (op. št. 26), prečiščeno besedilo.

¹⁰² Okrožnica DGDDI št. 4676/2021 (op. št. 3).

¹⁰³ CCI Bénin, Guide des procédures à l'exportation (op. št. 15).

Dokument	Kdo ga izda/izdela	Kje je potrebno (izvoz iz Benina / uvoz v EU)	Namembnost (prehrambena/ko zmetična)	Podlaga/komentar
				2928 z dne 07.05.2020). ¹⁰⁴
Carinska deklaracija v EU (uvoz)	Uvoznik/njegov zastopnik (carinski zastopnik)	Uvoz v EU	Oba postopka	Pravni okvir uvoza – UCC 952/2013. ¹⁰⁵
Potrdilo o poreklu (splošno CO)	Prek pristojnih organov/modulov GUCE (organ: ni naveden)	Izvoz iz Benina; se lahko zahteva ob uvozu/s strani bank/poslovnega partnerja	Oba poteka	GUCE vključuje storitev „Certificat d’Origine“; izvozni postopki predvidevajo pridobitev potrdil prek GUCE. ¹⁰⁶
Dokazilo o preferencialnem poreklu (REX „statement on origin“)	Izvoznik, registriran v REX (registracija – pristojni organi države izvoznika)	Uvoz v EU (če se uveljavljajo preferenciali)	Oba poteka	REX: samocertificiranje porekla prek »izjav o poreklu«. ¹⁰⁷
Fitosanitarni certifikat (če ga zahteva država namembnosti/pogodba)	DPV (v okviru GUCE)	Izvoz iz Benina; uvoz v EU – samo če je to primerno glede na rastlinsko zdravje/pogoje	Običajno bolj relevantno za prehrambeno pot in surovine rastlinskega izvora	Okrožnica DGD: DPV izda fitosanitarni certifikat prek GUCE; določen je seznam razlogov/dokumentov. ¹⁰⁸
„Permit d’importation du pays de destination“ (uvozno dovoljenje države namembnosti) – če je potrebno	Organ države namembnosti (v EU je odvisno od blaga; pogosto ni potrebno)	Izvoz iz Benina (kot priloga k vlogi za fitosanitarno spričevalo)	Prehranska veriga/surovine	Naveden je na seznamu dokumentov za izdajo fitosanitarnega spričevala v Beninu. ¹⁰⁹
Potrdilo/akt o zaplinjanju/obdelavi (če je potrebno)	Pooblaščen organizacija/slужba (ni navedeno)	Izvoz iz Benina (kot priloga k fitosanitarnemu)	Prehrambena sled/surovine/em balaža	Navedeno v seznamu dokumentov za fitosanitarni certifikat. ¹¹⁰

¹⁰⁴ Okrožnica DGDDI št. 2928/2020 (op. št. 2).

¹⁰⁵ Uredba (EU) št. 952/2013 (CZU) (op. št. 4).

¹⁰⁶ GUCE, spletna platforma (op. št. 20).

¹⁰⁷ REX (Evropska komisija) (op. št. 8).

¹⁰⁸ Okrožnica DGDDI št. 4676/2021 (op. št. 3).

¹⁰⁹ Okrožnica DGDDI št. 4676/2021 (op. št. 3).

¹¹⁰ Okrožnica DGDDI št. 4676/2021 (op. št. 3).

Dokument	Kdo ga izda/izdela	Kje je potrebno (izvoz iz Benina / uvoz v EU)	Namembnost (prehrabena/ko zmetična)	Podlaga/komentar
Potrdilo o plačilu v državno blagajno (Treasor)	Državna blagajna/banka (ni navedeno)	Izvoz iz Benina (v okviru fitosanitarnega spričevala)	Živila/surovine	Navedena v seznamu dokumentov za fitosanitarni certifikat. ¹¹¹
Konosament (B/L) / letalski tovorni list (AWB)	Prevoznik/ladijska družba/agent	Obe strani	Oba poteka	Konosament je naveden kot alternativa carinski deklaraciji v paketu za fitosanitarni certifikat. ¹¹²
CHED-D (če za blago veljajo posebni pogoji/poostren nadzor za FNAO)	Uvoznik/operater prek TRACES NT	Uvoz v EU	Sklad za živila	TRACES: CHED-D za živila/krmo neživalskega izvora; posebni režimi – 2019/1793. ¹¹³
Dokumenti o skladnosti kozmetičnih izdelkov (PIF, obvestila itd.)	Odgovorna oseba/proizvajalec (konkretni podatki so odvisni od modela dobave)	Uvoz v EU / dajanje na trg	Sledljivost kozmetičnih izdelkov	Uredba o kozmetičnih izdelkih 1223/2009 določa pravila za kozmetične izdelke na trgu EU. ¹¹⁴
Dokumenti v zvezi z REACH/CLP (registracija/klasifikacija/SDS – če je to ustrezno)	Uvoznik/proizvajalec /distributer (odvisno od vloge)	Uvoz/promet s kemijskimi izdelki v EU	Kozmetična veriga (surovine), včasih živilska (kot „snov“ je neobičajno)	REACH in CLP določata okvir obveznosti za snovi/mešanice na trgu EU. ¹¹⁵
Certifikat analize (COA) / protokoli laboratorijskih preskusov	Akreditirani laboratorij (ni navedeno)	Običajno: pogodbeno in za „due diligence“ na strani EU	Oba sklopa (različne testne plošče)	Prilagojeno varnostnim/kakovostnim zahtevam; za prehrabeni sklop smernice glede

¹¹¹ Okrožnica DGDDI št. 4676/2021 (op. št. 3).

¹¹² Okrožnica DGDDI št. 4676/2021 (op. št. 3).

¹¹³ Evropska komisija, "TRACES – sistem za nadzor trgovine in strokovni sistem" <https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/traces/modules_en> dostop 28. julija 2026.

¹¹⁴ Uredba (ES) št. 1223/2009 (op. št. 6).

¹¹⁵ Uredba (ES) št. 1907/2006 (REACH) (op. št. 38).

Dokument	Kdo ga izda/izdela	Kje je potrebno (izvoz iz Benina / uvoz v EU)	Namembnost (prehrambena/ko zmetična)	Podlaga/komentar
				onesnaževalcev – 2023/915; za kakovost olj – splošne metode v Codexu za maščobe/olja. ¹¹⁶

6. Zahteve za preskuse in analitiko: kaj se pravno „uskklajuje“ z ureditvijo

Živilska pot

Z vidika pravne ureditve EU se varnost proizvoda zagotavlja prek splošnih obveznosti izvajalcev na trgu živil (178/2002), higienskih zahtev (852/2004) in upoštevanja najvišjih dovoljenih vrednosti onesnaževalcev (2023/915). ¹¹⁷

Kot »merilo uspešnosti« za kakovost in metode analize maščob/olja se pogosto uporabljajo mednarodni standardi Codex:

- **CXS 19-1981** (jedilne maščobe in olja, ki niso zajeta v posameznih standardih) — opisuje področje uporabe za jedilne maščobe/olja in obravnava vprašanja označevanja/kakovosti; dokument se redno posodablja. ¹¹⁸

- **CXS 210-1999** (imenovana rastlinska olja) – vključuje niz metod analiz (ISO/AOCS in druge) ter standardne kazalnike kakovosti za rastlinska olja. ¹¹⁹

Uporaba teh standardov ima poseben praktični pomen tudi zaradi pogoste uporabe karitejevega masla v proizvodnji čokolade in slaščic. Pri takšni uporabi morajo proizvajalci zagotavljati stabilnost maščobne sestave, skladnost s specifikacijami za rastlinske maščobe, ki se uporabljajo skupaj s kakavovim maslom, ter nadzor nad kontaminanti in kakovostnimi parametri končnega izdelka.

Konkretni seznam testov za karitejevo maslo (npr. težke kovine/PAH/pesticidi/mikrobiologija itd.) za konkretni uvoz v EU: je treba oblikovati matriko analize glede na profil tveganja, tehnologijo proizvodnje in zahteve kupca/nadzornih organov, pri čemer se veljavne mejne vrednosti onesnaževalcev črpajo iz 2023/915). ¹²⁰

6.1 Kozmetični sklop

Za kozmetiko so pravno „ključni“ dokumenti 1223/2009 (varnost in zahteve za kozmetični izdelek) ter REACH/CLP za kemijske vidike prometa s snovmi/mešanicami. ¹²¹ Niz testov v praksi vključuje nadzor nad primesi/mikrobiologijo/stabilnostjo/kazalniki kakovosti surovin; vendar ni mogoče določiti „strogo obveznega“ seznama testov za izhodno karitejevo maslo brez razumevanja, ali se uvaža kot kozmetični izdelek ali kot surovina za proizvodnjo. ¹²²

¹¹⁶ Uredba (EU) 2023/915 (op. št. 34).

¹¹⁷ Uredba (ES) št. 178/2002 (op. št. 1).

¹¹⁸ Codex Alimentarius (FAO/WHO), *CXS 19-1981: Standard for Edible Fats and Oils Not Covered by Individual Standards* <<https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius>> dostop 28. julija 2026.

¹¹⁹ Codex Alimentarius (FAO/WHO), *CXS 210-1999: Standard for Named Vegetable Oils* <<https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius>> dostop 28. julija 2026.

¹²⁰ Uredba (EU) 2023/915 (op. št. 34).

¹²¹ Uredba (ES) št. 1223/2009 (op. št. 6).

¹²² Uredba (ES) št. 1223/2009 (op. št. 6).

6.2 Sledljivost in deklaracije

Za prehrabeno verigo je sledljivost določena v Regulation 178/2002 (člen 18).¹²³ Za kozmetično verigo se sledljivost zagotavlja prek obveznosti upoštevanja pravil za kozmetične izdelke (1223/2009) in prek B2B-dokumentacije v skladu z REACH/CLP (v obsegu uporabe).¹²⁴

7. Prevoz, odgovornost in Incoterms

7.1 Logistične poti in režimi

Osrednje izvozno središče za pomorsko logistiko je pristanišče Cotonou¹²⁵ (izvoz po morju v kontejnerjih/splošnem tovoru), sledi pa povezava z velikimi evropskimi vozlišči (npr. Rotterdam¹²⁶, Antwerpen¹²⁷, Hamburg¹²⁸) in naprej – avtomobilska dostava/multimodalni prevoz do skladišča uvoznika. Konkretna mreža poti, potreba po temperaturnem režimu (reef/insulated) in zahteve glede »refa« za shea maslo: odvisno od fizikalno-kemijskih lastnosti pošiljke in zahtev kupca.

7.2 Odgovornost prevoznika: poudarek na cestnem prevozu v EU (CMR)

Za mednarodni cestni prevoz v Evropi je ključni mednarodni pravni dokument **Konvencija CMR (1956)**, ki se uporablja za pogodbe o prevozu s cestnim prometom med dvema državama, od katerih je vsaj ena pogodbenica (ter določa pravni okvir odgovornosti prevoznika in prevoznega dokumenta).¹²⁹ Uporabnost CMR za konkretno verigo »pristanišče EU → skladišče uvoznika« (če obstaja mednarodni avtomobilski prevoz): običajno da, vendar so za strogo pravno ugotovitev glede konkretne dobave potrebni podatki o poti in sodelujočih državah.¹³⁰

7.3 Incoterms: izbira in razporeditev obveznosti (smernica)

Incoterms – zasebnopravni instrument pogodbene razdelitve obveznosti/tveganj/stroškov med prodajalcem in kupcem. Uradni vir je Mednarodna trgovinska zbornica (ICC)^{131, 132}

Pomembno: natančna razdelitev je določena v besedilu Incoterms® 2020 in pogojih pogodbe/prevoza/zavarovanja. V spodnji tabeli je praktična smernica.

Tabela Incoterms in razdelitev tveganj/obveznosti

Incoterms (2020)	Tipični pomen za pot Benin → EU	Izvozno carinjenje v Beninu	Uvozno carinjenje v EU	Prenos tveganja	Zavarovanje tovora
EXW	Minimalne obveznosti prodajalca; tveganje in logistika na strani kupca	Običajno kupec/njegov zastopnik (v praksi pogosto	Kupec	V skladišču prodajalca	običajno kupec

¹²³ Uredba (ES) št. 178/2002 (op. št. 1), člen 18.

¹²⁴ Uredba (ES) št. 1223/2009 (op. št. 6).

¹²⁵ Uredba (EU) št. 1169/2011 (op. št. 33).

¹²⁶ Okrožnica DGDDI št. 4676/2021 (op. št. 3).

¹²⁷ Izvedbena uredba (EU) 2019/1793 (op. št. 26).

¹²⁸ Uredba (EU) št. 1169/2011 (op. št. 33).

¹²⁹ Konvencija o pogodbi o mednarodnem cestnem prevozu blaga (CMR), podpisana v Ženevi 19. maja 1956, 399 UNTS 189, <https://unece.org/DAM/trans/conventn/cmr_e.pdf> dostop 28. julija 2026.

¹³⁰ Konvencija CMR (1956) (op. št. 73).

¹³¹ TARIC (Evropska komisija) (op. št. 11).

¹³² Mednarodna trgovinska zbornica (ICC), *Incoterms® 2020* <<https://iccwbo.org/business-solutions/incoterms-rules/incoterms-2020/>> dostop 28. julija 2026.

Incoterms (2020)	Tipični pomen za pot Benin → EU	Izvozno carinjenje v Beninu	Uvozno carinjenje v EU	Prenos tveganja	Zavarovanje tovora
		neučinkovito vendar pri izvozu)			
FCA	Pogosto optimalno za izvoz v kontejnerjih (predaja prevozniku/terminalu)	Prodajalec (praviloma)	Kupec	Ob predaji prevozniku	običajno kupec
FOB	Pomorski izraz (ni optimalen za kontejnerje, vendar se uporablja)	Prodajalec	Kupec	Na krovu ladje v pristanišču odpreme	običajno kupec
CFR	Pomorski izraz: prevoz plača prodajalec do namembnega pristanišča	Prodajalec	Kupec	Na krovu ladje v pristanišču odpreme	običajno kupec
CIF	Pomorski izraz: CFR + zavarovanje organizira prodajalec	Prodajalec	Kupec	Na krovu ladje v pristanišču odpreme	prodajalec organizira (stopnja/pogoji – ni navedeno)
CPT	Kateri koli prevoz: „prevoz plačan do...“	Prodajalec	Kupec	Ob predaji prvemu prevozniku	običajno kupec
CIP	CPT + zavarovanje organizira prodajalec	Prodajalec	Kupec	Ob predaji prvemu prevozniku	prodajalec organizira (raven/pogoji – ni navedeno)
DAP / DPU	Prodajalec dostavi na kraj (DPU – z raztovarjanjem)	Prodajalec	Običajno kupec (če ni DDP)	Na kraju namembnosti	ni navedeno
DDP	Največje obveznosti prodajalca (), vključno z uvoznimi dajatvami	Prodajalec	Prodajalec	V kraju namembnosti	ni navedeno

Podlaga, da Incoterms® 2020 – niz pravil ICC in se uporablja kot standard za razdelitev obveznosti: ¹³³

7.4 Mermaidov diagram udeležencev in poteka dokumentov

flowchart LR

```

A[Proizvajalec/zadruga za arašidovo olje\n(Benin)] --> B[Izvoznik/trgovec]
B --> C[Laboratorij/QA\n(analiza, COA)]
B --> D[Carinski posrednik (commissionnaire agréé)]
D --> E[GUCE / enotno okence]
E --> F[Carina Benina\n(izvozna deklaracija)]
E --> G[DPV\n(fitosanitarni certifikat, če je potrebno)]
B --> H[Špediter/prevoznik]
H --> I[Prevoznik/ladijska družba\n(B/L ali AWB)]
I --> J[Pristanišče EU / terminal]
J --> K[Uvoznik v EU]
K --> L[Carinski zastopnik / carinski urad EU\n(uvozna deklaracija UCC)]

```

¹³³ ICC, Incoterms 2020 (op. št. 76).

K --> M[TRACES NT\n(CHED-D pri posebnih kontrolah)]
 K --> N[Skladišče/proizvodnja/pakiranje v EU]
 B -- Račun/pakirni list/specifikacija --> K
 E -- CO / certifikati --> K
 I -- prevozni dokument --> K
 C -- COA/protokoli --> K

8. Preferenciali, carine, tveganja in ukrepi za skladnost

8.1 Preferenciali in poreklo: EBA + REX

Režim **Everything But Arms (EBA)** je opredeljen kot odprava tarif in kvot za vse blago (razen orožja in streliva), ki prihaja v EU iz najmanj razvitih držav (LDC).¹³⁴ Benin je vključen v sezname LDC po podatkih UNCTAD in OZN.¹³⁵

Za uveljavljanje preferencialov je praviloma potrebno ustrezno **dokazilo o poreklu**, vključno z **REX** (samocertificiranje porekla s strani izvoznika, registriranega pri pristojnih organih).¹³⁶ Osnovni pravni akt splošnega sistema tarifnih preferenc je **Regulation (EU) No 978/2012** (GSP).¹³⁷

DDV pri uvozu v EU: TARIC izrecno navaja, da ne vsebuje nacionalnih stopenj DDV; stopnje so odvisne od države članice.¹³⁸

8.2 Ključni pravni akti: skladnost Benin ↔ EU

Pristojnost	Pravni akt	Datum / številka	Kratka vsebina za dobave karitejevega masla
Benin	Carinski zakonik (Code des Douanes de la République du Bénin)	datum: na voljo kot zbirni dokument	Splošna podlaga za carinsko ureditev in pooblastila/postopke (na ravni nacionalnega zakonika). ¹³⁹
Benin	Uredba o GUOCE-BENIN (elektronske formalnosti)	Décret n° 2015-259 (po datoteki)	Elektronski dokumenti/prenos v predcarinskih formalnostih imajo pravni učinek, primerljiv s papirnati. ¹⁴⁰
Benin	Okrožnica o obveznosti „déclaration d’exportation“	Okrožnica št. 2928/DGDDI/DLRI z dne 07.05.2020	Izvozna deklaracija – obvezen dokument za sprejemljivost carinskih deklaracij. ¹⁴¹

¹³⁴ EBA (Evropska komisija) (op. št. 7).

¹³⁵ UNCTAD, 'List of Least Developed Countries' <<https://unctad.org/topic/least-developed-countries/list>> dostop 28. julija 2026.

¹³⁶ REX (Evropska komisija) (op. št. 8).

¹³⁷ Uredba (EU) št. 978/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o uporabi sheme splošnih tarifnih preferencialov in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 732/2008, UL L 303, 31.10.2012, str. 1.

¹³⁸ TARIC (Evropska komisija) (op. št. 11).

¹³⁹ Republika Benin, *Code des douanes de la République du Bénin* <https://www.vertic.org/media/National%20Legislation/Benin/BJ_Code_des_Douanes.pdf> dostop 28. julija 2026.

¹⁴⁰ Décret 2015-259 (GUOCE) (op. št. 16).

¹⁴¹ Okrožnica DGDDI št. 2928/2020 (op. št. 2).

Pristojnost	Pravni akt	Datum / številka	Kratka vsebina za dobave karitejevega masla
Benin	Okrožnica o fitosanitarnem certifikatu v GUCE (DPV)	Okrožnica št. 4676 z dne 04.10.2021	Začetek izdajanja fitosanitarnih spričeval prek GUCE; seznam zahtevanih dokumentov. ¹⁴²
EU	Carinski zakonik Unije	Regulation (EU) No 952/2013 z dne 09.10.2013	Splošna pravila/postopki uvoza/izvoza, izdaja, nadzor, carinska obveznost itd. ¹⁴³
EU	TARIC / CN pravna podlaga	Council Regulation (EEC) No 2658/87	Osnova kombinirane nomenklature in skupnega carinskega tarifnega sistema; TARIC kot integrator ukrepov. ¹⁴⁴
EU	Uredba o uradnih kontrolah	Regulation (EU) 2017/625 z dne 15.3.2017	Okvir uradnih kontrol (živila/kрма, zdravje živali/rastlin itd.). ¹⁴⁵
EU	Okrepljeni nadzori FNAO	Implementing Regulation (EU) 2019/1793 z dne 22.10.2019 (konsolidirana različica:)	Posebni pogoji/poostreni nadzori za posamezne blago iz posameznih držav; povezava s CHED-D in sprostitev v prosti promet. ¹⁴⁶
EU	Pravila o živilih (osnova)	Regulation (EC) No 178/2002 z dne 28. januarja 2002	Splošna načela in sledljivost (člen 18). ¹⁴⁷
EU	Higiena živil	Regulation (EC) No 852/2004 z dne 29. 4. 2004	Higienske zahteve za prehrabene podjetnike. ¹⁴⁸
EU	Označevanje živil	Regulation (EU) No 1169/2011 z dne 25.10.2011	Zahteve glede informacij o živilih/označevanja. ¹⁴⁹
EU	Onesnaževala v živilih	Regulation (EU) No 2023/915 z dne 25. 4. 2023	Najvišje dovoljene vrednosti onesnaževalcev. ¹⁵⁰
EU	Kozmetika	Regulation (EC) No 1223/2009 z dne 30.11.2009	Pravila za kozmetične izdelke na trgu EU. ¹⁵¹
EU	REACH	Regulation (EC) No 1907/2006 z dne 18.12.2006	Registracija/omejitve kemikalij, vključno z uvozom. ¹⁵²

¹⁴² Okrožnica DGDDI št. 4676/2021 (op. št. 3).

¹⁴³ Uredba (EU) št. 952/2013 (CZU) (op. št. 4).

¹⁴⁴ TARIC (Evropska komisija) (op. št. 11).

¹⁴⁵ Uredba (EU) 2017/625 (op. št. 35).

¹⁴⁶ Izvedbena uredba (EU) 2019/1793 (op. št. 26).

¹⁴⁷ Uredba (ES) št. 178/2002 (op. št. 1).

¹⁴⁸ Uredba (ES) št. 852/2004 (op. št. 32).

¹⁴⁹ Uredba (EU) št. 1169/2011 (op. št. 33).

¹⁵⁰ Uredba (EU) 2023/915 (op. št. 34).

¹⁵¹ Uredba (ES) št. 1223/2009 (op. št. 6).

¹⁵² Uredba (ES) št. 1907/2006 (REACH) (op. št. 38).

Pristojnost	Pravni akt	Datum / številka	Kratka vsebina za dobave karitejevega masla
EU	CLP	Regulation (EC) No 1272/2008 z dne 16.12.2008	Razvrščanje/označevanje/pakiranje snovi in zmesi. ¹⁵³
EU	Pakiranje in odpadki iz pakiranja	Regulation (EU) 2025/40 z dne 19.12.2024 (veljavnost od 12.08.2026)	Trajnost in označevanje embalaže; nadomešča 94/62/ES. ¹⁵⁴
EU	GSP (vključno z EBA kot sestavnim delom sheme)	Regulation (EU) No 978/2012 z dne 25.10.2012	Pravna podlaga tarifnih preferenc. ¹⁵⁵

8.3 Tveganja in ukrepi za skladnost (praktični »pravni« pogled)

Tveganje napačne namembnosti (food vs cosmetics). Zmanjšuje se s pogodbeno določitvijo namembnosti in uskladitvijo paketa dokazil o skladnosti (specifikacija, COA, zahteve glede označevanja). Razlog za razlike med režimi – različni osnovni uredbi EU. ¹⁵⁶

Tveganje napačne klasifikacije CN/TARIC. Zmanjšuje se s pridobitvijo BTI (če je strateško pomembno) in preverjanjem ukrepov TARIC pred odpremo. ¹⁵⁷

Tveganje izgube preferenc EBA zaradi nezadostnega dokazila o poreklu/napake pri samocertificiranju. Zmanjša se s pravilnim postopkom REX in notranjo dokumentacijo o poreklu (sledljivost surovin/proizvodnje). ¹⁵⁸

Tveganje zamud zaradi fitosanitarnih/uradnih pregledov. Za Benin – jasen paket dokumentov za fitosanitarni certifikat (če je potreben). ¹⁵⁹

Tveganje neskladnosti embalaže z novimi pravili (od leta 2026). Zmanjša se z revizijo embalaže v skladu z 2025/40 in razporeditvijo odgovornosti v pogodbi (kdo je »proizvajalec embalaže«/kdo nosi obveznosti EPR itd.). ¹⁶⁰

8.4 Primer seznama za izvoz in dobavo

Korak	Dejanje/preverjanje	Dokument(i)	Odgovorna oseba	Kje je potrebno
Določitev namena	Določitev namena za „prehrano“ ali „kozmetiko“, zahteve glede kakovosti	Specifikacija/pogodba	Kupec prodajalec	+ obe strani
Razvrstitev	Določiti CN/TARIC in ukrepe; po potrebi BTI	Preverjanje TARIC; BTI (neobvezno)	Uvoznik/carinski zastopnik	EU

¹⁵³ Uredba (ES) št. 1272/2008 (CLP) (op. št. 39).

¹⁵⁴ Uredba (EU) 2025/40 (op. št. 43).

¹⁵⁵ Uredba (EU) št. 978/2012 (GSP) (op. št. 81).

¹⁵⁶ Uredba (ES) št. 178/2002 (op. št. 1).

¹⁵⁷ Baza BTI (op. št. 12).

¹⁵⁸ EBA (Evropska komisija) (op. št. 7).

¹⁵⁹ Okrožnica DGDDI št. 4676/2021 (op. št. 3).

¹⁶⁰ PPWR – spletna stran (Evropska komisija) (op. št. 44).

Korak	Dejanje/preverjanje	Dokument(i)	Odgovorna oseba	Kje je potrebno
Preferenciali	Odločitev, ali se bo prijavila EBA; priprava dokazila o poreklu	Izjava REX o poreklu (če je to ustrezno)	Izvoznik (registriran)	EU
Izvozna deklaracija	Zagotoviti obrazce/priloge za »sprejemljivost«	Izvozna deklaracija	Posrednik/izvoznik	Benin
Izvozna potrdila	Preveriti, ali so potrebna CO / fitosanitarna / druga dovoljenja	CO; fitosanitarni (če je to ustrezno)	Izvoznik + GUCE/DPV	Benin / morda EU
Laboratorijski nadzor	Uskladiti niz testov glede na namembnost in regulativne mejne vrednosti	COA/protokoli	Izvoznik/laboratorij	pogosto pogodbeno
Označevanje/pakiranje	Uskladiti zahteve v skladu z 1169/2011 (živila) ali 1223/2009 (kozmetika) + 2025/40 (embalaža)	Makete/izjave	Uvoznik/odgovorna oseba	EU
Predhodna obvestila	Preveriti, ali je potrebno CHED-D ali druga predhodna obvestila	CHED-D (če je primerno)	Uvoznik	EU
Prevoz in tveganje	Izberite Incoterms, določite zavarovanje, odgovornost in prevozne dokumente	Incoterms v pogodbi; B/L/AWB	Kupec + prodajalec + špediter	obe strani
Carinjenje v EU	Vložiti deklaracijo, zagotoviti paket dokumentov	Uvozna deklaracija + spremna dokumentacija	Uvoznik/zastopnik	EU

9. Prednostni viri

- EUR-Lex¹⁶¹ — uradna besedila uredb EU (EN in drugi jeziki EU). ¹⁶²
- Evropska komisija¹⁶³: TARIC/carina, EBA, REX, TRACES (EN). ¹⁶⁴
- Generalni direktorat za carino Benina¹⁶⁵ – okrožnice o izvozni deklaraciji in fitosanitarnem certifikatu (FR). ¹⁶⁶

¹⁶¹ Uredba (ES) št. 1907/2006 (REACH) (op. št. 38).

¹⁶² Uredba (EU) št. 952/2013 (CZU) (op. št. 4).

¹⁶³ Codex CXS 19-1981 (op. št. 62).

¹⁶⁴ TARIC (Evropska komisija) (op. št. 11).

¹⁶⁵ Uredba (ES) št. 852/2004 (op. št. 32).

¹⁶⁶ Okrožnica DGDDI št. 2928/2020 (op. št. 2).

- GUCE Benin¹⁶⁷ – seznam modulov (CO, fitosanitarni, deklaracije itd.) (FR). ¹⁶⁸
- UNCTAD¹⁶⁹ – seznam LDC (EN). ¹⁷⁰
- FAO¹⁷¹ / Codex (EN) – standardi CXS 19-1981 in CXS 210-1999 (EN). ¹⁷²
- EEC OZN¹⁷³ – besedilo Konvencije CMR (EN). ¹⁷⁴

¹⁶⁷ Bretagne Commerce International (op. št. 25).

¹⁶⁸ GUCE, spletna platforma (op. št. 20).

¹⁶⁹ Uredba (EU) št. 1169/2011 (op. št. 33).

¹⁷⁰ UNCTAD, seznam LDC (op. št. 79).

¹⁷¹ Uredba (EU) št. 952/2013 (CZU) (op. št. 4).

¹⁷² Codex CXS 19-1981 (op. št. 62).

¹⁷³ TARIC (Evropska komisija) (op. št. 11).

¹⁷⁴ Konvencija CMR (1956) (op. št. 73).

9.1 Zakonodaja EU

Evropska unija, Uredba (ES) št. 178/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2002 o določitvi splošnih načel in zahtev živilske zakonodaje, ustanovitvi Evropske agencije za varnost hrane in postopkih, ki zadevajo varnost hrane, UL L 31, 1.2.2002, str. 1.

Evropska unija, Uredba (ES) št. 852/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 o higieni živil, UL L 139, 30.4.2004, str. 1.

Evropska unija, Uredba (EU) št. 1169/2011 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2011 o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom, UL L 304, 22.11.2011, str. 18.

Evropska unija, Uredba Komisije (EU) 2023/915 z dne 25. aprila 2023 o najvišjih mejnih vrednostih za nekatere onesnaževalce v živilih, UL L 119, 5.5.2023, str. 103.

Evropska unija, Uredba (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o kozmetičnih izdelkih, UL L 342, 22.12.2009, str. 59.

Evropska unija, Uredba (ES) št. 1907/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o registraciji, evalvaciji, avtorizaciji in omejevanju kemikalij (REACH), UL L 396, 30.12.2006, str. 1.

Evropska unija, Uredba (ES) št. 1272/2008 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o razvrščanju, označevanju in pakiranju snovi ter zmesi (CLP), UL L 353, 31.12.2008, str. 1.

Evropska unija, Uredba (EU) št. 952/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. oktobra 2013 o carinskem zakoniku Unije, UL L 269, 10.10.2013, str. 1.

Evropska unija, Uredba Sveta (EGS) št. 2658/87 z dne 23. julija 1987 o tarifni in statistični nomenklaturi ter o skupni carinski tarifi, UL L 256, 7.9.1987, str. 1.

Evropska unija, Uredba (EU) 2017/625 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. marca 2017 o izvajanju uradnega nadzora in drugih uradnih dejavnosti, UL L 95, 7.4.2017, str. 1.

Evropska unija, Izvedbena uredba Komisije (EU) 2019/1793 z dne 22. oktobra 2019 o začasni okrepitvi uradnega nadzora in nujnih ukrepov glede vstopa v Unijo določenega blaga iz nekaterih tretjih držav, UL L 277, 29.10.2019, str. 89.

Evropska unija, Izvedbena uredba Komisije (EU) 2019/2072 z dne 28. novembra 2019 o določitvi enotnih pogojev za izvajanje Uredbe (EU) 2016/2031 glede zaščitnih ukrepov proti škodljivim organizmom rastlin, UL L 319, 10.12.2019, str. 1.

Evropska unija, Uredba (EU) št. 978/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o uporabi sheme splošnih tarifnih preferencialov, UL L 303, 31.10.2012, str. 1.

Evropska unija, Uredba (EU) 2025/40 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. decembra 2024 o embalaži in odpadni embalaži, UL L, 2025/40, 22.1.2025.

9.2 Zakonodaja in upravni viri Benina

Republika Benin, *Carinski zakonik Republike Benin (Code des douanes)*, <https://www.vertic.org/media/National%20Legislation/Benin/BJ_Code_des_Douanes.pdf>.

Republika Benin, *Uredba (Décret) št. 2015-259 o vzpostavitvi enotnega okenca za zunanjo trgovino (GUOCE)*, <<https://sgg.gouv.bj/doc/decret-2015-259/download>>.

Generalni direktorat za carino Benina, *Izvozna deklaracija – obvezni dokument (Okrožnica št. 2928/DGDDI/DLRI, 7. maj 2020)*, <<https://douanes.gouv.bj/declaration-dexportation-document-obligatoire-requis-pour-la-recevabilite-des-declaration-en-douane/>>.

Generalni direktorat za carino Benina, *Okrožnica št. 4676 z dne 4. oktobra 2021 o pilotni fazi izdaje fitosanitarnega spričevala v GUCE*, <<https://douanes.gouv.bj/wp-content/uploads/2021/10/CIRCULAIRE-N%C2%B0-4676-DU-04-10-2021-DEMARRAGE-PHASE-PILOTE-DELIVRANCE-CERTIFICAT-PHYTOSANITAIRE-DANS-GUCE-SUR-BJB01.pdf>>.

Generalni direktorat za carino Benina, *Obtention du certificat d'origine*, <<https://douanes.gouv.bj/obtention-du-certificat-dorigine/>>.

Gospodarska zbornica Benina, *Izvozne postopki*, <<https://cci.bj/admin1/public/upload/publications/1666769020.pdf>>.

Enotno okence za zunanjo trgovino Benina (GUCE), *Platforma storitev in modulov*, <<https://guce.gouv.bj/evoyage/public/list>>.

9.3 Institucionalni in tehnični sistemi EU

Evropska komisija, TARIC – Integrirana tarifna nomenklatura Evropske unije, <https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/common-customs-tariff-cct/tariff-classification-goods/eu-customs-tariff-taric_en>.

Evropska komisija, Posvetovalna baza podatkov TARIC, <https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/taric_consultation.jsp>.

Evropska komisija, Baza podatkov zavezujočih tarifnih informacij (BTI), <https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/ebti/ebti_consultation.jsp>.

Evropska komisija, REX – Sistem registriranih izvoznikov, <https://taxation-customs.ec.europa.eu/online-services/online-services-and-databases-customs/rex-registered-exporter-system_en>.

Evropska komisija, TRACES – sistem za nadzor trgovine in strokovni sistem, <https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/traces/modules_en>.

Evropska komisija, Pobuda „Vse razen orožja“ (Everything But Arms, EBA), <<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/everything-arms-eba>>.

Evropska komisija, Pravila o zdravju rastlin (Plant health rules), <https://food.ec.europa.eu/plants/plant-health-and-biosecurity/plant-health-rules_en>.

Evropska komisija, Uredba o embalaži in odpadni embalaži (Packaging and Packaging Waste Regulation), <https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/packaging-waste/packaging-packaging-waste-regulation_en>.

9.4 Mednarodni standardi in pogodbe

Organizacija za prehrano in kmetijstvo / Codex Alimentarius, *CXS 19-1981: Užjitne maščobe in olja, ki niso zajeta v posameznih standardih*, <<https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius>>.

Organizacija za prehrano in kmetijstvo / Codex Alimentarius, *CXS 210-1999: Imenovana rastlinska olja*.

Ekonomska komisija Združenih narodov za Evropo, Konvencija o pogodbi o mednarodnem cestnem prevozu blaga (CMR), 1956, <https://unece.org/DAM/trans/conventn/cmr_e.pdf>.

UNCTAD, Seznam najmanj razvitih držav (LDC), <<https://unctad.org/topic/least-developed-countries/list>>.

9.5 Sekundarni in analitični viri

Baker McKenzie, *Novice o skladnosti z mednarodnim trgovinskim pravom (februar 2021)*, <<https://www.bakermckenzie.com>>.

Bretagne Commerce International, Benin – regulativni okvir, <<https://www.bretagnecommerceinternational.com>>.

Mednarodna trgovinska zbornica, *Pravila Incoterms® 2020*, <<https://iccwbo.org/business-solutions/incoterms-rules/incoterms-2020/>>.

III

**REGULATIVNI OKVIR ZA TRŽENJE 100%
KARITEJEVEGA MASLA KOT ŽIVILA V REPUBLIKI
SLOVENIJI**

Anja Kmetec

Pravna fakulteta Univerze v Mariboru

Kazalo vsebine

1.OPREDELITEV KARITEJEVEGA MASLA Z VIDIKA NOVIH ŽIVIL.....	45
2. OZNAČEVANJE IN INFORMACIJE O ŽIVILIH.....	46
3. SPLOŠNA ŽIVILSKA ZAKONODAJA EVROPSKE UNIJE.....	47
4. PRIMARNA ODGOVORNOST NOSILCEV ŽIVILSKE DEJAVNOSTI.....	48
5. SLEDLJIVOST.....	49
6.UMIK IN ODPOKLIC.....	50
7. HIGIENA ŽIVIL IN SISTEM HACCP	50
8. SPLOŠNE HIGIENSKE ZAHTEVE.....	50
9. NAČELA HACCP	51
10.OZNAČEVANJE ŽIVILA	52
11.POSEBNA ZAHTEVA ZA RASTLINSKA OLJA	54
12.TABELA HRANILNE VREDNOSTI.....	54
13.JEZIK IN PRIKAZ INFORMACIJ O ŽIVILU	56
14.EMBALAŽA IN STIKI Z ŽIVILI	56
15.PLASTIČNA EMBALAŽA.....	57
16.BISFENOL A (BPA)	58
17.REGISTRACIJA ŽIVILSKEGA OBRATA.....	58
18.ZAKON O VARNI HRANI IN KRMI	60
19.NADZOR NAD ŽIVILI IN VSTOP BLAGA IZ TRETJIH DRŽAV	60
UREDBA (EU) 2017/625 O URADNEM NADZORU	60
20.MEJNE VREDNOSTI OSTANKOV PESTICIDOV	61
21.NACIONALNI OKVIR IN INŠPEKCIJSKI NADZOR V SLOVENIJI	62
ZAKON O KMETIJSTVU (Zkme-2)	62
22.NAVEDBE DRŽAVE IZVORA IN PRODAJA NA DALJAVO	62
23.SEZNAM LITERATURE IN VIROV	63

1. OPREDELITEV KARITEJEVEGA MASLA Z VIDIKA NOVIH ŽIVIL

Nova živila, ter živila uvožena iz tretjih držav morajo upoštevati enaka pravila kot živila na trgu Evropske unije, pri čemer se dodatne zahteve uporabijo le, če gre za nova živila. Postavi se vprašanje ali karitejevo maslo spada v kategorijo novih živil zajetih v Uredbi (EU) 2015/2283 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2015 o novih živilih (v nadaljevanju Uredba 2015/2283), saj eden od pogojev, ki ga morajo izpolnjevati nova živila je, da pridobijo odobritev Evropske Komisije. Karitejevo maslo se na podlagi omenjene uredbe ne šteje kot novo živilo, saj ne spada v nobeno od naštetih kategorij zajetih v drugem odstavku tretjega člena Uredbe 2015/2283.¹⁷⁵

Uredba definira novo živilo kot vsako živilo, ki ni bilo v pomembni meri uživano v Evropski uniji pred 15. majem 1997. Karitejevo maslo kot jedilna rastlinska maščoba ima dolgo in uveljavljeno zgodovino varne uporabe z državah zunaj Evropske unije, kar omogoča da ne spada pod kategorijo novih živil.¹⁷⁶ V skladu z opredelitvijo »novega živila« iz člena 3 Uredbe (EU) 2015/2283 se karitejevo maslo, praviloma ne šteje za novo živilo, saj izpolnjuje pogoje dolge tradicije varne uporabe. Gre za živilo rastlinskega izvora, ki ima v državah Zahodne in Srednje Afrike dokazano vsaj 25-letno neprekinjeno uporabo v običajni prehrani znatnega dela prebivalstva, podprto s podatki o njegovi sestavi in varnosti.¹⁷⁷ Če je karitejevo maslo pridobljeno s tradicionalnimi postopki predelave, ki ne povzročajo bistvenih sprememb v njegovi sestavi ali strukturi, se lahko njegova uporaba utemelji na konceptu »dolge tradicije varne uporabe v tretji državi«. V takem primeru se ne obravnava kot novo živilo v smislu zakonodajnih pravil Evropske unije, temveč kot tradicionalno živilo, za katero velja poenostavljen postopek priglasitve in ne postopek, kateri se zahteva v 14. členu omenjene uredbe.¹⁷⁸

Člen 4 Uredbe 2015/2283 nalaga nosilcu živilske industrije obveznost, da preveri ali izdelek nameravan za trg v Uniji spada pod področje omenjene uredbe. Čeprav presoja statusa karitejevega masla pri njegovi običajni prehranski uporabi ne odpira vprašanj glede njegove uvrstitve, je z vidika regulatorne skrbnosti smiselno preveriti tudi uradni katalog statusov novih živil, katerega vodi Evropska Komisija. Uradni katalog statusov novih živil pa nedvoumno karitejevo maslo ne uvršča med katalog novih živil.¹⁷⁹

¹⁷⁵ Uredba (EU) 2015/2283 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. november 2015 o novih živilih, spremembi Uredbe (EU) št. 1169/2011 Evropskega parlamenta in Sveta in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 258/97 Evropskega parlamenta in Sveta ter Uredbe Komisije (ES) št. 1852/2001, UL L 327 11.12.2015

¹⁷⁶ Prav tam, 3. člen (2)(a).

¹⁷⁷ Prav tam, 3. člen (2)(b) in (c).

¹⁷⁸ Prav tam, 3. člen 2(a) in (c) ter 14. člen.

¹⁷⁹ European Commission, Food and Feed Information Portal Database – EU Novel Food status Catalogue, URL: <https://ec.europa.eu/food/food-feed-portal/screen/novel-food-catalogue/search> (dostop: maj 2026)

2. OZNAČEVANJE IN INFORMACIJE O ŽIVILIH

Uredba (EU) št. 1169/2011 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2011 o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom (v nadaljevanju Uredba 1169/2011) ureja področje označevanja, predstavljanja in oglaševanja živil v Evropski uniji, z namenom zagotavljanja jasnih, natančnih in primerljivih informacij za potrošnike, ter varstvo njihovega zdravja in interesov.¹⁸⁰ Omenjena uredba je neposredno relevantna za dajanje izdelka na trg v Sloveniji, saj določa obvezne zahteve glede označevanja živil, vključno z navedbo sestavin, hranilne vrednosti, alergenskih snovi, ter pravilnega navajanja imena živila. To je ključno pri umestitvi izdelka na slovenski trg, ker zagotavlja skladnost z evropskimi pravili o informiranju potrošnikov in omogoča zakonito trženje živila.¹⁸¹

Uredba 1169/2011 v Prilogi VII (del A, točka 8) uvršča navaja rastlinska olja in maščobe, med katera uvrščamo tudi karitejevo maslo. Uredba tudi izrecno določa, da morajo biti rastlinska olja in maščobe na etiketi navedene z vrsto.¹⁸²

Direktiva 2000/36/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. junija 2000 o izdelkih iz kakava in čokolade, namenjenih za prehrano ljudi, kot dopolnilna direktiva zakonodaji, nalaga obveznost zagotavljanja pravih nepristranskih in objektivnih informacij, kadar se izdelkom iz čokolade dodajajo rastlinske maščobe kot kakavovo maslo. Direktiva karitejevo maslo uvršča med eno izmed izrecno naštetih maščob (navaja ga kot Shea oz. *Butyrospermum parkii*), katere so dovoljene kot alternativa kakakovemu maslu, vendar meja ne sme presegati 5% vsebnosti v čokoladnih izdelkih, kot to navaja drugi člen omenjene direktive.¹⁸³

Na podlagi navedenega lahko torej rečemo da karitejevo maslo ni novo živilo in ne zahteva nobene predhodne odobritve Evropske unije. Za namene dajanja izdelka na trg kot jedilno rastlinsko maščobo bo zadostovalo upoštevanje zahtev splošne živilske zakonodaje, katera bo predstavljena v nadaljevanju.

¹⁸⁰ Uredba (EU) št. 1169/2011 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2011 o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom, spremembah uredb (ES) št. 1924/2006 in (ES) št. 1925/2006 Evropskega parlamenta in Sveta ter razveljavitvi Direktive Komisije 87/250/EGS, Direktive Sveta 90/496/EGS, Direktive Komisije 1999/10/ES, Direktive 2000/13/ES Evropskega parlamenta in Sveta, direktiv Komisije 2002/67/ES in 2008/5/ES ter Uredbe Komisije (ES) št. 608/2004, UL L 304 22.11.2011

¹⁸¹ Prav tam.

¹⁸² Prav tam, Priloga VIII, del A, točka 8.

¹⁸³ Direktiva 2000/36/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. junija 2000 o izdelkih iz kakava in čokolade, namenjenih za prehrano ljudi, UL L 197, 3.8.2000, p.19

Sprejeta je bila Uredba o izvajanju uredbe (EU) o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom,¹⁸⁴ ki v 2. členu določa, da je pristojen organ za izvajanje uradnega nadzora nad izvajanjem Uredbe 1169/2011 Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin in za prehranska dopolnila in živila za posebne prehranske oziroma zdravstvene namene, proizvodnjo in promet materialov, ki prihajajo v stik z živili, njihovo uporabo v postopkih proizvodnje in distribucije prehranskih dopolnil ter živil za posebne prehranske oziroma zdravstvene namene, pitne vode, živil oziroma hrane v gostinski dejavnosti, institucionalnih obratih prehrane in obratih za prehrano na delu z vidika preprečevanja in obvladovanja nalezljivih bolezni Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije.

Uredba o izvajanju Uredbe 1169/2011 določa globe za prekrške, ki se gibljejo med 1.000,00€ in 30.000,00€.

3. SPLOŠNA ŽIVILSKA ZAKONODAJA EVROPSKE UNIJE

Uredba (ES) št. 178/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2002 o določitvi splošnih načel in zahtevah živilske zakonodaje (v nadaljevanju Uredba 178/2002) kot temeljni pravni akt živilske zakonodaje Evropske unije določa splošna načela varnosti živil, zahteve glede sledljivosti ter odgovornost nosilcev živilske dejavnosti, ki jih je treba zagotoviti pri njegovem dajanju na trg v Sloveniji. Je izhodiščna uredba za druge akte sprejete v živilskem sektorju na tem področju.¹⁸⁵ Uredba 178/2002 predstavlja temelj celotnega sistema varnosti živil v Evropski uniji in se kot taka neposredno uporablja za vsakogar, ki želi karitejevo maslo ponuditi kot živilo na slovenskem trgu. Vzpostavlja osnovna načela, ki določajo, da je živilo dovoljeno dati v promet le, če je varno za zdravje potrošnika, pri čemer primarna odgovornost za to ni na strani uradnega nadzora, temveč na strani nosilca živilske dejavnosti. Poleg varnostne zahteve uredba navaj tudi sistem sledljivosti, ki vsakemu udeležencu v verigi nalaga, da ve, od koga je živilo prejel in komu ga je dobavil.¹⁸⁶

Člen 14 Uredbe 178/2002 določa temeljno pravilo, ki je, da se živilo ne sme dajati v promet, v kolikor ni varno. Drugi odstavek 14. člena Uredbe 178/2002 določa, kdaj se je živilo nevarno in namreč če je škodljivo za zdravje ali neprimerno za hrano. Pri ugotavljanju ali je živilo škodljivo za zdravje, se na podlagi tretjega odstavka 14. člena Uredbe 178/2002 upoštevata tako verjetna takojšna kot dolgoročna učinkovitost za zdravje osebe, ki živilo zaužije, pa tudi učinkovitost na naslednje generacije.¹⁸⁷

¹⁸⁴ Uredba o izvajanju uredbe (EU) o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom, Uradni list RS, št. 6/14.

¹⁸⁵ Uredba (ES) št. 178/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2002 o določitvi splošnih načel in zahtevah živilske zakonodaje, ustanovitvi Evropske agencije za varnost hrane in postopkih, ki zadevajo varnost hrane, UL L 31, 1.2. 2002

¹⁸⁶ Prav tam, 14. člen (1), 17. člen (1) ter 18. člen (2) in (3).

¹⁸⁷ Prav tam, 14. člen (1) – (3).

Za karitejevo maslo ta zahteva konkretno pomeni, da je potrebno zagotoviti, da vsebnost onesnaževalcev (aflatoksini, ostanki pesticidov, težke kovine) ne presega mejnih vrednosti določenih z Uredbo (ES) 2023/915 z dne 25. aprila 2023 o mejnih vrednostih nekaterih onesnaževal v živilih in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1881/2006, ter da je kakovost masla primerna za prehransko rabo (brez znakov kvarjenja, zadostne svežine, pravilno skladiščenje).¹⁸⁸

4. PRIMARNA ODGOVORNOST NOSILCEV ŽIVILSKE DEJAVNOSTI

Prvi odstavek 17. člena Uredbe 178/2002 vzpostavlja eno temeljnih načel celotnega sistema varnosti živil v Evropski uniji, ki je načelo primarne odgovornosti nosilcev živilske dejavnosti. Določa, da nosilci živilske dejavnosti na vseh stopnjah proizvodnje, predelave in distribucije v podjetjih pod njihovim nadzorom zagotavljajo izpolnjevanje zahtev živilske zakonodaje, ki so relevantne za njihove dejavnosti, in preverjajo, da so te zahteve dejansko izpolnjene.¹⁸⁹ To pomeni da odgovornosti ni pasivna, temveč se zahteva od nosilcev živilske dejavnosti aktivno delovanje, torej vzpostavitev notranjih sistemov nadzora, ki zagotavljajo skladnost, in ne le reaktivno odzivanje ob ugotovljenih kršitvah. Uradni nadzor s strani pristojnih organov, kot je UVHVVR v Sloveniji, te odgovornosti ne nadomešča in je po naravi stvari zgolj dopolnilni mehanizem. Inšpekcijski pregledi so namreč časovno omejeni in ne morejo zagotoviti stalnega nadzora nad vsako serijo in pošiljko živila, ki pride na trg.¹⁹⁰

V prvem členu Uredbe Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 852/2004 z dne 29. aprila 2004 o higieni živil (v nadaljevanju Uredba 852/2004) je prav tako določeno, da je za »varnost hrane odgovoren predvsem nosilec živilske dejavnosti.«¹⁹¹ Varnost hrane mora biti zagotovljena v celotni živilski verigi. Nosilci živilske dejavnosti krepijo svojo odgovornost za varnost živil z izvajanjem sistema HACCP in dobre higienske prakse, pri čemer jim smernice za dobro higiensko prakso služijo kot praktično orodje na vseh ravneh verige. Mikrobiološka merila in zahteve glede nadzora temperature morajo temeljiti na znanstveni oceni tveganja, higienski standardi pa se morajo določiti na temelju ocene tveganja in v zvezi z določenimi živili.¹⁹²

Tretji člen Uredbe 852/2004 prav tako določa primarno obveznost nosilcev živilske industrije, in sicer pravi: »Nosilci živilske industrije zagotovijo, da vse stopnje proizvodnje, predelave in distribucije hrane, ki so pod njihovim nadzorom, izpolnjujejo ustrezne higienske zahteve, določene v tej uredbi.«¹⁹³

¹⁸⁸ Uredba Komisije (EU) 2023/915 z dne 25. aprila 2023 o mejnih vrednostih onesnaževal v živilih in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1881/2006, UL L 119 5.5.2023.

¹⁸⁹ Uredba 178/2002, 17. člen (2)

¹⁹⁰ Prav tam, uvodna izjava (30)

¹⁹¹ Uredba Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 852/2004 z dne 29. aprila 2004 o higieni živil, UL L 139, 30.4. 2004

¹⁹² Prav tam, 1. člen.

¹⁹³ Prav tam, 3. člen.

5. SLEDLJIVOST

Člen 18 Uredbe 178/2002 vzpostavlja sistem sledljivosti,¹⁹⁴ ki je po ugotovitvah Komisije (Guidance on the Implementation of Articles 11,12,14,17,18,19 and 20 of Regulation (EC) No 178/2002, januar 2010) eden of najpomembnejših instrumentov

v za hitro in natančno ukrepanje v primeru tveganja za zdravje.¹⁹⁵

Karitejevo maslo mora biti sledljivo na vseh stopnja, torej od prevzema pri dobavitelju do izročitve kupcu. Drugi odstavek 18. člena Uredbe 178/2002 nalaga, da morajo biti nosilci živilske dejavnosti sposobni identificirati vsako osebo, od katere so prejeli živilo ali snov, ki se dodaja v živilo. Tretji odstavek istega člena nalaga identifikacijo vsakega poslovnega subjekta, k se mu je živilo dobavilo.¹⁹⁶ To je t.i. načelo en korak nazaj, en korak naprej (one step back, one step forward), ki izhaja iz 18. člena Uredbe 178/2002.¹⁹⁷ V praksi pomeni, da moramo za vsako serijo karitejevega masla voditi evidenco, ki vsebuje:¹⁹⁸

- ime in naslov dobavitelja;
- opis in količino prejete serije;
- datum prevzema;
- serijska oznaka;
- ime in naslov subjekta, ki se mu je karitejevo maslo naprej prodalo ali dobavilo.

Glede roka hrambe evidenc Komisija v svojih smernicah iz januarja 2010 pojasnjuje, da je priporočeno obdobje hrambe dokumentov o sledljivosti pet let po datumu proizvodnje ali dostave. Za živila z datumom minimalne trajnosti, ki je krajši od treh mesecev, ali za svežo zelenjavo in sadje zadostuje šest mesecev. Za karitejevo maslo z rokom trajnosti tipično enega do dveh let velja rok trajnosti plus šest mesecev, torej skupno približno dve leti in pol. Varnejša in priporočljiva možnost je pet let.¹⁹⁹

¹⁹⁴ Uredba (ES) št- 178/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2002 o določitvi splošnih načel in zahtevah živilske zakonodaje, ustanovitvi Evropske agencije za varnost hrane in postopkih, ki zadevajo varnost hrane, UL L 31, 1.2.2002, 18. člen

¹⁹⁵ Evropska komisija, *Guidance on the Implementation of Articles 11, 12, 14, 17, 18, 19 and 20 of Regulation (EC) No 178/2002 on General Food Law*, 2010, dostopno na: https://food.ec.europa.eu/system/files/2016-10/gfl_req_guidance_rev_8_en.pdf (dostop: junij 2026)

¹⁹⁶ Prav tam, 18. člen (2) in (3)

¹⁹⁷ Uredba 178/2002, 18. člen (2) in (3)

¹⁹⁸ Evropska komisija, *Guidance on GFL*, 2010.

¹⁹⁹ Evropska komisija, *Guidance on GFL*, 2010; Uredba 178/2002, 18. člen.

6. UMIK IN ODPOKLIC

Člen 19 Uredbe 178/2002 določa, da mora nosilec živilske dejavnosti, ki ugotovi ali ima razlog verjeti, da živilo, ki ga je dal na trg, ni skladno z zahtevami varnosti hrane, takoj začeti postopke za umik tega živila s trga. Če je živilo že doseglo potrošnika, mora nosilec živilske dejavnosti potrošnika učinkovito in natančno obvestiti o razlogih za umik in po potrebi poklicati že prodane količine.²⁰⁰ V Sloveniji je v primerih nevarnih živil potrebno nemudoma obvestiti UVHVVR. Za hitro izmenjavo informacij med državami članicami obstaja sistem RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed), ki ga koordinira Evropska Komisija. Vsak nosilec živilske dejavnosti, ki dobavi nevarna živila na trg več držav članic, mora o tem obvestiti Komisijo.²⁰¹

7. HIGIENA ŽIVIL IN SISTEM HACCP

Uredba 852/2004 je ključni predpis, ki določa kako mora biti dejavnost z živilo fizično in organizacijsko urejena. Velja za vse stopnje pridelave, predelave in distribucije živil, razen za primarno pridelavo v delu, ki se nanaša na HACCP sistem.²⁰² Nosilci živilske dejavnosti, ki se ukvarjajo s primarno proizvodnjo morajo izpolnjevati splošne higienske zahteve iz dela A Priloge I Uredbe 852/2004, medtem ko morajo nosilci, ki delujejo na višjih stopnjah proizvodnje, predelave in distribucije živil upoštevati splošne higienske zahteve iz Priloge II iste uredbe.²⁰³ V kolikor je to primerno, morajo nosilci živilske dejavnosti sprejeti naslednje posebne higienske ukrepe:

- a) »skladnost z mikrobiološkimi merili za živila;
- b) postopke za izpolnjevanje ciljev, postavljenih za doseganje smotrov te uredbe;
- c) izpolnjevanje zahtev glede nadzora temperature živil;
- d) neprekinjenost zamrzovalne verige;
- e) vzorčenje in analize.«²⁰⁴

8. SPLOŠNE HIGIENSKE ZAHTEVE

Priloga II Uredbe 852/2004 določa splošne higienske zahteve za vse nosilce živilske dejavnosti, ki opravljajo dejavnost po stopnji primarne pridelave.²⁰⁵ Za pakirnico, skladišče ali distribucijsko vozilo, ki rokuje s karitejevim maslom, so relevantne zlasti naslednje zahteve:

²⁰⁰ Uredba 178/2002, 19. člen

²⁰¹ Prav tam, 19. in 20. ter 50. člen (sistem hitrega obveščanja RASFF).

²⁰² Uredba 852/2004, 1. člen.

²⁰³ Prav tam, 4. člen (1) in (2).

²⁰⁴ Prav tam, 4. člen (3).

²⁰⁵ Prav tam, Priloga II, 4. člen (2).

- prostori: »Prostore živilskega obrata je treba čistiti in vzdrževati v dobrem stanju.«²⁰⁶
Prostori morajo biti zasnovani tako, da omogočajo čiščenje in preprečujejo kontaminacijo;
- oprema: vsi predmeti in oprema, s katerimi je maslo v stiku, morajo biti »izdelani iz takih materialov in dobro vzdrževani, da se čim bolj zmanjša kakršno koli tveganje za kontaminacijo,« ter omogočati učinkovito čiščenje.²⁰⁷
- oskrba z vodo: »Zagotoviti je treba ustrezno oskrbo s pitno vodo, ki se uporablja, kadarkoli je potrebno, da se živila ne kontaminirajo.«²⁰⁸
- osebna higiena: »Vsaka oseba, ki dela z živili, mora vzdrževati visoko raven osebne higiene, ter nositi primerno, čisto in kadar je potrebno, varovalno obleko.«²⁰⁹
- zaščita živil: »V vseh stopnjah proizvodnje, predelave in distribucije je treba živila zaščititi pred kontaminacijo, zaradi katere bi bila neprimerna za prehrano ljudi, bi lahko škodovala k zdravju ali bila kontaminirana tako, da bi bilo nerazumno pričakovati, da bi jih zaužili v takem stanju.«²¹⁰
- ostanki in odpadki: »Ostanke živil, neužitne stranske produkte in druge odpadke je treba čim prej odstraniti iz prostorov, v katerih so živila, da se prepreči njihovo kopičenje.«²¹¹
- prevoz: »Prevozna sredstva in/ači posode za prevoz živil je treba vzdrževati v čistem in neoporečnem stanju, da se živila zavarujejo pred kontaminacijo.«²¹²
- embaliranje in pakiranje: »Materiali, uporabljeni za embaliranje in pakiranje, ne smejo biti vir kontaminacije.«²¹³

9. NAČELA HACCP

Sistem HACCP (*Hazard Analysis and Critical Control Points* oz. analiza tveganj in kritičnih kontrolnih točk) je preventivni pristop k obvladovanju varnosti živil, ki temelji na sprotnem prepoznavanju, ocenjevanju in nadzoru nevarnosti v posameznih v posameznih fazah živilske verige. Uredba 852/2004 v prvem

²⁰⁶ Prav tam, Priloga II, poglavje I, točka 1.

²⁰⁷ Prav tam, poglavje V, točka 1.

²⁰⁸ Prav tam, poglavje VII, točka 1(a).

²⁰⁹ Prav tam, poglavje VIII, točka 1.

²¹⁰ Prav tam, poglavje IX, točka 3.

²¹¹ Prav tam, poglavje VI, točka 1.

²¹² Prav tam, poglavje IV, točka 1.

²¹³ Prav tam, poglavje X, točka 1.

odstavku 5. člena nosilec živilske dejavnosti nalaga, da vzpostavijo, izvajajo in vzdržujejo stalen postopek ali postopke, ki temeljijo na načelih HACCP.²¹⁴ Načela, na katerih mora tak sistem temeljiti, so izčrpno določena v drugem odstavku istega člena, in sicer:²¹⁵

- (a) ugotavljanje vseh tveganj, ki jih je treba preprečiti, odpraviti ali znižati na sprejemljive ravni;
- (b) ugotavljanje kritičnih kontrolnih točk v fazi ali fazah, na katerih je nadzor nujen za preprečitev ali odpravo tveganja ali za njegovo znižanje na sprejemljivo raven;
- (c) določitev kritičnih mej na kritičnih kontrolnih točkah, ki ločijo dopustno od nedopustnega pri preprečevanju, odpravi ali znižanju ugotovljenih tveganj;
- (d) vzpostavitev in izvajanje učinkovitih postopkov spremljanja na kritičnih kontrolnih točkah;
- (e) vzpostavitev korektivnih ukrepov, kadar spremljanje pokaže, da kritična nadzorna točka ni pod nadzorom;
- (f) vzpostavitev postopkov za preverjanje, ali ukrepi iz pododstavkov od (a) do (e), ki jih je treba redno izvajati, učinkovito delujejo; in
- (g) vzpostavitev dokumentacije in evidenc, sorazmernih z vrsto in velikostjo živilske dejavnosti, ki dokazuje učinkovito uporabo ukrepov iz pododstavkov od (a) do (f).

Ob vsaki spremembi proizvoda, postopka ali katere koli stopnje postopka mora nosilec živilske dejavnosti revidirati postopek in ga ustrezno spremeniti.²¹⁶

Obvestilo Komisije 2022/C 355/01 o izvajanju sistemov upravljanja varnosti hrane pojasnjuje, da je za manjša podjetja in enostavne dejavnosti (npr. skladiščenje in distribucija brez predelave) sprejemljivo proporcionalno poenostaviti HACCP dokumentacijo. V takih primerih dobra higienska praksa skupaj z osnovno analizo tveganj zadošča.²¹⁷ Za dejavnost skladiščenja in distribucije karitejevega masla (brez predelave) je torej dovolj enostavnejši HACCP načrt, ki vsebuje analizo tveganj, določitev in nadzor KKT (prevzem, skladiščenje), korektivne ukrepe in evidence monitoringa. Dokumentacija mora biti sorazmerna obsegu dejavnosti.²¹⁸

10.OZNAČEVANJE ŽIVILA

Uredba 1169/2011 je ključni predpis področja označevanja živil, ki potrošniku dajo informacije o živilu. »Informacije o živilih«, katere omenja uredba, so vsi podatki o živilih, ki jih končni potrošnik prejme

²¹⁴ Prav tam, 5. člen (1).

²¹⁵ Prav tam, 5. člen (2).

²¹⁶ Prav tam, 5. člen (2).

²¹⁷ Obvestilo Komisije o smernicah za izvajanje sistemov vodenja varnosti živil, ki zajemajo dobre higienske prakse in postopke, ki temeljijo na načelih HACCP, vključno z olajševanjem/prilagodljivostjo izvajanja v nekaterih živilskih dejavnostih (2022/C 355/01), UL C 355, 16.9.2002.

²¹⁸ Uredba (ES) 852/2004, 5. člen (1)-(2) in Priloga II, poglavje XII.

preko označb, spremljajočega gradiva ali drugih načinov obveščanja, vključno z uporabo sodobne tehnologije ali ustne komunikacije. Živilo mora vsebovati »obvezne informacije o živilih«, ki zajemajo podatke katere Uredba 1169/2011 navaja kot takšne in morajo biti zagotovljene končnemu potrošniku.²¹⁹

Člen 8 omenjene uredbe določa, da je nosilec živilske dejavnosti, pod katerega imenom se živilo trži potrošniku, odgovorna oseba za zagotavljanje in točnost informacij o živilu. Če takšen nosilec ni ustanovljen v Evropski uniji, je odgovorna oseba uvoznik v Evropsko unijo.²²⁰

Prvi odstavek devetega člena Uredbe 1169/2011 določa naslednje obvezne elemente etikete za vsa predpakirana živila:

- (a) »ime živila« – za čisto karitejevo maslo je ustrezno ime »karitejevo maslo« ali »shea maslo«, pomembno je, da ni zavajajoče;²²¹
- (b) »seznam sestavin« – pri 100-odstotnem karitejevim maslu gre za eno samo sestavino, tj. karitejevo maslo, če izdelek vsebuje aditive, se navedejo vse sestavine v padajočem vrstnem redu glede na maso;²²²
- (c) alergeni – »vse sestavine ali pomožne tehnološke snovi iz Priloge II ali pridobljene iz snovi ali proizvodov iz Priloge II, ki povzročajo alergije ali preobčutljivost (...), čeprav v spremenjeni obliki« - karitejevo maslo samo po sebi ni uvrščeno med alergene iz Priloge II, kljub temu pa mora biti navedeno na seznamu sestavin, saj če se pakira v obratu, kjer se ravna z alergeni snovmi, je potrebno navesti opozorilo o možni križni kontaminaciji;²²³
- (d) »neto količina živila« – navedena v masnih enotah, gramih ali kilogramih;²²⁴
- (e) »datum minimalne trajnosti ali datum uporabe« – rok trajnosti karitejevega masla je ob pravilnem shranjevanju tipično 18-24 mesec, to se določi na podlagi testiranja stabilnosti in navede z besedami »uporabno najmanj do« z navedbo datuma;²²⁵

²¹⁹ Uredba (EU) št. 1169/2011 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2011 o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom, spremembah uredb (ES) št. 1924/2006 in (ES) št. 1925/2006 Evropskega parlamenta in Sveta ter razveljavitvi Direktive Komisije 87/250/EGS, Direktive Sveta 90/496/EGS, Direktive Komisije 1999/10/ES, Direktive 2000/13/ES Evropskega parlamenta in Sveta, direktiv Komisije 2002/67/ES in 2008/5/ES ter Uredbe Komisije (ES) št. 608/2004, UL L 304, 22.11.2011, 2.člen (2)(a) in 9. člen

²²⁰ Prav tam, 8. člen (1).

²²¹ Prav tam, 9. člen (1)(a); podrobneje 17. člen.

²²² Prav tam, 9. člen (1)(b); podrobneje 18. do 20. člen (padajoči vrstni red – 18. člen (1)).

²²³ Prav tam, 9. člen (1)(c) in Priloga II.

²²⁴ Prav tam, 9. člen (1)(e); podrobneje 23. člen in Priloga IX.

²²⁵ Prav tam, 9. člen (1)(f); podrobneje 24. člen in Priloga X.

- (f) posebni »pogoji shranjevanja in/ali pogoji uporabe« – navesti je treba navodila za shranjevanje, potrebna za ohranitev kakovosti in varnosti, pogosto »hraniti na hladnem in temnem mestu, stran od neposredne sončne svetlobe in virov toplote«;²²⁶
- (g) »ime ali naziv podjetja in naslov nosilca živilske dejavnosti« - navesti je treba podjetje, odgovorno za zidelek v Evropski uniji, pri uvozu iz tretje države (kot v našem primeru) mora imeti uvoznik sedež v Evropski uniji;²²⁷
- (h) »označba hranilne vrednosti« (tabela hranilne vrednosti) – obvezna za vsa predpakirana živila od 13. decembra 2016.²²⁸

11. POSEBNA ZAHTEVA ZA RASTLINSKA OLJA

Uredba 1169/2011 v Prilogi VII, del A, točka 8 in 9 določa, da morajo biti rastlinska olja in maščobe na seznamu sestavin navedeni z navedbo njihovega specifičnega rastlinskega izvora in ne zgolj s splošnim izrazom »rastlinsko olje« ali »rastlinska maščoba«. V skladu s tem mora biti karitejevo maslo označeno z navedbo njegovega izvora, na primer kot »karitejevo maslo« oziroma »rastlinska maščoba (karite)«. Uredba je to zahtevo uvedla z namenom zagotavljanja večje preglednosti in boljše obveščenosti potrošnikov, uporablja pa se od 13. decembra 2014.

Kadar je vključeno v mešanico različnih rastlinskih maščob, se lahko navede skupaj z drugimi rastlinskimi maščobami, pri čemer je lahko dodatni tudi izraz v »spremenjenih deležih«. Označbi »deloma hidrogenirano« ali »popolnoma hidrogenirano« sta obvezni le v primeru, ko je bila maščoba tehnološko obdelana s postopkom hidrogeniranja. Ker nepredelano karitejevo maslo ni hidrogenirana maščoba, takšna navedba pri njegovem označevanju ni potrebna.²²⁹

12. TABELA HRANILNE VREDNOSTI

V prvem odstavku 30. člena Uredbe 1169/2011 je navedeno katere podatke mora tabela hranilne vrednosti vsebovati, in sicer so to:

- energijska vrednost;

²²⁶ Prav tam, 9. člen (1)(g); podrobneje 25. člen.

²²⁷ Prav tam, 9. člen (1)(h) v zvezi z 8. členom (1).

²²⁸ Prav tam, 9. člen (1)(l); podrobneje 30. člen; obvezna od 13. decembra 2016 (55. člen).

²²⁹ Uredba 1169/2011, Priloga VII, del A, točki 8 in 9. Priloga VII, del A, točka 8 določa obveznosti navedbe specifičnega rastlinskega izvora olj/maščob namesto splošnega poimenovanja; točka 9 ureja možnost skupne navedbe pri mešanici rastlinskih maščob, z morebitnim dodatkom »v spremenjenih deležih«, ter obveznost oznake »deloma/popolnoma hidrogenirano« v primeru hidrogeniranja.

- količina maščob, nasičenih maščob, ogljikovih hidratov, sladkorjev, beljakovin in soli.²³⁰

Drugi odstavek istega člena navaja možnost dopolnitve označbe na podlagi prvega odstavka z navedbo ene ali več od naslednjih snovi:

- enkrat nasičenih maščob;
- večkrat nasičenih maščob;
- poliolov;
- škroba;
- prehranskih vlaknin;
- kakršnih koli vitaminov ali mineralov iz točke 1 dela A Priloge XIII, ki so prisotni v znatnih količinah, kakor je opredeljeno v točki 2 dela A Priloge XIII.²³¹

Za karitejevo maslo so določbe 30. člena Uredbe 1169/2011 relevantne z vidika pravilnega dokaza hranilne sestave izdelka. Ker gre za živilo z visokim deležem maščob, je pri označevanju posebej pomembna navedba skupne količine maščob ter deleža maščobnih kislin. Dodatno lahko proizvajalec prostovoljno navede tudi vsebnost enkrat nasičenih in večkrat nasičenih maščobnih kislin, kadar želi potrošniku zagotoviti podrobnejše informacije o maščobni sestavi izdelka.²³²

Točka 3, 31. člena Uredbe 1169/2011 energijsko vrednost in količine hranil definira kot »količine, ki se nahajajo v živilu, ki se prodaja.«²³³ 4. točka istega člena pojasnjuje, da so »navedene vrednosti, glede na posamezen primer, povprečne vrednosti, ki temeljijo na:

- a) analizi živila, ki jo je opravil proizvajalec;
- b) izračunu iz znanih ali dejanskih povprečnih vrednosti uporabljenih estavin; ali
- c) izračunu iz splošno veljavnih in sprejetih podatkov.«²³⁴

Nadaljno je postavljena zahteva, da se energijska vrednost in količina hranil produkta izrazita na 100g ali 100ml.²³⁵

Pri uvoženem karitejevem maslu je pomembna tudi navedba države izvora oz. kraja porekla. Uredba 1169/2011 to navedbo zahteva, kadar bi njena opustitev potrošnika lahko zavajala glede pravnega izvora

²³⁰ Prav tam, 30. člen(1).

²³¹ Prav tam, 30. člen (2).

²³² Prav tam, 30. člen (1) in (2).

²³³ Prav tam, 31. člen (3).

²³⁴ Prav tam, 31. člen (4).

²³⁵ Prav tam, 32. člen (4).

živila.²³⁶ Ker karitejevo maslo izvira iz tretjih držav, zlasti iz Zahodne in Srednje Afrike, mora biti izvor naveden vselej, kadar bi drugačna predstavitev ali označba izdelka pri potrošniku ustvarila napačen vtis o njegovem poreklu.²³⁷

13. JEZIK IN PRIKAZ INFORMACIJ O ŽIVILU

V 15. členu Uredbe 1169/2011 je določeno, da morajo biti obvezne informacije o živilih predstavljene v jeziku, ki je potrošnikom v državi članici, kjer se živilo trži, razumljiv. Države članice lahko dodatno zahtevajo uporabo enega ali več uradnih jezikov Evropske unije za označevanje živil na svojem ozemlju. Hkrati uredba dopušča možnost večjezičnega označevanja, če so informacije potrošniku podane jasno in razumljivo.²³⁸ V 13. členu Uredbe 1169/2011 je urejen način prikaza obveznih informacij o živilih, ter zahteve glede njihove vidnosti in čitljivosti. Obvezni podatki morajo biti na embalaži ali označbi navedeni na vidnem mestu, tako da so potrošniku enostavno dostopni, jasno berljivi in po potrebi trajno obstojni. Informacije ne smejo biti prekrite, zakrite ali zmanjšano opazne zaradi drugih besed ali slikovnih elementov na embalaži. Uredba določa tudi minimalne zahteve glede velikosti pisave, saj morajo biti obvezni podatki natisnjeni na način, ki zagotavlja ustrezno čitljivost. Pri standardni embalaži mora velikost črt dosegati najmanj 1,2 mm srednjega črkovnega pasa, pri manjših embalažah pa najmanj 0,9 mm. Namen teh zahtev je zagotoviti, da potrošnik informacije lahko prebere brez težav ne glede na velikost embalaže.²³⁹

Poleg tega morajo biti določeni ključni podatki, kot so ime živila, neto količina in datum minimalne trajnosti oziroma rok uporabnosti, prikazani v istem vidnem polju embalaže, kar omogoča hitrejšo in preglednejšo seznanitev potrošnika z bistvenimi informacijami o izdelku.²⁴⁰

14. EMBALAŽA IN STIKI Z ŽIVILI

Uredba Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 1935/2004 z dne 27. oktobra 2004 o materialih in izdelkih, namenjenih za stik z živili, in o razveljavitvi direktiv 80/590/EGS in 89/109/EGS (v nadaljevanju Uredba 1935/2004) je temeljni okvir za varstvo potrošnikov pred tveganji, ki izvirajo iz embalaže in materialov, ki prihajajo v stik z živili. Njen namen je zagotoviti, da materiali, ki kakorkoli

²³⁶ Prav tam, 26. člen (1).

²³⁷ Prav tam, 2. člen (2)(g).

²³⁸ Prav tam, 15. člen.

²³⁹ Prav tam, 13. člen (1)-(3) v povezavi s Prilogo IV.

²⁴⁰ Prav tam, 13. člen (5). 13. člen (5) Uredbe 1169/2011 določa, da se ime živila, neto količina in datum minimalne trajnosti oz. rok uporabnosti navedejo v istem vidnem polju.

fizično pridejo v stik s karitejevim maslom, bodisi med skladiščenjem, pakiranjem ali prodajo, ne ogrožajo varnosti živila ali lastnosti potrošnika.²⁴¹

Člen 3 Uredbe 1935/2004 določa osnovno zahtevo, ki velja za vse materiale in izdelke v stiku z živili, in sicer, materiali morajo biti proizvedeni v skladu z dobro proizvodno prakso, tako da pri normalnih ali razumno predvidljivih pogojih uporabe ne prenašajo svojih sestavin na živila v količinah, ki bi lahko ogrozile zdravje ljudi, povzročile nesprejemljive spremembe v sestavi živila ali poslabšale njegove organoleptične (*vidiki brane, vode ali drugih snovi, kot jih zaznamo s čutili*) lastnosti, torej okus vonj, konsistenco.²⁴²

Omenjena uredba v Prilogi I določa 17 kategorij materialov in izdelkov, za katere velja, ki so aktivni in inteligentni materiali in izdelki, lepila, keramika, pluta, gume, steklo, smole za ionsko izmenjavo, kovine in zlitine, papir in lepenka, plastične mase, tiskarske barve, regenerirana celuloza, silikoni, tekstilije, laki in premazi, voski in les.²⁴³ Vsaka od teh kategorij ima bodisi posebno specifično uredbo na ravni Evropske unije, bodisi velja zgolj splošni okvir Uredbe 1935/2004.²⁴⁴

15. PLASTIČNA EMBALAŽA

Za plastično embalažo, ki je najpogostejša pri distribuciji tovrstnega izdelka, velja posebna Uredba Komisije (EU) 10/2011 z dne 14. januarja 2011 o polimernih materialih in izdelkih namenjenih za stik z živili (v nadaljevanju Uredba 10/2011).²⁴⁵ Uredba 10/2011 vzpostavlja seznam snovi, ki smejo biti uporabljene pri proizvodnji plastičnih materialov za stik z živili, skupaj z njihovimi specifičnimi mejnimi vrednostmi migracije (*SML – Specific Migration Limit*) in skupno mejno vrednost migracije (*OML – Overall Migration Limit*). Splošna mejna vrednost skupne migracije znaša 10 mg sestavin na dm² površine materiala oziroma 60 mg na kilogram živila.²⁴⁶ Uredba Komisije (EU) 2025/351 z dne 21. februarja 2025, ki je spremenila Uredbo 10/2011 je prinesla posodobljene zahteve glede nenamerno dodanih snovi (*NIAS – Non-Intentionally Added Substances*) v polimernih materialih za stik z živili. Nosilec živilske

²⁴¹ Uredba (ES) 1935/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. oktobra 2004 o materialih in izdelkih, namenjenih za stik z živili, in o razveljavitvi direktiv 80/590/EGS in 89/109/EGS, UL L 339, 13.11. 2004, uvodna izjava (1) in 1. člen (1)-(2).

²⁴² Prav tam, 3. člen (1).

²⁴³ Prav tam, Priloga I.

²⁴⁴ Prav tam, 5. člen.

²⁴⁵ Uredba Komisije št. 10/2011 z dne 14. januarja 2011 o polimernih materialih in izdelkih, namenjenih za stik z živili, UL L 012, 15.1.2011.

²⁴⁶ Prav tam, 12. člen.

dejavnsoti mora zagotoviti, da dobavitelj embalaže zagotovi dokumentacijo o skladnosti z vsemi veljavnimi zahtevami, vključno s temi novimi pravili.²⁴⁷

16. BISFENOL A (BPA)

Z Uredbo Komisije (EU) 2024/3190 z dne 19. decembra 2024 o uporabi bisfenola A (BPA) in drugih bisfenolov ter bisfenolnih derivatov z usklajeno razvrstitvijo zaradi določenih nevarnih lastnosti v nekaterih materialih in izdelkih, namenjenih za stik z živili, so bile bistvene zaostrene omejitve glede prisotnosti bisfenola A (BPA) in določeni bisfenolnih analogov v materialih in izdelkih za stik z živili in trgovino z njimi na območju celotne Evropske unije.²⁴⁸

BPA je kemična snov, ki se je pogosto pojavljala v plastičnih materialih in epoksidnih premazih konzerv, identificiran je bil kot endokrini motilec z negativnimi učinki na zdravje pri kronični izpostavljenosti. BPA predstavlja snov škodljivo za reproduktivni in endokrini sistem in iz tega razloga so države članice Evropske unije prepoved BPA v materialih, namenjenih za stik z živili, odobrile julija 2024.²⁴⁹

Glede na zahteve Uredbe 2024/3190 je nosilec živilske dejavnosti dolžan od dobavitelja embalaže pridobiti pisno potrdilo o skladnosti, da uporabljena embalaža ustreza zahtevam glede BPA in da pri predvideni rabi ne pride do nedovoljene migracije BPA v izdelek.²⁵⁰

17. REGISTRACIJA ŽIVILSKEGA OBRATA

Registracija živilskega obrata pri pristojnem organu je obvezen korak preden sploh začnemo s kakršnokoli dejavnostjo z živili. Je podlaga za zakonito prodajo, distribucijo, pakiranje in skladiščenje izdelka, katerega želimo dati v promet živilske industrije.

²⁴⁷ Uredba Komisije 2025/351 z dne 21. februarja 2025 o spremembi Uredbe (EU) št. 10/2011 o polimernih materialih in izdelkih, namenjenih za stik z živili, spremembi Uredbe (EU) 2022/1616 o recikliranih plastičnih materialih in izdelkih, namenjenih za stik z živili, razveljavitvi Uredbe (ES) št. 282/2008 in spremembi Uredbe (ES) št. 2023/2006 o dobri proizvodni praksi za materiale in izdelke, namenjene za stik z živili, v zvezi z reciklirano plastiko ter drugimi zadevami, povezanimi z nadzorom kakovosti in proizvodnjo polimernih materialov in izdelkov, namenjenih za stik z živili, UL L, 2025/351, 24.2. 2025

²⁴⁸ Uredba Komisije (EU) 2024/3190 z dne 19. decembra 2024 o uporabi bisfenola A (BPA) in drugih bisfenolov ter bisfenolnih derivatov z usklajeno razvrstitvijo zaradi določenih nevarnih lastnosti v nekaterih materialih in izdelkih, namenjenih za stik z živili, spremembi Uredbe (EU) št. 10/2011 ter razveljavitvi Uredbe (EU) 2018/213, UL L, 2024/3190, 31.12. 2024

²⁴⁹ Evropska komisija, Prepoved EU uporabe bisfenola A in trgovine z njim od 20. januarja 2024, dostopno na: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/sl/news/prepoved-eu-uporabe-bisfenola-trgovine-z-njim-od-20-januarja-2025> (dostop: maj 2026)

²⁵⁰ Uredba 2024/3190, 8. člen ter Priloga III.

Drugi odstavek šestega člena Uredbe 852/2004 določa obveznost registracije živilskega brata s strani nosilca živilske dejavnosti, v katerem se izvaja dejavnost z živil, pri pristojnem organu. Isti odstavek istega člena določa, da je tovrstna registracija obvezna za katero koli stopnjo proizvodnje, predelave in distribucije hrane.²⁵¹

V Republiki Sloveniji ima registracija živilskih obratov podlago v Zakonu o kmetijstvu, ki v 152.a členu ureja register obratov, sam postopek registracije pa podrobneje določa Pravilnik o registraciji in odobritvi obratov na področju živil. Ta konkretizira zahteve prava Evropske unije, zlasti 6. člena Uredba 852/2004 in določa postopkovna pravila za pridobitev registracije.²⁵²

Pristojni organ za registracijo živilskih obratov na področju živil rastlinskega izvora je v Republiki Sloveniji Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (v nadaljevanju UVHVVR). Gre za organ v sestavi Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. UVHVVR opravlja naloge registracije, odobritve obratov ter prav tako uradni inšpekcijski nadzor nad živil. Glede na to lokacijo obrata se odda vloga za registracijo na pristojnem območnem uradu UVHVVR.²⁵³

Iz določbe Uredbe 852/2004 in Pravilnika o registraciji in odobritvi obratov na področju živil izhaja obveznost registracije vsakega poslovnega subjekta (pravne ali fizične osebe), ki opravlja katero koli od naslednjih dejavnost:

- uvoz živila z tretje države z namenom trženja na trgu Evropske unije;
- skladiščenje živila (sem prištevamo tudi začasno, tranzitno ali carinsko skladiščenje, v primeru da je namenjeno trženju);
- pakiranje ali prepakiranje živila;
- distribucija in veleprodaja živila;
- maloprodaja živila neposredno potrošniku.^{254 255}

²⁵¹ Uredba 852/2004, 6. člen (3).

²⁵² Zakon o kmetijstvu (Zkme-2), Uradni list RS, št. 100/25, zlasti 61. in 152.a člen; Pravilnik o registraciji in odobritvi obratov na področju živil, Uradni list RS, št. 96/14, Uredba 852/2004, 6. člen.

²⁵³ Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, *O upravi*, dostopno na: <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/uprava-za-varno-hrano-veterinarstvo-in-varstvo-rastlin/o-upravi/> (dostop: maj 2026).

²⁵⁴ Uredba 852/2004, 6. člen (2); Pravilnik o registraciji in odobritvi obratov na področju živil, Uradni list RS, št. 96/14, 5. člen.

²⁵⁵ Uredba 178/2002, 3. člen (2).

18.ZAKON O VARNI HRANI IN KRMI

Z Zakonom o varni hrani in krmi²⁵⁶ se v Republiki Sloveniji med drugim izvajajo nekatere uredbe omenjene zgoraj, na primer Uredba 2015/2283, Uredba 1169/2011, Uredba 852/2004, Uredba 178/2002, Uredba 1935/2004 itd. ZVHK v 3. členu določa, da je za izvajanje zakona in pravnih aktov EU, ki urejajo varnost hrane in krmo v vseh faze pridelave, proizvodnje, predelave in distribucije, vstopa v EU ter izvoza iz EU, je pristojna Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. Ministrstvo za zdravje je pristojno za živila za posebne skupine, prehranskih dopolnil ter materialov in izdelkov, namenjenih za stik z živali, v postopkih njihove pridelave, proizvodnje, predelave in distribucije. Glede varnosti pri pridelavi, proizvodnji, predelavi in distribuciji grozdja, mošta, vina in drugih proizvodov iz grozdja, mošta in vina pa je pristojno ministrstvo, pristojno za hrano in krmo.²⁵⁷ Zakon določa, da se lahko ustanovi svet za varno hrano in krmo, ki deluje kot strokovno svetovalno telo ministra na področju varne hrane in krme.²⁵⁸

19.NADZOR NAD ŽIVILI IN VSTOP BLAGA IZ TRETJIH DRŽAV

UREDBA (EU) 2017/625 O URADNEM NADZORU

Poleg materialnopravnih zahtev živilske zakonodaje je za dajanje karitejevega masla na trg pomemben tudi sistem uradnega nadzora, ki ga celovito ureja Uredba (EU) 2017/625 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. marca 2017 o izvajanju uradnega nadzora in drugih uradnih dejavnosti, da se zagotovi uporaba zakonodaje o živilih in krmi (v nadaljevanju Uredba 2017/625).²⁵⁹

Uredba določa, da pristojni organi izvajajo uradni nadzor na podlagi tveganja z ustrezno pogostostjo in praviloma brez predhodnega obvestila.²⁶⁰ V Republiki Sloveniji ta nadzor nad živila rastlinskega izvora

²⁵⁶ Zakon o varni hrani in krmi (ZVHK), Uradni list RS, št. 100/25.

²⁵⁷ Prav tam, 3. člen.

²⁵⁸ Prav tam, 6. člen.

²⁵⁹ Uredba (EU) 2017/625 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. marca 2017 o izvajanju uradnega nadzora in drugih uradnih dejavnosti, da se zagotovi uporaba zakonodaje o živilih in krmi, pravil o zdravju in dobrobiti živali ter zdravju rastlin in fitofarmaceutskih sredstvih, ter o spremembi uredb (EU) št. 999/2001, (ES) št. 396/2005, (ES) št. 1069/2009, (ES) št. 1107/2009, (ES) št. 1107/2009, (EU) št. 1151/2012, (EU) št. 652/2014, (EU) 2016/429 in (EU) 2016/2031 Evropskega parlamenta in Sveta, uredb Sveta (ES) št. 1/2005 in (ES) št. 1099/2009 ter direktiv Sveta 98/58/ES, 1999/74/ES, 2007/43/ES, 2008/119/ES in 2008/120/ES ter razveljavitvi uredb (ES) št. 854/2004 in (ES) št. 882/2004 Evropskega parlamenta in Sveta, direktiv Sveta 89/608/EGS, 89/662/EGS, 90/425/EGS, 91/496/EGS, 96/23/ES, 96/93/ES in 97/78/ES ter sklepa Sveta 92/438/EGS (Uredba o uradnem nadzoru), UL L 95, 7.4.2017.

²⁶⁰ Prav tam, 9. člen.

izvaja UVHVVR. Uradni nadzor pri tem ne nadomešča primarne odgovornosti nosilca živilske dejavnosti iz 17. člena Uredbe 178/2002, temveč jo zgolj dopolnjuje.²⁶¹ Zaradi izvora karitejevega masla iz tretjih držav je relevanten tisti del uredbe, ki ureja uradni nadzor nad blagom, ki vstopa v Evropsko unijo. Za takšno blago se glede na kategorijo tveganja izvajajo dokumentacijski, identifikacijski in fizični pregledi, pri čemer se za nekatere kategorije nadzor opravi na mejnih kontrolnih točkah.²⁶²

Za nekatera živila neživalskega izvora iz nekaterih tretjih držav, pri katerih obstaja povečane tveganje kontaminacije (npr. aflatoksini), je z Izvedbeno uredbo Komisije (EU) 2019/1793 predviden začasno poostren nadzor ob vstopu v Evropsko unijo, kar vključuje pogostejše vzorčenje in spremne uradne uradne certifikate. Ali je karitejevo maslo uvrščen med blago iz prilog tega akta, je potrebno preveriti v vsakokrat veljavni različici, saj se priloge redno spreminjajo, ne glede na to je zaradi aflatoksinskega tveganja nadzor ob uvozu ena ključnih kontrolnih točk.²⁶³

20. MEJNE VREDNOSTI OSTANKOV PESTICIDOV

Tveganje ostankov pesticidov, ki je predhodno omenjeno, v okviru 14. člena Uredbe 178/2002 in sistema HACCP, je posebej urejeno z Uredbo (ES) št. 396/2005, ki določa mejne vrednosti ostankov pesticidov v ali na hrani rastlinskega in živalskega izvora. Karitejevo maslo kot živilo rastlinskega izvora spada v njeno področje uporabe.²⁶⁴ Uredba določa usklajene mejne vrednosti ostankov v prilogah II in III; kadar je posebna vrednost za določeno kombinacijo aktivne snovi in proizvoda ni določena, velja privzeta mejna vrednost 0,01 mg/kg. Živila, ki predpisane vrednosti presegajo, se ne smejo dati na trg.²⁶⁵ Za karitejevo maslo to konkretno pomeni, da mora nosilec živilske dejavnosti z ustrezno dokumentacijo dobavitelja oziroma z laboratorijsko analizo preveriti skladnost posamezne serije z veljavnimi mejnimi vrednostmi ostankov.²⁶⁶ Zahteva iz Uredbe 396/2005 se vsebinsko dopolnjuje z že obravnavano Uredbo (EU) 2023/915 o onesnaževalnih (aflatoksini, težke kovine): obe skupaj določata okvir kemijske varnosti karitejevega masla, katerega izpolnjevanje zahteva 14. člen Uredbe 178/2002 kot pogoj za dajanje živila na trg.²⁶⁷

²⁶¹ Uredba (EU) 2017/625, 9. člen; Uredba (ES) št. 178/2002, 17. člen.

²⁶² Uredba (EU) 2017/625, določbe o uradnem nadzoru nad blagom, ki vstopa v Unijo (zlasti 44. do 47. člen).

²⁶³ Izvedbena uredba Komisije (EU) 2019/1793 z dne 22. oktobra 2019 o začasnem povečanju uradnega nadzora in izrednih ukrepih, ki urejajo vstop nekega blaga iz nekaterih tretjih držav v Unijo, ter o spremembi uredb (EU) 2017/625 in drugih, UL L 277, 29.10.2019. Priloge se redno spreminjajo, zato je treba aktualni seznam blaga preveriti v veljavni različici akta.

²⁶⁴ Uredba (ES) št. 396/2005 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. februarja 2005 o mejnih vrednostih ostankov pesticidov v ali na hrani in krmi rastlinskega in živalskega izvora ter o spremembi Direktive Sveta 91/414/EGS, UL L 70, 16.3.2005.

²⁶⁵ Prav tam, 18. člen ter prilogi II in III.

²⁶⁶ Prav tam, 18. člen.

²⁶⁷ Uredba (ES) št. 178/2002, 14. člen; Uredba Komisije (EU) 2023/915; Uredba (ES) št. 396/2005, 18. člen.

21. NACIONALNI OKVIR IN INŠPEKCIJSKI NADZOR V SLOVENIJI

ZAKON O KMETIJSTVU (Zkme-2)

Čeprav se navedene uredbe Evropske unije uporabljajo neposredno, se določitev pristojnega organa, izvajanje inšpekcijskega nadzora ter sankcioniranje kršitev urejajo na nacionalni ravni. krovni zakon na tem področju je Zakon o kmetijstvu (ZKme.2), ki je 1. januarja 2026 nadomestil prej veljavnih Zkme-1.²⁶⁸ Pristojni organ za uradni nadzor nad živili rastlinskega izvora je UVHVVR kot organ v sestavi ministrstva, pristojnega za kmetijstvo, ki opravlja registracijo in odobritev obratov, ter inšpekcijski nadzor.²⁶⁹ Registracija živilskega obrata, obravnavana v prejšnjem poglavju je pri tem predpogoj za zakonito opravljanje dejavnosti dajanja karitejevega< masla na trg.²⁷⁰

Nespoštovanje zahtev, zlasti dajanje nevarnega živila na trg, kršitve označevanje ali opustitev registracije obrata, pomeni prekršek, za katerega so predpisane globe. Inšpektor lahko poleg tega odredi ukrepe, kot so prepoved dajanja živila na trg, ter umik ali odpoklic živila v smislu 19. člena Uredbe 178/2002.²⁷¹

22. NAVEDBE DRŽAVE IZVORA IN PRODAJA NA DALJAVO

Pri uvoženem karitejevim maslu je pomembna tudi navedba države izvora oziroma kraja porekla. V skladu s 26. členom Uredbe 1169/2011 je ta navedba obvezna kadar bi njena opustitev potrošnika lahko zavajala glede prave države izvora ali kraja porekla živila.²⁷² Če torej označevanje ali predstavitev izdelka ustvarja vtis drugačnega izvora, kot je dejnaski, mora biti država izvora izrecno navedena.²⁷³

²⁶⁸ Zakon o kmetijstvu (Zkme-2), Uradni list RS, št. 100/25. Zakon velja od 1. januarja 2026 in je nadomestil Zakon o kmetijstvu (Zkme-1), Uradni list RS, ŠT. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15, 27/17, 22/18, 86/21 – odl, US, 123/21, 44/22, 130/22 – ZPOmK-2, 18/23 in 78/23.

²⁶⁹ Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, O upravi, URL: <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/uprava-za-varno-hrano-veterinarstvo-in-varstvo-rastlin/o-upravi/> (dostopano junij 2026)

²⁷⁰ Pravilnik o registraciji in odobritvi obratov na področju živil, Uradni list RS, št. 96/14; Uredba (ES) št. 852/2004, 6. člen

²⁷¹ Kazenske določbe Zakona o kmetijstvu (Zkme-2), Uradni list RS, št. 100/25; Uredba (EU) 2017/625; Uredba (ES) št. 178/2002, 19. člen.

²⁷² Uredba (EU) št. 1169/2011, 26. člen.

²⁷³ Prav tam, 26. člen (1).

Če se karitejevo maslo prodaja na daljavo (na primer prek spleta), 14. člen Uredbe 1169/2011 zahteva, da so obvezne informacije o živilu (z izjemo datuma minimalne trajnosti), potrošniku na voljo že pred sklenitvijo nakupa ob dostavi pa v celoti.²⁷⁴

23. SEZNAM LITERATURE IN VIROV

PRAVNI VIRI EVROPSKE UNIJE

Direktiva 2000/36/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. junija 2000 o izdelkih iz kakava in čokolade, namenjenih za prehrano ljudi, UL L 197, 3.8.2000.

Uredba (ES) št. 178/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 28. januarja 2002 o določitvi splošnih načel in zahtevah živilske zakonodaje, ustanovitvi Evropske agencije za varnost hrane in postopkih, ki zadevajo varnost hrane, UL L 31, 1.2.2002.

Uredba Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 852/2004 z dne 29. aprila 2004 o higieni živil, UL L 139, 30.4.2004.

Uredba (ES) št. 1935/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. oktobra 2004 o materialih in izdelkih, namenjenih za stik z živili, in o razveljavitvi direktiv 80/590/EGS in 89/109/EGS, UL L 339, 13.11.2004.

Uredba (ES) št. 396/2005 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. februarja 2005 o mejnih vrednostih ostankov pesticidov v ali na hrani in krmi rastlinskega in živalskega izvora ter o spremembi Direktiv Sveta 91/414/EGS UL L 70, 16.3.2005.

Uredba Komisije (EU) št. 10/2011 z dne 14. januarja 2011 o polimernih materialih in izdelkih, namenjenih za stik z živili, UL L 12, 15.1.2011.

Uredba (EU) št. 1169/2011 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2011 o zagotavljanju informacij o živilih potrošniku, spremembah uredb (ES) št. 1924/2006 in (ES) št. 1925/2006 Evropskega parlamenta in Sveta ter razveljavitvi Direktive Komisije 87/250/EGS, Direktive Sveta 90/496/EGS, Direktive Komisije 1999/10/ES, Direktive 2000/13/ES Evropskega parlamenta in Sveta,

²⁷⁴ Prav tam, 14. člen (1).

direktiv Komisije 2002/67/ES in 2008/5/ES ter Uredbe Komisije (ES) št. 608/2004, UL L 304, 22.11.2011.

Uredba (EU) 2015/2283 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2015 o novih živilih, spremembi Uredbe (EU) št. 1169/2011 Evropskega parlamenta in Sveta ter razveljavitvi Uredbe (ES) št. 258/97 Evropskega parlamenta in Sveta ter Uredbe Komisije (ES) št. 1852/2001, UL L 327, 11.12.2015.

Uredba (EU) 2017/625 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. marca 2017 o izvajanju uradnega nadzora in drugih uradnih dejavnosti, da se zagotovi uporaba zakonodaje o živilih in krmih, pravil o zdravju in dobrobiti živali ter zdravju rastlin in fitofarmaceutskih sredstvih, ter o spremembi uredb (ES) št. 999/2001, (ES) št. 396/2005, (ES) št. 1069/2009, (ES) št. 1107/2009, (EU) št. 1151/2012, (EU) št. 652/2014, (EU) 2016/429 in (EU) 2016/2031 ter razveljavitvi uredb (ES) št. 854/2004 in (ES) št. 882/2004 (Uredba o uradnem nadzoru), UL L 95, 7.4.2017.

Izvedbena uredba Komisije (EU) 2019/1793 z dne 22. oktobra 2019 o začasnem povečanju uradnega nadzora in izrednih ukrepih, ki urejajo vstop nekaterih blaga iz nekaterih tretjih držav v Unijo, ter spremembi uredb (EU) 2017/625 in (ES) št. 178/2002, UL L 277, 29.10.2019.

Obvestilo Komisije o smernicah za izvajanje sistemov vodenja varnosti živil, ki zajemajo dobre higienske prakse in postopke, ki temeljijo na načelih HACCP, vključno z olajševanjem /prilagodljivostjo izvajanja v nekaterih živilskih dejavnostih (2022/C 355/01), UL 355, 16.9.2022.

Uredba Komisije (EU) 2023/915 z dne 25. aprila 2023 o mejnih vrednostih nekaterih onesnaževal v živilih in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1881/2006, UL L 119, 5.5.2023.

Uredba Komisije (EU) 2024/3190 z dne 19. decembra o uporabi bisfenola A (BPA) in drugih bisfenolov ter bisfenolnih derivatov z usklajeno razvrstitvijo zaradi določenih nevarnih lastnosti v nekaterih materialih in izdelkih, namenjenih za stik z živilom, spremembi Uredbe (EU) št. 10/2011 ter razveljavitvi Uredbe (EU) 2018/213, UL L, 2024/3190, 31.12.2024.

Uredba Komisije (EU) 2025/351 z dne 21. februarja 2025 o spremembi Uredbe (EU) št. 10/2011 o polimernih materialih in izdelkih, namenjenih za stik z živilom, spremembi Uredbe (EU) 2022/1616 ter razveljavitvi Uredbe (ES) št. 282/2008 in spremembi Uredbe (ES) št. 2023/2006, UL L, 2025/351, 24.2.2025.

PREDPISI REPUBLIKE SLOVENIJE

Zakon o kmetijstvu (Zkme-2), Uradni list RS, št. 100/25.

Zakon o varni hrani in krmu (ZVHK) o zagotavljanju informacij o živilih potrošnikom, Uradni list RS, št. 6/14.

Pravilnik o registraciji in odobritvi obratov na področju živil, Uradni list RS, št. 96/14.

DRUGI VIRI

European Commission, Food and Feed Information Portal Database – EU Novel Food Status Catalogue, URL: <https://ec.europa.eu/food/food-feed-portal/screen/novel-food-catalogue/search> (dostop: maj 2026).

Evropska komisija, Guidance on the Implementation of Articles 11, 12, 14, 17, 18, 19 and 20 of Regulation (EC) No 178/2002 on General Food Law, 2010, URL: https://food.ec.europa.eu/system/files/2016-10/gfl_req_guidance_rev_8_en.pdf (dostop: junij 2026).

Evropska komisija, Prepoved EU uporabe bisfenola A in trgovine z njim od 20. januarja 2025, URL: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/sl/news/prepoved-eu-uporabe-bisfenola-trgovine-z-njim-od-20-januarja-2025> (dostop: maj 2026).

Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin, O upravi, URL: <https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/uprava-za-varno-hrano-veterinarstvo-in-varstvo-rastlin/o-upravi/> (dostop: junij 2026).

IV

VSTOP NA SLOVENSKI KOZMETIČNI TRG S 100- ODSTOTNIM KARITEJEVIM MASLOM

Maša Kaiser

Pravna fakulteta Univerze v Mariboru

KAZALO VSEBINE

1. PRIGLASITEV KOZMETIČNEGA IZDELKA EVROPSKI KOMISIJI	68
2. ODGOVORNA OSEBA IN PRIGLASITEV KOZMETIČNEGA IZDELKA EVROPSKI KOMISIJI.....	68
3. OCENA VARNOSTI.....	69
4. DOKUMENTACIJA Z INFORMACIJAMI O IZDELKU	70
5. PREPOVED TESTIRANJA KOZMETIČNIH IZDELKOV NA ŽIVALIH	71
6. DOBRA PROIZVODNJA PRAKSA (GMP)	72
7. OMEJITVE	72
8. INFORMACIJE ZA POTROŠNIKE.....	73
9. OGLAŠEVANJE IN MARKERING KOZMETIČNIH IZDELKOV	74
10. NADZOR.....	74
11. SEZNAM LITERATURE IN VIROV	76

1. PRIGLASITEV KOZMETIČNEGA IZDELKA EVROPSKI KOMISIJI

V primeru, da želimo na trg v Republiki Sloveniji dati kozmetični izdelek, mora odgovorna oseba opraviti elektronsko priglasitev kozmetičnega izdelka na Evropsko komisijo preko portala CPNP (ng. Cosmetic Products Notification Portal), pri čemer ni stroškov postopka.²⁷⁵ Predpis, ki to ureja to področje je Uredba (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o kozmetičnih izdelkih (v nadaljevanju Uredba).²⁷⁶ Člen 2 Uredbe določa, da „kozmetični izdelek“ pomeni katero koli snov ali zmes, namenjeno stiku z zunanjimi deli človeškega telesa (povrhnjico, lasiščem, nohti, ustnicami in zunanjimi spolnimi organi) ali z zobmi in sluznico ustne votline zaradi izključno ali predvsem njihovega čiščenja, odišavljenja, spreminjanja njihovega videza, njihovega varovanja, ohranjanja v dobrem stanju ali korekcije telesnega vonja.²⁷⁷

2. ODGOVORNA OSEBA IN PRIGLASITEV KOZMETIČNEGA IZDELKA EVROPSKI KOMISIJI

Na trg v Sloveniji in v Evropski uniji se lahko dajo kozmetični izdelki, za katere je v Skupnosti določena odgovorna pravna ali fizična oseba. Odgovorna oseba za kozmetični izdelek, ki je proizveden v Skupnosti in ni naknadno izvožen in uvožen nazaj v Skupnost, je proizvajalec, ki ima sedež v Skupnosti, lahko pa proizvajalec za odgovorno osebo pisno imenuje osebo, ki ima sedež v Skupnosti in ta oseba mora to pisno sprejeti. Če proizvajalec kozmetičnega izdelka, ki je proizveden v Skupnosti in ni naknadno izvožen in uvožen nazaj v Skupnost, nima sedeža v Skupnosti, kot odgovorno osebo pisno imenuje osebo, ki ima sedež v Skupnosti, ki mora to pisno sprejeti. V primeru uvoženega kozmetičnega izdelka je odgovorna oseba vsak uvoznik, ki je ta kozmetični izdelek dal na trg. Uvoznik lahko za odgovorno osebo pisno imenuje osebo, ki ima sedež v Skupnosti in ki mora to pisno sprejeti.²⁷⁸

Odgovorna oseba mora v elektronski priglasitvi podati informacije o kategoriji kozmetičnega izdelka in njegovo ime ali imena, ki omogočajo njegovo specifično identifikacijo, ime in naslov odgovorne osebe, pri kateri je dokumentacija z informacijami o izdelku vselej dostopna državo izvora v primeru uvoza, državo članico, v kateri se bo kozmetični izdelek dal na trg, kontaktne podatke fizične osebe, s katero se

²⁷⁵ Priglasitev kozmetičnega izdelka – odgovorna oseba, URL: <https://spot.gov.si/sl/dejavnosti-in-poklici/dovoljenja/priglasitev-kozmeticnega-izdelka-odgovorna-oseba> (dostopno dne: 12. 4. 2026).

²⁷⁶ Uredba (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o kozmetičnih izdelkih (prenovitev) (Besedilo velja za EGP), UL L 342, 22. 12. 2009.

²⁷⁷ Člen 2 Uredbe.

²⁷⁸ Člen 4 Uredbe.

po potrebi lahko stopi v stik, prisotnost snovi v obliki nanomaterialov in njihovo identifikacijo, vključno s kemijskim imenom (IUPAC) in drugimi deskriptorji, razumno predvidljive pogoje izpostavljenosti, ime in številko CAS (Chemicals Abstracts Service) ali ES številko snovi, ki so razvrščene kot rakotvorne, mutagene ali strupene za razmnoževanje (CMR), okvirno formulacijo, ki omogoča hitro in ustrezno zdravljenje v primeru težav.²⁷⁹ Evropska komisija je pripravila Priročnik za uporabo CPNP Portala za obveščanje o kozmetičnih izdelkih, ki je dostopen v vsakem uradnem jeziku Skupnosti.²⁸⁰

V obravnavanem primeru uvoza 100-odstotnega karitejevega masla iz Republika Benin bi morala odgovorna oseba v postopku priglasitve preko portala CPNP navesti, da gre za kozmetični izdelek, katerega država izvora je Republika Benin, država članica, v kateri bo izdelek prvič dan na trg, pa Republika Slovenija. Ker je Republika Benin tretja država, se za odgovorno osebo šteje uvoznik oziroma druga pravna ali fizična oseba s sedežem v Evropski uniji, ki prevzame odgovornost za skladnost izdelka z zahtevami Uredbe. Ker gre za 100-odstotno karitejevo maslo, bi bila formulacija izdelka zelo enostavna, saj vsebuje le eno sestavino.

3. OCENA VARNOSTI

Odgovorna oseba zagotovi, da je bila opravljena ocena varnosti na podlagi ustreznih informacij in da je sestavljeno poročilo o varnosti kozmetičnega izdelka, preden je izdelek dan na trg.

Člen 10 Uredbe narekuje, da odgovorna oseba zagotovi, da se namen uporabe kozmetičnega izdelka ter pričakovana sistemska izpostavljenost posameznim sestavinam v končni formulaciji upoštevata pri oceni varnosti, da se pri oceni varnosti za obravnavanje ustreznih podatkov, pridobljenih iz vseh obstoječih virov, uporabi primerna analiza, ki temelji na pomembnosti dokazov in da se poročilo o varnosti kozmetičnega izdelka posodablja glede na dodatne ustrezne informacije, ki so zbrane po tem, ko je bil izdelek dan na trg.

Oceno o varnosti kozmetičnega izdelka, kakor je določena v delu B Priloge I, izvede oseba, ki ima diplomsko ali druga dokazila o formalnih kvalifikacijah, pridobljenih ob končanju univerzitetnega teoretičnega in praktičnega študija farmacije, toksikologije, medicine ali podobne vede, ali študija, ki se v državi članici priznava kot enakovreden.

Neklinične študije varnosti navedene v oceni varnosti, ki so bile izvedene po 30. juniju 1988 z namenom oceniti varnost kozmetičnih izdelkov, so v skladu z zakonodajo Skupnosti o načelih dobre laboratorijske prakse, kakor se uporablja v času opravljanja študije, ali z drugimi mednarodnimi standardi, ki jih Komisija ali ECHA priznavata za enakovredne.²⁸¹

Člen 10 Uredbe torej določa, da mora biti narejeno Poročilo o varnosti kozmetičnega izdelka, ki je sestavljeno iz dveh delov in sicer dela A, ki vsebuje informacije o varnosti kozmetičnega izdelka in dela

²⁷⁹ Člen 13 Uredbe.

²⁸⁰ Priročnik za uporabo CPNP, URL: file:///C:/Users/uporabnik/Downloads/art_16_user_manual_sl.pdf (dostopno dne: 12. 4. 2026).

²⁸¹ Člen 10 Uredbe.

B, ki ga predstavlja ocena varnosti kozmetičnega izdelka. 3. člen Uredbe določa, da je Kozmetični izdelek, ki je dostopen na trgu, je varen za zdravje ljudi, če je uporabljen pod normalnimi ali razumno predvidljivimi pogoji uporabe, zlasti ob upoštevanju: (a) predstavitve, vključno s skladnostjo z Direktivo 87/357/EGS; (b) označevanja, (c) navodil za uporabo in odstranjevanje, (d) kakršnih koli drugih navedb ali informacij, s katerimi ga je opremila odgovorna oseba iz člena 4.²⁸²

Informacije o varnosti kozmetičnega izdelka vsebujejo najmanj podatke o kvantitativni in kvalitativni sestavi kozmetičnega izdelka, fizikalne/kemijske značilnostih in stabilnosti kozmetičnega izdelka, mikrobiološki kakovosti, podatke o nečistočah, sledeh, podatke o embalažnem materialu, podatke o normalni in razumno predvidljivi uporabi, podatke o izpostavljenosti kozmetičnemu izdelku, podatke o izpostavljenosti snovem, podatke o toksikološkem profilu snovi, podatke o nezaželenih učinkih in resnih nezaželenih učinkih in informacije o kozmetičnem izdelku. Ocena varnosti kozmetičnega izdelka pa mora vsebovati zaključek ocene, označena opozorila in navodila za uporabo, obrazložitev, verodostojnost ocenjevalca in odobritev dela B. Podatki iz dela A so potrebni za sestavo oceno varnosti izdelka, torej dela B.

Evropska Komisija je sprejela Izvedbeni sklep Komisije z dne 25. novembra 2013 o Smernicah v zvezi s Prilogo I k Uredbi (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta o kozmetičnih izdelkih (v nadaljevanju Izvedbeni sklep).²⁸³ Izvedbeni sklep kot najpomembnejši del dokumentacije z informacijami o izdelku navaja poročilo o varnosti kozmetičnega izdelka iz člena 10(1) Uredbe. V primeru, da poročilo o varnosti pripravlja odgovorna oseba, ki ni proizvajalec kozmetičnega izdelka, je pomembno, da si priskrbi dostop do vseh tehničnih in znanstvenih znanj in spretnosti. Odgovorna oseba in ocenjevalec varnosti morata za pravilno oceno in dokumentacijo dobro sodelovati.²⁸⁴

4. DOKUMENTACIJA Z INFORMACIJAMI O IZDELKU

Dokumentacija z informacijami o izdelku mora vsebovati opis kozmetičnega izdelka, ki omogoča, da se dokumentacija z informacijami o izdelku jasno nanaša na kozmetični izdelek, poročilo o varnosti kozmetičnega izdelka, opis metode proizvodnje in izjavo o skladnosti z dobro proizvodno prakso, kadar to upravičuje narava ali učinek kozmetičnega izdelka, dokazila o učinku, ki naj bi ga imel kozmetični izdelek, podatke o kakršnem koli testiranju na živalih, ki ga izvede proizvajalec, njegovi zastopniki ali dobavitelji v zvezi z razvojem ali oceno varnosti kozmetičnega izdelka ali njegovih sestavin, vključno z kakršnim koli testiranjem na živalih, izvedenim zaradi izpolnjevanja predpisov tretjih držav.

²⁸² Člen 3 Uredbe.

²⁸³ Izvedbeni sklep Komisije z dne 25. novembra 2013 o Smernicah v zvezi s Prilogo I k Uredbi (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta o kozmetičnih izdelkih, UL L 315, 26.11.2013, pp. 82–104.

²⁸⁴ Izvedbeni sklep.

Pristojnemu organu države članice, kjer se hrani dokumentacija o izdelku, mora odgovorna oseba vedno zagotoviti dostopnost dokumentacije na naslovu, ki je naveden na embalaži in sicer v elektronski ali drugi obliki. Informacije morajo biti na voljo v jeziku, ki ga lahko brez težav razumejo pristojni organi države članice. Omenjeno dokumentacijo je potrebno hraniti 10 let po datumu, ko je bila dana na trg zadnja serija kozmetičnega izdelka.²⁸⁵

5. PREPOVED TESTIRANJA KOZMETIČNIH IZDELKOV NA ŽIVALIH

Uredba v poglavju V, ki zajema člen 18, obravnava testiranje na živalih. Iz člena 18 izhajajo štiri prepovedi. Člen 18(1)(a) Uredbe določa, da je prepovedano dajanje na trg kozmetičnih izdelkov, pri katerih se je končna formulacija zaradi izpolnjevanja zahtev Uredbe testirala na živalih z metodo, ki ni alternativna metoda, potem ko je taka alternativna metoda že bila znanstveno potrjena in sprejeta na ravni Skupnosti. Člen 18(1)(b) Uredbe prepoveduje dajanje na trg kozmetičnih izdelkov, ki vsebujejo sestavine ali kombinacije sestavin, ki so se zaradi izpolnjevanja zahtev te uredbe testirale na živalih z metodo, ki ni alternativna metoda. Prav tako je prepovedano izvajanje testiranj končnih kozmetičnih izdelkov na živalih znotraj Skupnosti zaradi izpolnjevanja zahtev te uredbe, kot to določa člen 18(1)(c) Uredbe. Zadnja prepoved, ki je navedena v členu 18(1)(d) Uredbe, pa velja za izvajanje testiranj sestavin ali kombinacij sestavin na živalih zaradi izpolnjevanja zahtev te uredbe znotraj Skupnosti, po datumu, ko se zahteva, da se taka testiranja nadomestijo z eno ali več znanstveno potrjenimi alternativnimi metodami. Člen 18 (2) Uredbe določa roke za opuščanje testiranja na živalih. V zvezi s točkami (a), (b) in (d) člena 18 (1) je bilo obdobje izvajanja omejeno do 11. marca 2009, torej podjetja so do takrat mogla najti alternativne metode za testiranje živilskih izdelkov in v zvezi s testiranjem glede strupenosti pri večkratnih odmerkih, strupenosti za razmnoževanje in toksikokinetike, za katere se alternativne možnosti takrat še niso obravnavale, se je obdobje izvajanja točk (a) in (b) člena 18(1), omejilo na 11. marec 2013. Izjemoma, kadar se pojavijo resni pomisleki glede varnosti obstoječe kozmetične sestavine, lahko država članica od Komisije zahteva, da odobri odstopanje od Člena 18(1), pri tem pa država članica navede oceno položaja in potrebne ukrepe. Komisija lahko odobritev poda samo, če je sestavina v široki uporabi in je ni mogoče nadomestiti z drugo sestavino, ki bi lahko imela podobno funkcijo in če se dokazuje poseben problem zdravja ljudi in je opravljanje testiranj na živalih upravičeno, ter ga potrjuje podroben raziskovalni protokol, ki se predlaga kot osnova za oceno.²⁸⁶

Ker je Republika Benin tretja država, torej država izven Evropske unije, je posebej pomembno preveriti, ali je bila sestavina ali končni kozmetični izdelek testiran na živalih v nasprotju z zahtevami Uredbe, saj takšen izdelek ne sme biti dan na trg Evropske unije, ne glede na to, kje je bilo testiranje izvedeno.

²⁸⁵ Člen 11 Uredbe.

²⁸⁶ Člen 18 Uredbe.

Odgovorna oseba oziroma uvoznik mora zato od proizvajalca pridobiti ustrezne informacije in dokazila, da so bile pri razvoju izdelka uporabljene metode, ki so skladne z evropsko zakonodajo.

100-odstotno karitejevo maslo je naravna surovina rastlinskega izvora, ki se v kozmetični industriji uporablja že več desetletij. Zaradi njegove dolgotrajne uporabe so njegove fizikalne, kemijske in toksikološke lastnosti dobro raziskane.

6. DOBRA PROIZVODNJA PRAKSA (GMP)

Člen 8 Uredbe določa, da je proizvodnja kozmetičnih izdelkov skladna z dobro proizvodno prakso z namenom zagotoviti cilje iz člena 1 Uredbe, torej da Uredba uvaja pravila, s katerimi morajo biti skladni vsi kozmetični izdelki, dostopni na trgu, da se zagotovi delovanje notranjega trga in visoka raven varovanja zdravja ljudi.²⁸⁷ Uredba dodatno določa, da je proizvodnja skladna z dobro proizvodno prakso, kadar je proizvodnja skladna z ustreznimi usklajenimi standardi, katerih sklicevanja so objavljena v Uradnem listu Evropske unije.²⁸⁸ Evropska komisija je izdala Sporočilo Komisije v okviru izvajanja Uredbe (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta o kozmetičnih izdelkih, ki določa, da je to standard ISO 22716:2007- Kozmetika- Dobra proizvodna praksa (GMP)- Smernice za dobro proizvodno prakso (ISO 22716:2007).²⁸⁹

Standard ISO 22716:2007 podaja smernice za proizvodnjo, nadzor, dokumentiranje, skladiščenje in odpremo kozmetičnih izdelkov. Določa zahteve glede opreme, prostorov, surovin, higiene, osebja, proizvodnje, laboratorijske kontrole ter obravnave pohval, pritožb in odpoklicev izdelkov.²⁹⁰

Ker se 100-odstotno karitejevo maslo proizvaja v Republiki Benin in nato uvaža na trg Evropske unije, je zagotavljanje skladnosti z dobro proizvodno prakso še posebej pomembno. Proizvajalec 100-odstotnega karitejevega masla v Republiki Benin mora torej izdelek proizvesti v skladu z dobro poslovno prakso, ki jo narekuje Uredba. Pri proizvodnji 100-odstotnega karitejevega masla to pomeni predvsem nadzor nad kakovostjo surovine, higieno proizvodnega procesa, ustreznimi pogoji skladiščenja ter sledljivostjo posameznih serij izdelka ipd.

7. OMEJITVE

Uredba določa omejitve za snovi, ki jih kozmetični izdelki ne smejo vsebovati. To so prepovedane snovi, omejene snovi, barvila, konzervansi, UV filtri. Pod pogoji določenimi v Uredbi se lahko uporabljajo nekatere izmed teh, če je to izrecno zapisano v Prilogah ali pa se ne uporabljajo v skladu s pogoji iz navedene priloge. Omejitev velja tudi glede snovi, ki so razvrščene kot CMR snovi, pri čemer pa Člen

²⁸⁷ Člen 1 Uredbe.

²⁸⁸ Člen 8 Uredbe.

²⁸⁹ Sporočilo Komisije v okviru izvajanja Uredbe (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta o kozmetičnih izdelkih Besedilo velja za EGP (Objava naslovov in sklicev harmoniziranih standardov), OJ C, C/123.

²⁹⁰ SIQ Ljubljana, Smernice za dobro proizvodno prakso (GMP) – Kozmetika, <https://www.siq.si/nase-dejavnosti/certificiranje-organizacij/predstavitev/kakovost/iso-22716/> (dostopno dne: 5. 5. 2026).

15 določa, kdaj se snovi, razvrščene kot CMR snovi vseeno lahko uporabijo. Člen 16 določa, da se za vsak kozmetični izdelek, ki vsebuje nanomaterial, zagotovi visoka raven varovanja zdravja ljudi. Odgovorna oseba, ki daje na trg kozmetični izdelek, ki vsebuje nanomaterial mora poleg priglasitve obvestiti Komisijo, in sicer v elektronski obliki, o kozmetičnih izdelkih 6 mesecev preden se ti dajo na trg.²⁹¹ Pomemben je tudi Člen 17, ki določa: »Nenamerna navzočnost majhne količine prepovedane snovi, ki izhaja iz nečistoč naravnih ali sintetičnih sestavin, proizvodnega postopka, shranjevanja, migracije iz embalaže, ki je tehnično neizogibna ob dobri proizvodni praksi, se dovoli, če je takšna navzočnost v skladu s členom 3.«, ki določa varnost kozmetičnega izdelka.²⁹²

Uredba Komisije (EU) 2023/1545 z dne 26. julija 2023 o spremembi Uredbe (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta glede označevanja dišavnih alergenov v kozmetičnih izdelkih²⁹³ je spremenila Prilogo III k Uredbi in uvedba obvezno označevanje dodatnih dišavnih alergenov, kadar njihova koncentracija presega 0.001 procenta v izdelkih, ki se ne odstranijo ter 0.01 procenta v izdelkih, ki se izperejo. Kozmetični izdelki, ki niso skladni z zahtevami navedene uredbe se lahko dajejo na trg do 31. julija 2026, na trgu pa so lahko dostopni do 31. julija 2028.

100-odstotno karitejevo maslo ni uvrščeno v nobeno od omejujočih prilog Uredbe. To pomeni, da se karitejevo maslo lahko uporablja v kozmetičnih izdelkih, ki so dani na trg v EU, v skladu z Uredbo. Karitejevo maslo kot sestavina namreč ni navedeno kot prepovedana snov v Prilogi II k Uredbi in tudi ne kot omejena snov v Prilogi III k Uredbi. Karitejevo maslo prav tako ni barvilo, konzervans ali UV filter, torej za njega ne veljajo pozitivni sezname Prilog IV, V in VI Uredbe. Dejstvo, da karitejevo maslo ni uvrščeno med prepovedane ali omejene snovi, pomeni, da z vidika njegove sestave ni pravnih ovir za njegovo uporabo v kozmetičnih izdelkih oziroma za njegovo dajanje na trg Evropske unije.

8. INFORMACIJE ZA POTROŠNIKE

Člen 19 Uredbe ureja, da so kozmetični izdelki dostopni na trgu samo, če so na primarni in sekundarni embalaži podatki o odgovorni osebi, o neto vsebini, zapisan mora biti minimalni rok trajanja, varnostni ukrepi, serijska številka, namen izdelka in seznam sestavin. Če iz praktičnih razlogov ni mogoče navesti varnostnih ukrepov in seznama sestavin, se te navedejo na priloženem ali pripetem listku, etiketi, traku, nalepki ali kartici. Informacije o vsebini, roku trajanja, varnostnih ukrepih in namenu morajo biti v jeziku države članice, kjer je izdelek dostopen potrošniku.²⁹⁴ To pomeni, da mora biti pri trženju 100-odstotnega karitejevega masla v Sloveniji zagotovljeno, da je označevanje izdelka skladno z zahtevami Uredbe, kar vključuje navedbo vseh obveznih informacij v slovenskem jeziku. Namen takšne zahteve je

²⁹¹ Člen 16 Uredbe.

²⁹² Člen 17 Uredbe.

²⁹³ Uredba Komisije (EU) 2023/1545 z dne 26. julija 2023 o spremembi Uredbe (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta glede označevanja dišavnih alergenov v kozmetičnih izdelkih, C/2023/4912, UL L 188, 27.7.2023, pp. 1–23.

²⁹⁴ Člen 19 Uredbe.

zagotoviti, da lahko potrošnik pred nakupom in uporabo izdelka jasno razume njegove značilnosti, pravilno uporabo ter morebitne omejitve ali varnostne ukrepe.

9. OGLAŠEVANJE IN MARKERING KOZMETIČNIH IZDELKOV

Uredba oglaševanja in marketinga kozmetičnih izdelkov ne določa, oglaševanje omenja le v členu 20 (1) Uredbe in sicer, da se kozmetičnim izdelkom pri označevanju, dostopnosti na trgu in oglaševanju ne sme z uporabo besedil, imen, blagovnih znamk, slik ter simboličnih in drugih oznak pripisovati značilnosti ali funkcij, ki jih v resnici nimajo.²⁹⁵

Uredba Komisije (EU) št. 655/2013 z dne 10. julija 2013 o določitvi skupnih meril za utemeljitev navedb, uporabljenih v zvezi s kozmetičnimi izdelki²⁹⁶ se uporablja za navedbe v obliki besedil, imen, blagovnih znamk, slik ter figurativnih ali drugih znakov, ki eksplicitno ali implicitno navajajo značilnosti ali delovanje izdelka pri označevanju, dostopnosti na trgu in oglaševanju kozmetičnih izdelkov. Uporablja se za vsako navedbo, ne glede na medij ali vrsto uporabljenega tržnega orodja, navedeno delovanje izdelka ter ciljno publiko.

Uredba določa, da mora odgovorna oseba iz člena 4 Uredbe št. 1223/2009 zagotoviti, da je besedilo navedbe glede kozmetičnega izdelka skladno s skupnimi merili iz Priloge in skladno z dokumentacijo, ki dokazuje učinek, naveden za kozmetični izdelek v dokumentaciji z informacijami o izdelku iz člena 11 Uredbe (ES) št. 1223/2009.²⁹⁷ Priloga I k Uredbi št. 655/2013 določa šest skupnih meril, ki jih mora vsaka navedba izpolnjevati. Merila so: skladnost z zakonodajo, verodostojnost, dokazno gradivo, odkritost, pravičnost in ozaveščeno odločanje.²⁹⁸

10. NADZOR

Uredba o izvajanju Uredbe (ES) o kozmetičnih izdelkih²⁹⁹ predstavlja nacionalni izvedbeni predpis, s katerim zakonodajalec v Republiki Sloveniji zagotavlja izvajanje določb evropske zakonodaje. Uredba o izvajanju Uredbe (ES) o kozmetičnih izdelkih določa pristojne organe, nadzor, prekrške in kazenske določbe za izvajanje Uredbe. Pristojna organa za izvajanje Uredbe in Uredba o izvajanju Uredbe (ES) o kozmetičnih izdelkih sta urad in Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije. Zdravstveni inšpektorat Republike Slovenije je pristojen za obveznosti odgovornih oseb, obveznosti distributerjev, identifikacijo

²⁹⁵ Člen 20 Uredbe.

²⁹⁶ Uredba Komisije (EU) št. 655/2013 z dne 10. julija 2013 o določitvi skupnih meril za utemeljitev navedb, uporabljenih v zvezi s kozmetičnimi izdelki, UL L 190, 11.7.2013, pp. 31–34.

²⁹⁷ Člen 2 Uredbe št. 655/2013.

²⁹⁸ Priloga I k Uredbi št. 655/2013.

²⁹⁹ Uredba o izvajanju Uredbe (ES) o kozmetičnih izdelkih, Uradni list RS, št. 61/13 in 79/23.

v dobavni verigi in za notranji nadzor trga, kot je to določeno v Uredbi.³⁰⁰ V Uredbi o izvajanju Uredbe (ES) o kozmetičnih izdelkih je določeno tudi, da mora odgovorna oseba zagotoviti, da mikrobiološka kakovost kozmetičnega izdelka v skladu z mejnimi vrednostmi, ki so določene v evropskem standardu EN ISO 17516:2014 Kozmetika – Mikrobiologija – Mikrobiološke mejne vrednosti.³⁰¹ Urad je pristojen za sodelovanje z organi EU in Komisijo pri nadzoru kozmetičnih izdelkov, zbiranje informacij o resnih neželenih učinkih kozmetičnih izdelkov in njihovo posredovanje drugim pristojnim organom ter odgovorni osebi in zaščito potrošnikov, tako da sprejemajo ukrepe za umik, odpoklic ali omejitev prodaje kozmetičnih izdelkov, ki ogrožajo zdravje ljudi.³⁰² Inšpekcijski nadzor opravljajo torej zdravstveni inšpektorji, ki vzorce odvzemajo brezplačno oziroma brez nadomestila njihove vrednosti.³⁰³ Globe za prekrške se gibljejo med 200,00€ in 40.000,00€.³⁰⁴

³⁰⁰ 3. člen Uredbe o izvajanju Uredbe (ES) o kozmetičnih izdelkih.

³⁰¹ 7. člen Uredbe o izvajanju Uredbe (ES) o kozmetičnih izdelkih.

³⁰² 4. člen Uredbe o izvajanju Uredbe (ES) o kozmetičnih izdelkih.

³⁰³ 8. člen Uredbe o izvajanju Uredbe (ES) o kozmetičnih izdelkih.

³⁰⁴ 9. in 10. člen Uredbe o izvajanju Uredbe (ES) o kozmetičnih izdelkih.

11. SEZNAM LITERATURE IN VIROV

PRAVNI VIRI EU

Izvedbeni sklep Komisije z dne 25. novembra 2013 o Smernicah v zvezi s Prilogo I k Uredbi (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta o kozmetičnih izdelkih, UL L 315, 26.11.2013.

Sporočilo Komisije v okviru izvajanja Uredbe (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta o kozmetičnih izdelkih Besedilo velja za EGP (Objava naslovov in sklicev harmoniziranih standardov), OJ C, C/123, 21. 4. 2011.

Uredba Komisije (EU) 2023/1545 z dne 26. julija 2023 o spremembi Uredbe (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta glede označevanja dišavnih alergenov v kozmetičnih izdelkih, C/2023/4912, UL L 188, 27.7.2023.

Uredba Komisije (EU) št. 655/2013 z dne 10. julija 2013 o določitvi skupnih meril za utemeljitev navedb, uporabljenih v zvezi s kozmetičnimi izdelki, UL L 190, 11.7.2013.

Uredba (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o kozmetičnih izdelkih (prenovitev) (Besedilo velja za EGP), UL L 342, 22. 12. 2009.

NACIONALNI PRAVNI VIRI

Uredba o izvajanju Uredbe (ES) o kozmetičnih izdelkih, Uradni list RS, št. 61/13 in 79/23.

OSTALI VIRI

SIQ Ljubljana, Smernice za dobro proizvodno prakso (GMP) – Kozmetika, <https://www.siq.si/nase-dejavnosti/certificiranje-organizacij/predstavitev/kakovost/iso-22716/> (dostopno dne: 5. 5. 2026).

Priglasitev kozmetičnega izdelka – odgovorna oseba, URL: <https://spot.gov.si/sl/dejavnosti-in-poklici/dovoljenja/priglasitev-kozmeticnega-izdelka-odgovorna-oseba> (dostopno dne: 12. 4. 2026).

Priročnik za uporabo CPNP, URL: file:///C:/Users/uporabnik/Downloads/art_16_user_manual_sl.pdf (dostopno dne: 12. 4. 2026).

V

ZDRAVSTVENI VIDIKI UPORABE KARITEJEVEGA MASLA

Anastasija Dvanajščak

Fakulteta za zdravstvene vede Univerze v Mariboru

Vsebina

1. Uporaba kariteja v tradicionalni medicini	79
2. Zdravila v zahodni medicini	80
3. Karite kot prehranski dodatek.....	82
4. Možnosti kariteja kot prehranski dodatek.....	83
5. Viri in literatura.....	84

1. Uporaba kariteja v tradicionalni medicini

Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) tradicionalno medicino opredeljuje kot medicino, ki se nanaša na kodificirane ali nekodificirane sisteme za zdravstveno varstvo in splošno dobro počutje³⁰⁵. Vključuje prakse, spretnosti, znanje in filozofije, ki izhajajo iz različnih zgodovinskih in kulturnih kontekstov, ki se razlikujejo od biomedicine in so se razvile pred njo, razvijajo se na podlagi izkušenj skupaj z znanostjo za sodobno uporabo¹. Pri tradicionalni medicini je v ospredju uporaba naravnih zdravil, individualen pristop za ponovno vzpostavitev ravnovesja med duhom, telesom in okoljem¹.

Strategija Svetovne zdravstvene organizacije za tradicionalno medicino za obdobje 2025-2034, v ospredje postavlja svet v katerem imajo vsi dostop do tradicionalne, komplementarne in integrativne medicine (angl. traditional, complementary, and integrative medicine - TCIM), usmerjene k človeku¹. Slednje prispeva k doseganju najvišje možne ravni zdravja in dobrega počutja¹. Strategija spodbuja integracijo TCIM v zdravstvene sisteme na načine, ki temeljijo na dokazih, so skladni s trajnostnim razvojem ter spoštujejo kulturne razlike¹.

Strategija priznava pomen varovanja tradicionalnega znanja in spodbujanja odgovorne uporabe naravnih virov¹. Svetovna zdravstvena organizacija bo pomoč državam nudila v obliki razvoja standardov, tehnične pomoči ter usklajenega izvajanja in spremljanja¹.

Drevo *Vitellaria paradoxa* na kateri rastejo karite oreščki iz katerih pridobivamo karitejevo maslo ima ogromen družbeno-kulturni in gospodarski pomen za prebivalce, ki živijo na območju njegovega rastišča²³⁰⁶. Listi drevesa, stebila, korenine in lubje se uporabljajo v različnih tradicionalnih medicinah². Uporabljajo se za obravnavanje raznih bolezni, poškodb, tudi za lajšanje glavobolov, bolečin v trebuhu, zvišane telesne temperature, zlatenice in drugega². Maslo se uporablja kot živilo in kozmetični izdelek za negovanje las in kože².

Karitejevo maslo je postalo zelo popularno v zadnjem času, predvsem v kozmetični in slaščičarski industriji². Povečalo se je tako komercialno in industrijsko povpraševanje².

Karitejevo maslo vsebuje znaten delež sestavin, ki so sestavljene iz bioaktivnih snovi, odgovornih za zdravilne lastnosti karitejevega masla². Ima zaščitne lastnosti pred soncem, deluje kot vlažilec za kožo, imelo naj bi tudi učinek proti staranju ter protivnetne lastnosti². Karitejevo maslo znižuje tudi raven holesterola ter koncentracijo beljakovin v serumu in organih².

V Severni Gani se listi drevesa *Vitellaria paradoxa* uporabljajo za lajšanje trebušnih bolečin, še posebej pri otrocih². Listi drevesa skupaj v kombinaciji z drugimi listi v tradicionalni mešanici se uporabljajo za pripravo pare s katero se kopajo pacienti za zniževanje zvišane telesne temperature in za zdravljenje glavobolov². V severni Nigeriji korenine drevesa karite uporabljajo kot žvečilne paličice za čiščenje zob². V tradicionalni medicini se korenine skupaj v kombinaciji z lubjem uporabljajo za obravnavanje zlatenice, diareje ter trebušnih bolečin².

³⁰⁵ World Health Organization, 2026. Traditional, Complementary and Integrative Medicine. [Online] Available at: https://www.who.int/health-topics/traditional-complementary-and-integrative-medicine#tab=tab_1 [Accessed 25. 05. 2026].

³⁰⁶ Maanikuu, P. M. I. & Peker, K., 2017. Medicinal and nutritional benefits from the shea tree- (*Vitellaria Paradoxa*). *Journal of Biology, Agriculture and Healthcare*, 7(22), pp. 51–57.

Karitejevo maslo je dokumentirano kot tradicionalen pripravek tudi za hemoroide, revmatizem, v podsaharski Afriki pa se pogosto uporablja tudi pri obravnavi kožnih bolezni³⁰⁷. Pogosto ga uporabljajo za oskrbo ran, opeklin, keloidov, razjed, brazgotin ter modric³. V primeru nege ran, se karitejevo maslo uporablja zgolj za zunanjo plast³. Nanese se ga na rano, lahko v kombinaciji z drugimi sestavinami, ki povečajo njegovo delovanje na celjenje ran³. V Nigeriji se za nego Keloidov uporablja kombinacija olja kač Boa (pridobljeno iz njenega visceralnega maščobnega tkiva) ter karitejevo maslo³. Modrice oskrbujejo lokalno z nanosom karitejevega masla ali kombinacijo karitejevega masla z lubjem drevesa *Tamarindus indica*, za katerega je znano, da ima analgetične in protivnetne lastnosti³. Karitejevo maslo se je izkazalo za učinkovito tudi v primeru oskrbe vnetnih brazgotin, ki so nastale kot posledica črnih koz³. Karitejevo maslo ima visoko vsebnost triterpenov in tokoferolov, ki so znani po njihovih protivnetnih ter antioksidativnih lastnostih³. Mešanica karitejevega masla in palmovega olja se v tradicionalni medicini uporablja pri ošpicah kot emolien za vlaženje kože³. Karitejevo maslo je pogosto predpisano tudi za obravnavo kožnih bolezni (lokalno zdravljenje; pogosto se uporablja tudi na novorojenčki, natančneje na njihovi popkovini)³. Karitejevo maslo nanesejo na popkovino novorojenčka z namenom, da bi preprečili vdor prekomerne vlage ter umazanije, za preprečitev kožnih okužb in za pospešitev celjenja³. Kljub pogosti uporabi v tradicionalni medicini v podsaharski Afriki (predvsem na področju kožnih bolezni), se opazi velik primanjkljaj medicinske literature v državah izven sudansko-sahelskega pasu³.

2. Zdravila v zahodni medicini

Zdravila so prisotna v življenju ljudi že od nekdaj³⁰⁸. V grobovih neandertalcev so bile najdene zdravilne rastline, za zdravljenje bolezni ter lajšanje so jih uporabljali tudi Egipčani ter Asirci⁴. Zgodovina zdravil je dolga⁴.

Leta 1897 je bilo predstavljeno prvo sintetično zdravilo, Aspirin³⁰⁹. Od takrat do danes se je veliko spremenilo⁵. Na področju zdravil je prišlo do neverjetnih napredkov, iznašla so se zdravila za širok nabor zdravstvenih stanj⁵. Na trgu je trenutno na tisoče zdravil, ki imajo različne namene, nekatera zdravijo, druga preprečujejo, nekatera zmanjšujejo vpliv bolezni in drugo⁵.

V skladu z zakonodajo lahko zdravilo opišemo kot katerokoli snov ali skupek snovi, namenjenih zdravljenju bolezni, preprečevanju bolezni, njihovemu diagnosticiranju ter ponovni vzpostavitvi, spremembi ali izboljšanju fizioloških funkcij preko farmakološkega, imunološkega ali presnovnega učinka⁴.

Zraven klasičnih zdravil poznamo tudi različne izdelke in pripravke, ki jih med zdravila uvrščamo v širšem pomenu besede:

³⁰⁷ Ugwu-Dike, P. & Nambudiri, V.E., 2022. A review of ethnomedicinal uses of shea butter for dermatoses in Sub-Saharan Africa. *Dermatologic therapy*, 35(3), e14786.

³⁰⁸ Lajovic, J., 2010. Priročnik o zdravilih. 1st ed. Ljubljana: Mednarodni forum znanstvenoraziskovalnih družb.

³⁰⁹ World Health Organization, 2026. Medicines. [Online] Available at: https://www.who.int/health-topics/medicines#tab=tab_1 [Accessed 25. 05. 2026].

- **Zeliščna zdravila** (zdravila rastlinskega izvora) vsebujejo izključno učinkovine rastlinskega izvora. Običajno gre za pripravke iz rastlin, za katere se na podlagi tradicionalne uporabe verjame, da imajo zdravilne učinke⁴.
- **Homeopatska zdravila** izhajajo iz homeopatije, oblike alternativne medicine, ki se je razvila v 18. stoletju. Temeljno načelo homeopatije je zdravljenje po načelu »podobno se zdravi s podobnim«. Homeopatska zdravila so pripravljena iz posebnih snovi oziroma homeopatskih surovin po predpisanih homeopatskih postopkih. Evropska zakonodaja določa, da morajo biti uporabniki jasno obveščeni o homeopatski naravi teh izdelkov, hkrati pa morata biti zagotovljeni tudi njihova kakovost in varnost⁴.
- **Prehranski dodatki** so izdelki, ki so po svoji naravi blizu zdravilom, saj lahko vsebujejo različna hranila in druge sestavine, kot so vitamini, minerali, aminokisline, esencialne maščobne kisline in vlaknine. Nekatere izmed teh snovi lahko vplivajo na delovanje telesa ali povzročijo neželene učinke, zlasti pri prekomernem uživanju (na primer pri vitaminih A in D, ki sta topna v maščobah). Zato zakonodaja zahteva, da so takšni izdelki varni ter ustrezno označeni, kar uporabnikom omogoča boljšo informiranost in večjo zaščito pri izbiri⁴.

Zdravila, cepiva in medicinski pripomočki morajo biti kakovostni, varni ter učinkoviti saj s tem zagotavljamo nemoteno delovanje zdravstvenega sistema⁵. Vendar bi globalna trgovina zdravil lahko ogrozila ureditev kakovosti zdravil, še posebej v okoljih z omejenimi viri kjer se pogosto pojavljajo zdravila, ki ne izpolnjujejo standardov ter ponaredki zdravil⁵. V središču globalne strategije Svetovne zdravstvene organizacije na področju zdravil je tako izboljšanje dostopa do osnovnih zdravil ob hkratnem omejevanju širjenja ponarejenih zdravil⁵.

Pot razvoja zdravila vključuje dve glavni fazi: predklinične in klinične raziskave³¹⁰.

Predklinična faza zajema:

1. sintezo ali pridobivanje učinkovine;
2. kvalitativno preverjanje njenega delovanja, pri katerem s standardnimi testi ugotavljajo, ali ima učinkovina farmakološke učinke⁶;
3. kvantitativne raziskave, ki sledijo potrjeni farmakološki aktivnosti. V tej fazi proučujejo učinkovino z vidika farmakokinetike, farmakodinamike in toksičnosti⁶.

Ko raziskovalci zberejo dovolj eksperimentalnih dokazov o učinkovitosti in varnosti učinkovine, se začne klinično preizkušanje⁶.

Klinične raziskave potekajo v štirih fazah:

1. V prvi fazi zdravilo preizkušajo na zdravih prostovoljcih. Ta stopnja običajno traja od 24 do 30 mesecev, njen namen pa je ugotavljanje aktivnosti zdravila in njegove farmakokinetike⁶.
2. Druga faza vključuje manjšo skupino pacientov, običajno več kot 100 pacientov in traja od 12 do 24 mesecev. Raziskovalci ocenjujejo učinkovitost zdravila pri posameznih boleznih ter določajo ustrezne odmerke⁶.
3. V tretji fazi zdravilo preizkušajo na večjem številu pacientov, od približno 1500 do več tisoč pacientov. Tudi ta faza običajno traja od 12 do 24 mesecev. Namen raziskav je potrditi terapevtsko učinkovitost zdravila ter spremljati morebitne neželene učinke zdravljenja⁶.
4. Četrta faza poteka po prihodu zdravila na trg. V tem obdobju spremljajo njegovo učinkovitost, varnost, morebitne neželene učinke in podatke o toksičnosti pri širši uporabi⁶.

³¹⁰ Kladnik-Jenuš B., 2006. Farmakologija. 1st ed. Maribor: Visoka zdravstvena šola.

Nekatere bolezni, kot je na primer nahod, pogosto izzvenijo brez posebnega zdravljenja, zato je pomembno ugotoviti, ali je izboljšanje zdravstvenega stanja dejansko posledica delovanja zdravila⁶. V ta namen raziskovalci uporabljajo kontrolne skupine pacientov, ki prejemajo placebo pripravek (v raziskavi sodelujeta dve skupini pacientov, ena skupina prejema placebo pripravek, druga skupina pa zdravilo; pacienti ne smejo vedeti kateri skupini pripadajo)⁶.

Pri ocenjevanju učinkovitosti zdravila je treba upoštevati tudi pristranost pacientov, saj lahko na potek zdravljenja vplivajo subjektivni dejavniki, kot so pričakovanja posameznika⁶. Takšni vplivi so posebej izraziti pri zdravljenju, ki deluje na bolečino, spanec, razpoloženje in podobna stanja⁶.

Po zaključku vseh raziskovalnih postopkov se zbrani podatki posredujejo komisiji za zdravila, ki odloča o registraciji zdravila⁶. Glede na presojo se lahko zdravilo odobri za predpisovanje vsem zdravnikom, samo zdravnikom specialistom ali pa zgolj za uporabo v zdravstvenih oziroma stacionarnih ustanovah. Nekatera zdravila so lahko dostopna tudi brez recepta⁶.

V skladu z veljavno nacionalno zakonodajo se določene rastlinske sestavine lahko opredeljujejo kot tradicionalna zeliščna zdravila ali kot prehranska dopolnila³¹¹. Evropska agencija za zdravila (EMA) je odgovorna za presojo varnosti in učinkovitosti zeliščnih pripravkov, kadar se ti uporabljajo kot zdravila⁷. Vendar pa niti EMA niti Evropska agencija za varnost hrane (EFSA) nista pristojni za odločanje o tem, ali se posamezna rastlinska sestavina razvršča med zdravila ali med prehranska dopolnila⁷.

Karitejevo maslo je rastlinski izvleček, ki se uporablja v različnih izdelkih, dostopnih v prosti prodaji³¹². Karitejevo maslo ni odobreno zdravilo⁸.

3. Karite kot prehranski dodatek

Prehranski dodatki

Vse bolj popularna skupina produktov so tudi prehranska dopolnila. Mednje uvrščamo vitamin E, tablete z aminokislinami, zeliščna zdravila, in mnoge druge. Uvrščamo jih v naslednje vrste prehranskih dopolnil:

- a) Vitamini in minerali (na primer vitamin C, selen itd.)
- b) Zelišča (rastlinski izvlečki) (na primer dong quai, ginseng itd.)
- c) Beljakovine in aminokisline (na primer kreatin, hrustanec morskega psa itd.)
- d) Hormoni in predhodniki hormonov (na primer: DHEA itd.)
- e) Maščobe (na primer ribja olja, DHA, itd.)
- f) Drugi rastlinski izvlečki (na primer: kapsule s česnom, koncentrat brusnic, čebelji cvetni prah itd.)

Prehranski dodatki bi morali dopolnjevati prehrano. Pogosto se oglašujejo kot sredstva za lajšanje nekaterih težav, vendar se ne štejejo za zdravila³¹³.

³¹¹ European food safety authority, 2026. Botanicals. [Online] Available at: https://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/botanicals?utm_source [Accessed 26. 05. 2026].

³¹² National Library of Medicine, 2026. Shea Butter. [Online] Available at: <https://pubchem.ncbi.nlm.nih.gov/compound/Shea-Butter?utm> [Accessed 26. 05. 2026].

³¹³ Brown J. E., 2003. Nutrition Now. 3rd ed. Kanada: Wadsworth/Thomson Learning.

Prehranska dopolnila se obsežno uporabljajo in lahko izboljšajo zdravje, če so ustrezno uporabljena. Nezadostna prehrana in pomanjkanje mikrohranil sta v današnjem svetu pogosti stanji, ki negativno vplivata na zdravje svetovne populacije. Prvotno je potrebno izboljšati kakovost prehrane, sekundarno pa bi prehranska dopolnila lahko pomagala zadovoljiti potrebe posameznikov, ki jim grozi pomanjkanje hranil. V državah v razvoju imajo ženske v reproduktivni starosti, dojenčki ter otroci pogosto pomanjkanje vitamina A in železa. Tukaj bi bilo dodajanje smiselno. Dodajanje kalcija in vitamina D za izboljšanje zdravja kosti pri odraslih starejših od 65 let³¹⁴.

4. Možnosti kariteja kot prehranski dodatek

Maščobe skupaj z ogljikovimi hidrati in beljakovinami predstavljajo eno izmed treh glavnih makrohranil, ki so bistvenega pomena v prehrani človeka. Vse več raziskav pa opozarja na pomembnost vrste maščob v prehrani, pri čemer so prisotna številna različna mnenja in razprave o tem, katere so koristne, katere manj ugodne in katere bi bilo smiselno omejiti ali izključiti²¹.

Čeprav povpraševanje v kozmetični in slaščičarski industriji še naprej narašča, se hkrati povečuje tudi zanimanje za uporabo nerafiniranega karitejevega masla iz trajnostnih virov kot nadomestila za druga rastlinska olja in maščobe, ki jih potrošniki pogosto dojemajo kot manj ugodne za zdravje oziroma manj trajnostne. To odpira možnosti za preseganje omejitev povpraševanja, ki jih postavljajo nišni trgi²¹. Poleg tega uporaba pristopov zelene kemije omogoča širok spekter potencialnih uporab karitejevega masla, če je zagotovljena njegova proizvodnja v zadostnih količinah in po konkurenčnih cenah.

Z naraščajočim številom raziskav o razlikah v absorpciji in presnovi nasičenih maščob v človeški prehrani, pri čemer naj bi bila stearinska kislina nevtralna ali celo potencialno koristna v primerjavi z nasičenimi maščobnimi kislinami krajših verig, se odpira priložnost, da se industrija karitejevega masla razvije v vodilnega ponudnika trajnostnih in potencialno ugodnejših rastlinskih olj in maščob na svetovni ravni²¹.

Karitejevo maslo se na primer uporablja kot sestavina pri proizvodnji izboljšanih čokoladnih slaščic. Njegova uporaba podaljša rok uporabnosti in izboljša toplotno stabilnost čokolade³¹⁵.

Karitejevo maslo je v glavnem sestavljeno iz trigliceridov, oleinske, stearinske, linolne in palmitinske maščobne kisline in nezmiljive snovi. Ravno zaradi visoke vsebnosti nezmiljivih snovi (in sicer triterpeni, tokoferol, fenoli, steroli) zaradi katerih imajo antioksidativne in protivnetne lastnosti, je povpraševanje po njih v mednarodni kozmetični industriji tako veliko²².

Meso sadeža karitejevega drevesa je bogato z vitaminom C (196.1 mg/100 g). Zaužitje 50g tako zadosti 332% priporočenega dnevnega vnosa za otroke stare med 4 in 8 let ter 98% priporočenega dnevnega vnosa za nosečnice. V jedru se nahaja visoka količina maščobe (17,4–59,1 g/100 g suhe

³¹⁴ Rautiainen, S., Manson, J. E., Lichtenstein, A. H. & Sesso, H. D., 2016. Dietary supplements and disease prevention — a global overview. *Nature Reviews Endocrinology*, 12, pp. 407–420.

³¹⁵ Lovett, P. N., 2015. Shea butter: Properties and processing for use in food. *Specialty Oils and Fats in Food and Nutrition*. Amsterdam: Elsevier.

teže). Maščoba se ekstrahira večinoma s tradicionalnimi metodami. Mednje uvrščamo praženje, stiskanje jedrc, mešanje tekočine z vodo, kuhanje, sejanje in hlajenje. Pridobljena maščoba se pogosto uporablja v pripravi hrane, v kozmetični industriji in farmacevtski industriji. Energijska vrednost je nekje 179.5 kcal/100 g suhe teže. Meso sadeža kariteja je bogat z kalijem (med 21.7 mg/100 g in 1686 mg/100 g). Vsebnost kalcija prav tako varira med raziskavami, od 2.5 mg/100 g do 426.0 mg/100 g. Meso sadeža karitejevega drevesa je bogato tudi z vitaminom B in C (za primerjavo, karite vsebuje 196.1 mg/100 g, pomaranče pa mg/g)²².

Prehranska sestava karitejevega masla je sledeča:

- Vlaga varira med 0.1% ter 14.5% (zahtevana količina vlage v karitejevem maslu, ki je namenjen kozmetični ter prehrabeni industriji 0,05% oziroma manj kot 0,2%);
- Vsebnost ogljikovih hidratov in surovih maščob znaša nekje 22,3g/100g suhe snovi oziroma 75,0g/100g suhe snovi;
- Količina kalcija varira med 0.2 do 34.1mg/100g;
- Količina natrija med 0.7 in 9.6mg/100g;
- Količina magnezija med 0 in 8.9mg/100g;
- Količina mangana med 0 in 0.14mg/100g;
- Količina cinka med 1.9 in 3.4mg/100g;
- Količina bakra med 0 in 1.5mg/100g;
- Količina kalija med 0 in 4.5mg/100g;
- Na področju vsebnosti vitaminov v karitejevem maslu ni bilo najdenih nobenih člankov; glede na njegovo rumenkasto barvo bi lahko vseboval nekaj vitamina A²².

Karitejevo maslo je pretežno sestavljeno iz trigliceridov in velikega dela nezmiljivih sestavin, ki so zelo obetavne aktivne sestavine za nove kozmetične izdelke. Količina nezmiljivih snovi iz leta v leto niha in je odvisna od količine padavin. Avtorji različnih člankov so poročali, da so vrednosti nezmiljivih snovi višje od tistih, ki so bile ugotovljene v večini olj rastlinskega izvora²².

Vrednosti kislosti karitejevega masla se gibljejo med 0mg KOH/g in 21.2mg KOH/g. Kislinska vrednost karitejevega masla je merilo, za količino gliceridov v maslu, ki so se razgradili pod vplivom lipaze ali drugih dejavnikov (na primer toplota). Mnogokrat je uporabljeno kot pokazatelj užitnosti in stanja olja. Vrednost joda nakazuje na stopnjo nasičenosti. Višja vrednost nasičenosti joda je povezana z višjo stopnjo nezmiljenja in krajšim rokom uporabnosti²².

Raziskave so pokazale, da je maščoba karitejevega masla sestavljena iz 16 nasičenih in nenasičenih maščobnih kislin. Izmed 16 maščobnih kislin, prevladuje predvsem 5 in sicer oleinska, stearinska, palmitinska, linolna in arahidinska. Največji delež predstavlja oleinska (37.2%-60.7%), sledi ji stearinska kislina (29.5%-55.7%)²².

Ena izmed raziskav nakazuje, da karitejevo maslo ni enak po celotnem kontinentu. Malijsko karitejevo maslo je na primer bolj podobno kakavovem maslu, ugansko karitejevo malo je zaradi visoke vsebnosti oleinske kisline bolj podobno oljčnemu olju. Vsebnost hranilnih snovi v karitejevih produktih (bodisi maslu, jedrcih ali mesu) se močno razlikuje. Razlike nastanejo zaradi različnih virov vzorcev, starosti le-teh, podnebnih razmer, genetskih lastnosti, sestave tal, kemične sestave tal. Vzrok za razlike je morebiti prepisati tudi različnim analitičnim metodam karitejevih produktov. Še en vzrok je sestava karitejevega masla, ki se razlikuje tudi zaradi različnih metod izločanja masla²².

Najpomembnejši produkt karitejevega drevesa je karitejevo maslo, ki se pridobi iz jedrc. Karitejevo maslo ima visoke vrednosti tokoferolov in polifenolov, ki sodijo med antioksidante. Uživanje hrane bogate z

antioksidanti lahko prispeva k preprečevanju oksidacije v človeških celicah (tudi nekatere bolezni). Eden izmed E vitaminov topnih v maščobah je α -tokoferol. Živalske celice ga ne morejo sintetizirati zato ga je potrebno pridobiti iz hrane rastlinskega izvora²².

Kaša karitejevega masla prispeva k doseganju priporočenega dnevnega vnosa različnih nutrientov. Zaradi pomanjkanja podatkov se prebavljivost in biološka razpoložljivost nista mogla upoštevati v naslednjem izračunu. V resničnosti bodo vrednosti nižje. V primeru otroka (starosti 4-8 let), bo zaužitje 50g karitejeve kaše na dan pokrilo 332% priporočenega dnevnega vnosa vitamina C. V primeru, da se upošteva najnižje vrednosti makrohranil ter mikrohranil, bo zaužitje 100g mesa plodov karite pokrilo²²:

- 6.2% priporočenega dnevnega vnosa ogljikovih hidratov;
- 23.1% priporočenega dnevnega vnosa beljakovin;
- 4.2% priporočenega dnevnega vnosa železa;
- 8.5% priporočenega dnevnega vnosa magnezija;
- 0.3% priporočenega dnevnega vnosa kalcija.

V primeru zaužitja kaše karitejevega masla (50-100g) bo pri nosečnici pokrilo 97.7%-195.4% priporočenega dnevnega vnosa vitamina C. V primeru, da upoštevamo najnižje vrednosti mikrohranil in makrohranil, bo zaužitje 100g kaše pokrilo²²:

- 4.6% priporočenega dnevnega vnosa ogljikovih hidratov;
- 6.2% priporočenega dnevnega vnosa beljakovin;
- 1.6% priporočenega dnevnega vnosa železa;
- 0.3% priporočenega dnevnega vnosa kalcija;
- 3.2% priporočenega dnevnega vnosa magnezija.

Nivo energijske vrednosti je nizek glede na priporočen dnevni odmerek, saj 50g kaše karitejevega masla pokrije v primeru nosečnic in otrok 4%-5% njihovega potrebovanega dnevnega energijskega vnosa²².

Analize njegovih biokemičnih lastnosti nakazujejo na antioksidativno ter protivnetno delovanje. Je pa potrebno nadaljnjo raziskovanje kakovosti in rok uporabnosti masla, tudi raziskave na področju izboljšanja kakovosti masla, pridobljenega s tradicionalnimi tehnikami³¹⁶.

Vitamin C je antioksidant ter hkrati kofaktor za skupino encimov, ki sodelujejo pri biosintezi in regulaciji genov. Podpira imunski sistem, s podpiranjem celičnih funkcij prirojenega ter pridobljenega imunskega sistema. Eden izmed pozitivnih učinkov vitamina C je tudi podpiranje funkcije epitelne pregrade proti patogenom in spodbujanje delovanja kože (nevtralizacija prostih radikalov). Posledica pomanjkanja vitamina C vodi v oslabilen imunski sistem, posledično večjo dovzetnost za okužbe. Jemanje dodatkov vitamina C lahko prispeva k preprečevanju in podpori ob zdravljenju okužb dihal ter sistemskih okužb³¹⁷. Vitamin C pa ni le antioksidant temveč ima tudi druge vloge. Pospešuje absorpcijo železa (sodeluje pri sintezi hormonov in karnitina), vloge v epigenetskih procesih. Pomanjkanje lahko vodi tudi v skorbut. Skorbut je tudi edina klinično dobro dokumentirana indikacija za aplikacijo vitamina C. Vpliv jemanja vitamina C na raka, bolezni srca in ožilja, okužbe v splošni populaciji so majhni ali v nekaterih primerih

³¹⁶ Honfo, F. G., Akissoe, N., Linnemann, A. R., Soumanou, M. & Van Boekel, M. A. J. S., 2014. Nutritional composition of shea products and chemical properties of shea butter: a review. *Critical Reviews in Food Science and Nutrition*, 54(5), pp. 673–686.

³¹⁷ Carr, A. C. & Maggini, S., 2017. Vitamin C and immune function. *Nutrients*, 9(11), pp. 1–25.

tudi sporni. Vitamin C je varen vendar se ga ne sme jemati v previsokih odmerkih saj lahko vodi do stranskih učinkov (na primer ledvični kamni)³¹⁸.

Vitamin C ščiti tudi leče oči, molekule ki krožijo po telesu (natančneje v krvnem obtoku) in genetski material pred škodljivimi učinki prostih radikalov. Ta vitamin pretvori tudi železo v obliko, ki se zlahka absorbira v črevesje. Pomemben je za produkcijo kolagena³¹⁹.

Vitamin B je sestavljen iz skupine vodotopnih mikrohranil. Njihove funkcije so kofaktorji, katerih vloga je posredovanje pri številnih presnovnih poteh v človeškem telesu. Vplivajo na številčnost in funkcije črevesne mikroflore³²⁰.

Vitamin B1 ali tiamin sodeluje pri pridobivanju energije iz ogljikovih hidratov ter maščob. Z njegovim pomanjkanjem so povezane parkinsonova bolezen, alzheimerjeva bolezen in z alkoholom povezane možganske bolezni. Pri osebah s sladkorno boleznijo, srčnega popuščanja, starejših ljudeh, gastrointestinalnimi boleznimi, je nevarnost za pomanjkanje vitamina B večje²⁵.

Vitamin B2 ali riboflavin spodbuja metabolizem železa in njegovo pomanjkanje povečuje tveganje za razvoj anemije, migren, parkinsonovo bolezen, katarakto, hipertenzijo in drugo²⁵.

Vitamin B3 ali niacin je prav tako pomemben. Njegovo pomanjkanje vodi v bolezen pelagra, visok holesterol, oseoarthritis, shizofrenijo in drugo²⁵.

Vitamin B5 ali pantotenska kislina je ključnega pomena v metabolizmu energije. Pomanjkanje te vodi v kronično utrujenost, visokim holesterolom, s sladkorno boleznijo povezane razjede na stopalih, akne vulgaris in drugo²⁵.

Vitamin B6 ali piridoksin je prav tako pomemben, vključen je v produkcijo rdečih krvnih celic (eritrocitov), metabolizem ogljikovih hidratov, detoksifikacija jeter, zdravje možganov in živčnega sistema. Vključen je tudi v proizvodnjo nevrottransmitterjev. S pomanjkanjem tega vitamina so povezane kronične vnetne bolezni, vpliva lahko tudi na razvoj premenstrualnega sindroma, sindrom karpalnega kanala, anemijo, epilepsije, astme in drugega²⁵.

Vitamin B9 ali folat igra ključno vlogo pri ohranjanju možganskega zdravja. Pomemben je pri proizvodnji rdečih krvnih celic. Pomanjkanje vitamina B9 v nosečnosti lahko sproži težave v nevralni cevi, kar močno vpliva na nevralni sistem fetusa. Defekti v nevralni cevi lahko vodijo tudi do splava. Pomanjkanje tega vitamina poveča tveganje za razvoj depresije, hipertenzije, ulceroznega kolitisa, osteoporoze, anemije in drugega²⁵.

Vitamin B12 ali kobalamin, kot preostali vitamini B kompleksa, igra pomembno vlogo v energijskem metabolizmu in drugih bioloških procesov. Vitamin B12 se od preostalih vitaminov razlikuje v tem, da je lahko shranjen v človeškem telesu več let, je tudi večja molekula s kompleksno strukturo. Ta vitamin je sintetiziran le s strani mikroorganizmov, težko ga absorbiramo, priporočeni dnevni odmerki za ta vitamin so nizki, vsebuje pa kovino cobalt zato tudi ime kobalamin. Pomemben je predvsem za kardiovaskularno zdravje človeka, sodeluje pri izdelovanju rdečih krvnih celic (pomanjkanje tega vitamina lahko vodi v anemijo)²⁵. Vitamin B12 je potreben kofaktor za sintezo DNA. Pomemben je tudi

³¹⁸ Doseděl, M., Jirkovský, E., Macáková, K., Krčmová, L. K., Javorská, L., Pourová, J., Mercolini, L., Remião, F., Nováková, L., Mladěnka, P., 2021. Vitamin C—sources, physiological role, kinetics, deficiency, use, toxicity, and determination. *Nutrients*, 13(2), pp. 1–34.

³¹⁹ Maqbool, M. A., Aslam, M., Akbar, W. & Iqbal, Z., 2017. Biological importance of vitamins for human health: a review. *Journal of agriculture and basic science*, 02(03), pp. 50–58.

³²⁰ Wan, Z., Zheng, J., Zhu, Z., Sang, L., Zhu, J., Luo, S., Zhao, Y., Wang, R., Zhang, Y., Hao, K., Chen, L., Du, J., Kan, J. and He, H., 2022. Intermediate role of gut microbiota in vitamin B nutrition and its influences on human health. *Frontiers in Nutrition*, 9, pp. 1–21.

za vzdrževanje zdravja kosti. Pomanjkanje je povezano z razvojem anemije, utrujenosti, izgubo spomina, multiplo sklerozo, migrenami, astme in drugega²⁵.

Vitamin B7 ali biotin igra pomembno vlogo v metabolizmu sladkorja in maščob. S pomanjkanjem tega vitamina so povezane izguba las, težave v nosečnosti, diabetes, kožni izpuščaji, krhki nohti in drugo²⁵.

5. VIRI IN LITERATURA

1. World Health Organization, 2026. *Traditional, Complementary and Integrative Medicine*. [Online] Available at: https://www.who.int/health-topics/traditional-complementary-and-integrative-medicine#tab=tab_1 [Accessed 25. 05. 2026].
2. Maanikuu P. M. I. & Peker K., 2017. Medicinal and nutritional benefits from the shea tree- (*Vitellaria Paradoxa*). *Journal of Biology, Agriculture and Healthcare*, 7(22), pp. 51–57.
3. Ugwu-Dike P. & Nambudiri V.E., 2022. A review of ethnomedicinal uses of shea butter for dermatoses in Sub-Saharan Africa. *Dermatologic therapy*, 35(3), e14786.
4. Lajovic, J., 2010. *Priročnik o zdravilih*. 1st ed. Ljubljana: Mednarodni forum znanstvenoraziskovalnih družb.
5. World Health Organization, 2026. Medicines. [Online] Available at: https://www.who.int/health-topics/medicines#tab=tab_1 [Accessed 25. 05. 2026].
6. Kladnik-Jenuš B., 2006. *Farmakologija*. 1st ed. Maribor: Visoka zdravstvena šola.
7. European food safety authority, 2026. *Botanicals*. [Online] Available at: https://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/botanicals?utm_source [Accessed 26. 05. 2026].
8. National Library of Medicine, 2026. *Shea Butter*. [Online] Available at: <https://pubchem.ncbi.nlm.nih.gov/compound/Shea-Butter?utm> [Accessed 26. 05. 2026].
9. Brown J. E., 2003. *Nutrition Now*. 3rd ed. Kanada: Wadsworth/Thomson Learning.
10. Rautiainen S., Manson J. E., Lichtenstein A. H. & Sesso H. D., 2016. Dietary supplements and disease prevention — a global overview. *Nature Reviews Endocrinology*, 12, pp. 407–420.
11. Lovett P. N., 2015. Shea butter: Properties and processing for use in food. *Specialty Oils and Fats in Food and Nutrition*. Amsterdam: Elsevier.
12. Honfo F. G., Akissoe N., Linnemann A. R., Soumanou M. & Van Boekel M. A. J. S., 2014. Nutritional composition of shea products and chemical properties of shea butter: a review. *Critical Reviews in Food Science and Nutrition*, 54(5), pp. 673–686.
13. Carr, A. C. & Maggini, S., 2017. Vitamin C and immune function. *Nutrients*, 9(11), pp. 1–25.
14. Doseděl, M., Jirkovský, E., Macáková, K., Krčmová, L. K., Javorská, L., Pourová, J., Mercolini, L., Remião, F., Nováková, L., Mladěnka, P., 2021. Vitamin C—sources, physiological role, kinetics, deficiency, use, toxicity, and determination. *Nutrients*, 13(2), pp. 1–34.
15. Maqbool, M. A., Aslam, M., Akbar, W. & Iqbal, Z., 2017. Biological importance of vitamins for human health: a review. *Journal of agriculture and basic science*, 02(03), pp. 50–58.
16. Wan, Z., Zheng, J., Zhu, Z., Sang, L., Zhu, J., Luo, S., Zhao, Y., Wang, R., Zhang, Y., Hao, K., Chen, L., Du, J., Kan, J. and He, H., 2022. Intermediate role of gut microbiota in vitamin B nutrition and its influences on human health. *Frontiers in Nutrition*, 9, pp. 1–21.

VI

**MARKETNIGŠKI IN FINANČNI VIDIK
KOMERCIALIZACIJE 100 % KARIŤEVEGA MASLA
KOT KOZMETIČNEGA IZDELKA NA
SLOVENSKEM TRGU**

Mihajlo Milanović

Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerze v Mariboru

Kazalo vsebine

Kazalo tabel:	90
1 Marketinški okvir distribucije karitejevega masla	90
1.1 Trženjski splet	90
1.1.1 Politika izdelka	91
1.1.2 Politika cen	93
1.1.3 Strategija prodajnih poti	94
1.1.4 Splet tržnih komunikacij	96
1.1.5 Upravljanje blagovnih znamk	97
2 Finančni okvir distribucije karitejevega masla	97
2.1 Pregled makroekonomskega okolja	97
2.2 Financiranje	104
2.2.1 Dejavniki uspešnosti	105
3 Citirana dela	105

Kazalo slik:

Slika 1: Strategija 4P	90
Slika 2: Karitejevo maslo	91
Slika 3: 17 Ciljev trajnostnega razvoja agende Združenih narodov 2030	92
Slika 4: Razlika med pričakovano in zaznano vrednostjo potrošnika ter vpliv na njegovo obnašanje	93
Slika 5: Promocijski plakat za karitejevo maslo v angleščini	95
Slika 6: Primer objave na družabnih omrežjih	96
Slika 7: Nominalna rast BDP za Slovenijo za obdobje od leta 2010 do 2025 s projekcijami od leta 2026 do leta 2030	98
Slika 8: BDP na prebivalca v EUR za Slovenijo za obdobje od leta 2010 do 2025 s projekcijami od leta 2026 do leta 2030	98
Slika 9: Stopnja registrirane brezposelnosti v % za Slovenijo za obdobje od leta 2010 do 2025 s projekcijami od leta 2026 do leta 2030	99
Slika 10: Inflacija merjena z indeksom cen življenjskih potrebščin–CPI za Slovenijo za obdobje od leta 2010 do 2025 s projekcijami od leta 2026 do leta 2030	100
Slika 11: Velikost trga karitejevega masla na globalni ravni v milijardah USD (2019-2032)	100
Slika 12: Območja v Afriki, kjer rast karitejevo drevo	101
Slika 13: Tržni delež karitejevega masla glede na vrsto leta 2025	101
Slika 14: Tržni delež karitejevega masla glede na njegovo naravo leta 2025	102
Slika 15: Trg karitejevega masla glede na posamično regijo leta 2024	102

Slika 16: Pregled evropskih podjetij, ki so pomembna na globalnem trgu karitejevega masla 103

Kazalo tabel:

Tabela 1: Izračun zahtevane donosnosti lastniškega kapitala po modelu CAPM 104

Tabela 2: Izračun tehtanega povprečnega stroška kapitala WACC 104

Marketinški okvir distribucije karitejevega masla

V marketinškem okviru oz. analizi distribucije 100 % karitejevega masla kot kozmetičnega izdelka na slovenskem trgu smo analizirali trženjski splet skozi vse štiri dimenzije, politiko izdelka, politiko cene, politiko prodajnih poti ter politiko tržnega komuniciranja. V marketinški analizi smo tudi dali tudi kratki pregled pomena blagovne znamke v marketinškem procesu.

Trženjski splet

Koncept trženjskega spleta oz. klasifikacija s pomočjo 4P pri razvoju marketinške strategije je bil predstavljen leta 1960 s strani profesorja marketinga E. Jerome McCarthy (Kenton, 2026). In ta koncept se uporablja tudi danes kot temeljni koncept marketinga.

Trženjski splet (market mix angl.) predstavlja strateški koncept v marketingu, ki temelji na štirih politikah oz. področjih imenovanih s kratico 4P (slika 1). Štiri politike marketinškega spleta so politika izdelka, politika cen, politika prodajnih poti in politika promocije oz. trženjskega komuniciranja. S pomočjo tovrstnega pristopa se tržijo tako proizvodi kot tudi storitve in se posledično generirajo prihodki v podjetju. Trženjski splet oz. strategija 4P pomaga podjetjem pri strateško pomembnih odločitvah o pozicioniranju obstoječih izdelkov in o uvedbi novih izdelkov na trg in načinu promoviranja tako obstoječih kot tudi novih izdelkov na trgu. Prav tako marketinški načrti za vsak izdelek v ozadju temeljijo na strategiji trženjskega spleta, zato tudi istega dojemamo kot temeljnega. Pri učinkovitem trženju je pomembno, da to pokrije čim širši spekter področij in ne, da se osredotoči na zgolj eno sporočilo, saj se na ta način doseže ciljno občinstvo v boljši meri (Kenton, 2026).

Slika 1: Strategija 4P

Vir: (My B2B Network, 2025)

Glede strategije trženjskega spleta so se razvili še dodatni pristopi, ki vključujejo razen politike proizvodov, politike cen, politike prodajnih poti in politike promocije oz. trženjskega komuniciranja še politiko upravljanja z ljudskimi viri, politiko procesov ter politiko fizičnih elementov (Munich Business School, 2026).

Politika izdelka

Politika izdelka (Product angl.) predstavlja izdelek ali storitev, ki je ustvarjen in namenjen, da zadovolji potrebe kupca. V tem procesu je od ključnega pomena jasno opredeliti, kaj razlikuje promovirani izdelek od že obstoječih konkurenčnih izdelkov. Kot dodana vrednost tega procesa je tudi razmislek in vpeljava komplementarnih oz. sorodnih izdelkov in storitev, ki bi se lahko tržili skupaj z osnovnim izdelkom (Kenton, 2026).

Karitejevo maslo, kot izdelek pomaga pri suhi koži, deluje protivnetno ter blaži draženje (Indu & Sharma, 2024). Lastnost karitejevega masla, da upočasni proces staranja preko preprečevanja poškodb celic kože, je pomembna lastnost karitejevega masla, ki lahko naslovi poseben segment strank oz. pospeši skupni obseg prodaje. Karitejevo maslo blaži simptome ekcema tako, da je tudi njegov učinek na zdravje kože izredno pozitiven. Maslo lahko tudi pomaga pri zaščiti pred soncem, tu je pomembno omeniti, da ne služi kot zaščita pred soncem, temveč je zgolj pripomoček oz. dodatek za zaščito pred soncem. Izjemna lastnost karitejevega masla je tudi ta, da načeloma ne povzroča alergijskih reakcij. V določenih primerih so bile opažene reakcije alergijske narave pri ljudeh, ki imajo alergijo na lateks (Cleveland Clinic, 2022). Karitejevo maslo ima tudi zdravilni učinek pri ranah in opeklinah, saj pospešuje celitev celic kože (Asher, Angara, & Salaudeen, 2025).

Naš izdelek, ki predstavlja 100-% karitejevo maslo (slika 2) proizvedeno v Beninu, bi imel številne prednosti glede na ostale izdelke, ki so trenutno prisotni na trgu. Kljub široki uporabi karitejevega masla v prehranski industriji se bo naš produkt osredotočal predvsem na kozmetični segment trga, kjer njegove blagodejne lastnosti predstavljajo pomembno konkurenčno prednost. Prva prednost našega izdelka je že omenjena, in sicer gre za karitejevo maslo brez dodatkov oz. je to narejeno 100 % iz kariteja. Naš izdelek bi bil sestavljen iz nerafiniranega karitejevega masla in bi posledično vseboval večjo koncentracijo vitaminov A in E, antioksidantov ter drugih protivnetnih snovi. Naš izdelek bi bil v Beninu pridelan ročno ter v skladu z načeli ekološke pridelave. Izdelek ne bi vseboval umetnih snovi, kot so umetne dišave in barvila. Glede na navedene lastnosti našega izdelka bi ta predstavljal naravno rešitev za občutljivo in razdraženo kožo. Glede na to, na kakšen način je izdelek pridelan ter od kod isti izvira, bi kupci z nakupom našega izdelka podprli razvoj gospodarstva Afrike oz. v našem primeru gospodarstva Benina.

Slika 2: Karitejevo maslo

Vir: Chatgpt

Tu je še pomembno omeniti, da proces pridelave karitejevega masla tradicionalno v veliki večini primerov izvajajo ženske in posledično iz tega lahko zaključimo, da z nakupom našega izdelka bi kupec prispeval k temu, da ženske v Afriki oz. konkretno na našem primeru Benina imajo svoj dohodek. Ko to vse imamo v mislih, lahko zaključimo, da uvoz karitejevega masla na trg Slovenije ter njegov nakup s strani potrošnikov prispeva k uresnitvi agende Združenih narodov 2030, ki vključuje 17 ciljev trajnostnega razvoja (Sustainable Development Goals–SDG angl.) (slika 3). Z nakupom tovrstnega izdelka se prispeva v prvi vrsti k uresnitvi cilja 1 odprava revščine, v drugi vrsti pa se z nakupom našega izdelka v določeni meri uresničujejo tudi cilji 5 enakost spolov, 8 dostojno delo in gospodarska rast ter 15 življenje na kopnem (United Nations, 2026). Cilj 1 odprava revščine se uresničuje, saj se z nakupom karitejevega masla spodbuja prodaja izdelkov, pridelanih v Afriki, in se povečuje življenjski standard ljudi. Cilj 8 dostojno delo in gospodarska rast je tesno povezan s ciljem 1 odprava revščine, saj se z nakupom izdelkov iz afriških držav oz. iz Benina spodbuja tudi izvoz teh držav in posledično gospodarska rast. Kot smo že omenili, da je delo, povezano s pridelavo karitejevega masla v veliki večini primerov, opravljeno s strani žensk, se z njegovim nakupom spodbuja, da iste dobijo dohodek, posledično postanejo finančno neodvisne in s tem se prispeva k uresnitvi 5. cilja trajnostnega razvoja enakost spolov. Vsekakor je tudi pomembno omeniti prispevek k uresnitvi cilja 15 življenje na kopnem, saj za celoten proces trženja in pridelave karitejevega masla so potrebna drevesa, kjer raste karite in z razvojem in rastjo izvoza karitejevega masla se lahko pričakuje ne samo ohranjanje obstoječih dreves kariteja, temveč tudi rast števila istih.

Slika 3: 17 Ciljev trajnostnega razvoja agende Združenih narodov 2030

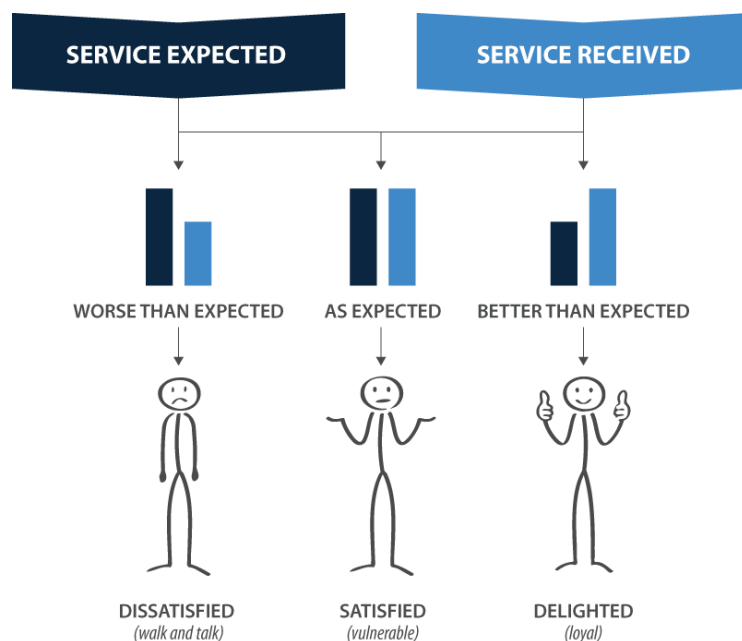
Vir: (United nations, 2026)

Politika cen

Politika cen (Price angl.) predstavlja oblikovanje prodajne cene določenega produkta. Ta odraža znesek, ki so ga stranke pripravljene plačati zanj. Pri oblikovanju cene se morajo, upoštevati že nastali stroški, ki so povezani z npr. raziskavo in razvojem, proizvodnjo, trženjem in distribucijo. Tovrstni pristop oblikovanja prodajne cene se imenuje pristop na podlagi stroškov. Drugi pristop oblikovanja cene pa se imenuje pristop oblikovanja prodajne cene na podlagi vrednosti in predstavlja, da je prodajna cena izdelka tista vrednost, ki jo kupec zazna. Tovrstni pristop je zelo prisoten in pomemben pri izdelkih, ki predstavljajo določen statusni simbol (Kenton, 2026). Tretji pristop pa je oblikovanje cene na podlagi konkurentov (Iršič, Milfelner, & Pisnik, 2019)

Pri oblikovanju prodajne cene izdelka je pomembno imeti v mislih vrednost, ki jo kupec pričakuje ob nakupu izdelka, kar se odraža v prodajni ceni izdelka ter vrednost, ki jo kupec ob uporabi izdelka zazna (slika 4). V primeru, da je pričakovana vrednost višja od zaznane vrednosti izdelka, imamo nezadovoljnega kupca oz. je pri njem prisotno stanje razočaranja in večji je ta razpon med pričakovano vrednostjo in zaznano vrednostjo večje je razočaranje. Ti kupci se ne bodo odločili za ponovni nakup izdelka. Kadar imamo v praksi drugi scenarij, kjer sta pričakovana vrednost izdelka in njegova zaznana vrednost približno enaki, je stranka zadovoljna. Tovrstno stanje stranke je ranljivo, saj se bo stranka v primeru, da na trgu prepozna drugi izdelek, ki ima nižjo prodajno ceno oz. pričakovano vrednost za stranko ob enaki zaznani vrednosti odločila za drug izdelek, ki jo bo približal tretjem mogočem stanju. Tretje mogoče stanje stranke je, ko je pričakovana vrednost izdelka oz. storitve nižja od zaznane vrednosti. V tem primeru je naša stranka navdušena in v veliki večini primerov se bo ponovno odločila za nakup izdelka. Višja je zaznana vrednost v primerjavi s pričakovano višje je tovrstno navdušenje in višja je stopnja zvestobe stranke (Chase, 2018).

Slika 4: Razlika med pričakovano in zaznano vrednostjo potrošnika ter vpliv na njegovo obnašanje

Vir: (Chase, 2018)

Glede na vse tri podane metode oblikovanja cene izdelka smo naredili kalkulacijo za 100 ml 100 % karitejevega masla. Glede na dostopne podatke smo ocenili stroške proizvodnje 100 ml 100 % karitejevega masla med 0,40 EUR in 0,80 EUR. Po določenih raziskavah smo izvedeli, da vrednost, ki bi jo tovrstni izdelek predstavljal za odjemalce, je med 12,50 EUR in 30,00 EUR. In tretja dimenzija

oblikovanja cene za ta izdelek so bile cene konkurentov za tovrstni oz. podoben izdelek, in sicer so se te gibale med 13,87 EUR in 19,90 EUR. Glede na vse tri dejavnike smo oblikovali prodajno ceno za 100 ml 100 % karitejevega masla v višini 14,99 EUR. Ta cena je po našem mnenju ustrezna, saj kot prvo pokriva stroške, nastale pri izdelavi izdelka. Kot drugi argument je, da je vrednost našega izdelka dokaj blizu spodnje meje vrednosti, ki jo izdelek predstavlja za kupce in posledično smo v območju med stanjem zadovoljstva kupca z izdelkom in stanjem navdušenosti kupca z izdelkom (Chase, 2018). Tovrstni položaj je ciljni pri trženju našega izdelka. Vsekakor pri oblikovanju prodajne cene smo imeli v mislih tudi ceno za konkurenčne izdelke, ki so enaki našemu izdelku ali pa predstavljajo dovolj približen substitut in smo tudi pri tem dejavniku blizu spodnje meje v višini 13,87 EUR in na ta način bi naš izdelek bil konkurenčen na slovenskem trgu.

Strategija prodajnih poti

Politika prodajnih poti (Place angl.) predstavlja snovanje prodajnih poti, kjer bo izdelek plasiran oz. kako bo izdelek distribuiran. Pri oblikovanju prodajnih poti tako pri izdelkih kot tudi pri storitvah je pomembno imeti v mislih naravo samega izdelka oz. njegove lastnosti. Prav tako je tu pomembno omeniti, za kakšen izdelek gre iz vidika ali je ta osnovni potrošniški izdelek ali premijski potrošniški izdelek. Osnovni potrošniški izdelki kot npr. papirnati izdelki so široko dostopni v številnih trgovinah. Kadar pa gre za premijske potrošniške izdelke so ti dostopni zgolj v izbranih prodajalnah (Kenton, 2026). Kadar gre za naš izdelek 100 % karitejevo maslo, ki je nerafinirano, ročno ter ekološko pridelano brez dodanih umetnih snovi, je to primer premijskega izdelka in bo kot takšen tudi tržen. Njegove negovalne in zdravilne lastnosti pa bodo tudi imele pomemben vpliv pri izbiri prodajne poti zanj. Prvi kanal prodaje našega izdelka bi potekal online oz. preko spletne prodaje, kjer bi uporabljali tako lastno spletno stran, spletne strani naših poslovnih parterjev, platforme spletnih trgovin ter družabna omrežja. Ker je naš izdelek naraven ter ekološko pridelan, bi se prodajal lahko tudi v specializiranih trgovinah z naravnimi izdelki, kjer bi s poslovnimi partnerji sklenili določeno obliko strateškega partnerstva. Zaradi zdravilnih in negovalnih lastnosti je naš izdelek ustrezen tudi za prodajo v trgovinah z medicinskimi pripomočki in prehranskimi dopolnili. Iz istega razloga bi tudi sodelovanje z lepotnimi saloni in wellness centri bilo tudi način trženja našega izdelka. Slika 5, ki sicer sodi v večji meri politiko promocije izdelka, nam prikazuje tesno povezanost pomena prodajnih poti z načinom oglaševanja izdelka.

Slika 5: Promocijski plakat za karitejevo maslo v angleščini

100 %

PURE. AUTHENTIC.
POWERFUL.

Shea Butter

FROM BENIN

NATURE'S TOUCH. AFRICA'S GIFT. YOUR WELLNESS.

*Proudly connecting
Benin to Maribor*

Bringing the purity of Benin
to the heart of Slovenia.

MARIBOR
SLOVENIA

SOURCED FROM
BENIN
WEST AFRICA

ETHICALLY SOURCED
SUSTAINABLY PRODUCED
EMPOWERING COMMUNITIES

WHY 100% SHEA BUTTER?

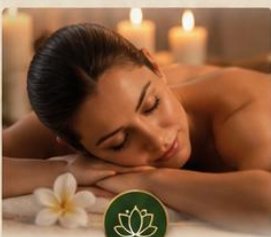
- Deeply moisturizes & nourishes
- Soothes & calms irritated skin
- Supports natural healing
- Rich in vitamins A, E & F
- Suitable for all skin types
- 100% natural, pure and safe

ONE NATURAL BUTTER – MULTIPLE BENEFITS

WELLNESS CENTERS

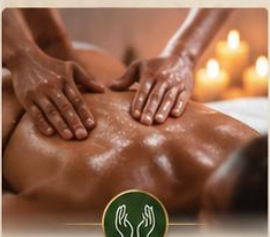

Perfect for holistic treatments & body care rituals.

- Deep skin nourishment
- Relaxation & stress relief
- Enhances massage & spa experiences

MASSAGE CENTERS

Excellent glide, maximum absorption.

- Improves skin elasticity
- Reduces muscle tension
- Ideal for aromatherapy & therapeutic massage

BEAUTY SALONS

Your natural beauty secret.

- Moisturizes & protects skin
- Helps with dry skin, eczema & blemishes
- Great for hair, lips, nails & cuticles

SPORTS INJURIES

Supports recovery. Relieves discomfort.

- Soothes inflammation & muscle soreness
- Supports healing of minor cuts, bruises & strains
- Natural alternative for pre & post-sport care

FROM THE TREE TO YOUR WELL-BEING

Pure. Natural. Ethical. Effective.

HANDPICKED SHEA NUTS → TRADITIONAL PROCESSING → EMPOWERING LOCAL WOMEN → SUSTAINABLE FUTURE

*Better for you.
Better for our planet.*

Bringing the richness of Benin to the wellness world of Maribor.

Available for professionals & businesses. Wholesale & partnership opportunities.

BENIN SHEA
NATURE. TRADITION. WELLNESS.

+386 40 123 456
info@beninshea.com
www.beninshea.com
Maribor, Slovenia

SCAN TO LEARN MORE

Vir: Chatgpt

Splet tržnih komunikacij

Politika promocije (Promotion angl.) oz. trženjske komunikacije vključuje oblikovanje skupne marketinške oz. trženjske kampanje, ki se imenuje promocijski splet (promotional mix angl.). Promocijski splet vključuje aktivnosti, kot so oglaševanje, pospeševanje prodaje, osebno prodajo in odnosi z javnostjo. Predvideni proračun za promocijski splet je še posebej pomemben in iz tega razloga je tu prisotno skrbno oblikovanje sporočila, ki bo vključevalo in predstavljalo neke vrste nadaljevanje ostalih treh konceptov trženjskega spleta oz. politiko izdelka, politiko cene in politiko prodajnih poti. Na ta način se bo poskusilo doseči ciljno občinstvo v čim večji meri. Tu je tudi bistveno določiti najboljše komunikacijske kanale za posredovanje želenega sporočila, ter določiti frekvenco oz. pogostost izbranega načina komuniciranja (Kenton, 2026).

Naša politika promocije se bo glede na lastnosti našega izdelka izvajala preko različnih komunikacijskih kanalov. Prvi in najpomembnejši komunikacijski kanal bodo vsekakor predstavljala družabna omrežja, kot so TikTok, Instagram, Facebook in podobno. Prav tako bo naša promocija potekala preko drugih spletnih kanalov, kot je npr. YouTube. Vsebina objav na omenjenih promocijskih kanalih bo razen slikovnih objav, kot je to prikazano na sliki 6 tudi kratki videoposnetki. Prav tako je tu pomembno omeniti, da bomo na splet preko plačanih »Adov« tudi plasirali naše promocijske vsebine. Influencerski marketing oz. tako imenovano trženje z vplivneži bo tudi način našega oglaševanja. Brezplačni vzorci oz. testerji karitejevega masla kot ena izmed najbolj učinkovitih metod trženja (Bawa & Shoemaker, 2004) bo tudi del ukrepov za pospešitev prodaje. Promocija v specializiranih revijah o naravni medicini ter ekoloških izdelkih je eden izmed način, ki ga bomo tudi uporabili pri obveščanju oz. nagovarjanju ciljnih segmentov potrošnikov.

Slika 6: Primer objave na družabnih omrežjih

Vir: Chatgpt

Upravljanje blagovnih znamk

Ustvarjanje blagovne znamke pri promociji izdelkov in sotritev je zelo pomembno. Ključne prednosti, ki jih lahko prinese blagovna znamka, so:

- izstopanje med konkurenti na trgu
- gre za prodajo zgodbe in izkušnje in ne samo izdelka (posledično tovrstni izdelki lahko dosežejo višjo ceno na trgu)
- odraža kakovost, varnost in skladnost
- vzpostavi se odnos med stranko in podjetjem oz. blagovna znamko in posledično dobimo njeno naklonjenost, zaupanje in zvestobo
- predstavlja sredstvo, ki mu raste vrednost ob dobrem upravljanju
- poveča se učinkovitost celotnega procesa trženja
- predstavlja potencial pri širitvi asortimaja v prihodnosti
- orodje ne-cenovne konkurenčnosti
- podjetje, ki je lastnik blagovne znamke postane bolj atraktivno za zunanje investitorje (Iršič, Milfelner, & Pisnik, 2019)

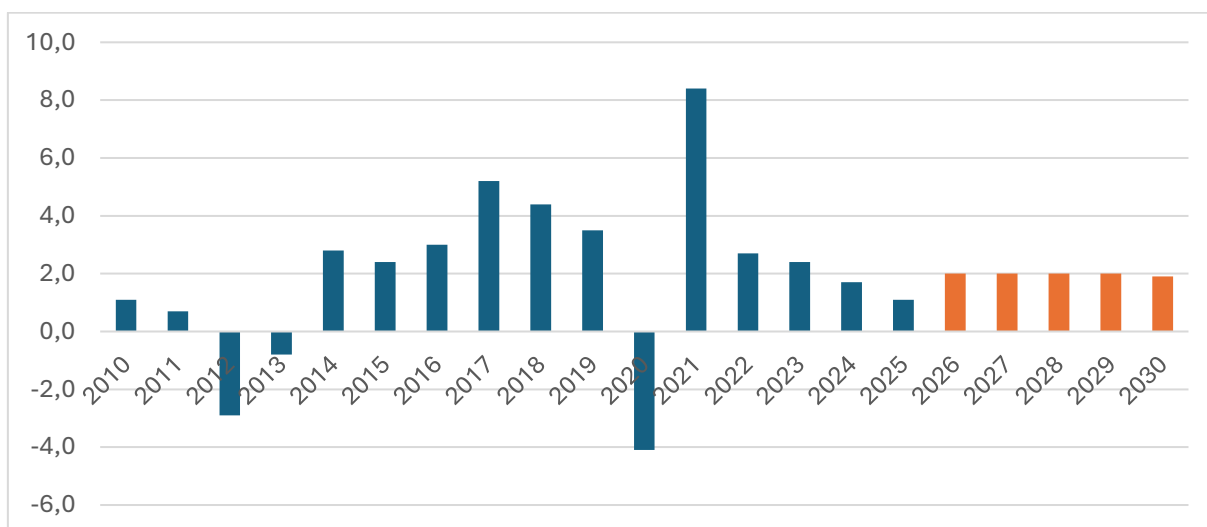
Finančni okvir distribucije karitejevega masla

V finančnem okviru distribucije karitejevega masla bomo obravnavali pregled makroekonomskega okolja Slovenije (nominalno gospodarsko rast, bruto domači proizvod v EUR na prebivalca, stopnjo registrirane brezposelnosti in inflacijo–CPI), pregled stanja panoge na globalni evropski in slovenski ravni ter izračun zahtevano donosnosti lastniškega kapitala po CAPM modelu ter tehtan povprečni strošek kapitala–WACC. Na koncu smo dali tudi kratki pregled pomembnih dejavnikov, ki lahko vplivajo na uspešnost projekta.

Pregled makroekonomskega okolja

Pri finančni analizi poslovnega projekta je zelo pomembna analiza tako gospodarskega stanja države, kjer je namenjeno poslovanje. **Nominalna gospodarska rast** (slika 7) se je med letoma 2010 in 2025 gibala med -4,1 %, ko je leta 2020 dosegla svojo najnižjo vrednost in 8,4 %, ko je leta 2021 dosegla svojo najvišjo vrednost v analiziranem obdobju. V analiziranem obdobju je nominalna gospodarska rast v povprečju znašala 2,0 %, medtem ko je mediana znašala 2,4 %. Projekcije za nominalno gospodarsko rast za obdobje od leta 2026 do leta 2030 nam nakazujejo, da bo ta znašala 2,0 % med letoma 2026 in 2029, leta 2030 bi pa se ta naj znižala na 1,9 %. Za potrebe analize atraktivnosti Slovenskega trga za uvoz karitejevega masla vidimo, da je za Slovenijo projicirana nizka, a vendar stabilna nominalna gospodarska rast. Takšna projekcija nominalne rasti BDP za nas ne predstavlja spodbujevanega dejavnika za vstop na slovenski trg, saj je nominalna gospodarska rast projicirana na najnižji sprejemljivi ravni v višini 2 %, kar pomeni, da v primeru stabilnosti cen oz. vrednosti inflacije v višini 2 % bo realna gospodarska rast skoraj enaka 0 %. Vsekakor je tu pomembno tudi omeniti, da ta dejavnik ni tudi zaviralen za atraktivnost Slovenskega trga, saj je njegova vrednost tolikšna, da lahko rečemo, da nominalna rast Bruto domačega proizvoda v Sloveniji za obdobje od leta 2026 do leta 2030 ima nevtralen vpliv na atraktivnost za vstop s trženjem karitejevega masla na slovenski trg.

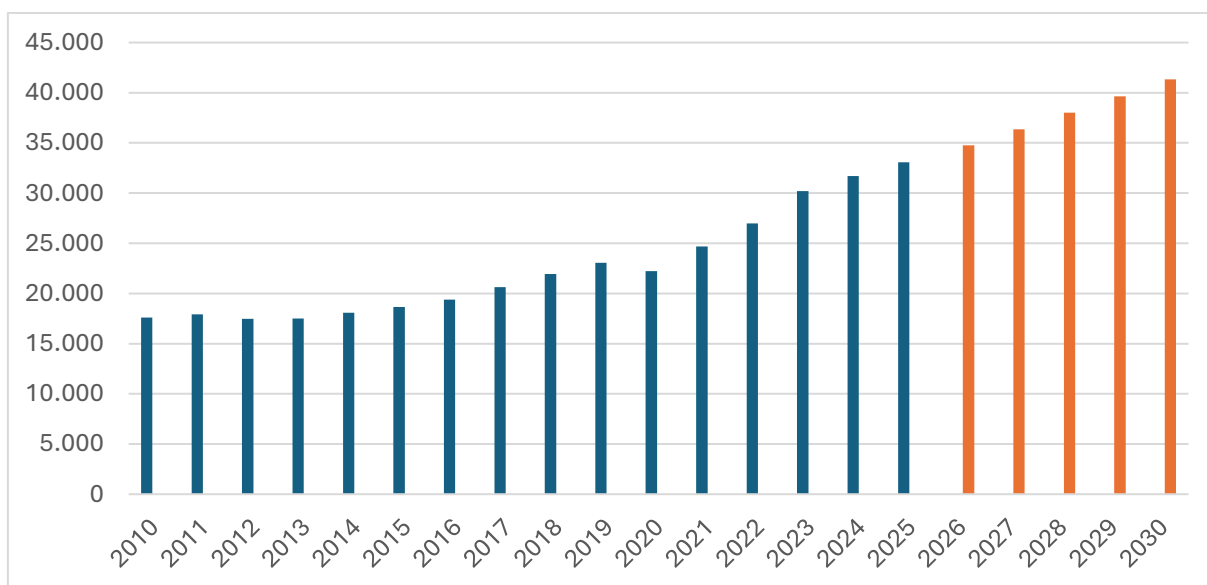
Slika 7: Nominalna rast BDP za Slovenijo za obdobje od leta 2010 do 2025 s projekcijami od leta 2026 do leta 2030

Vir: (UMAR, 2026)

Bruto domači proizvod v EUR na prebivalca v Republiki Sloveniji (slika 8) se je med letoma 2010 in 2025 gibal med 17.471,0 EUR leta 2012, ko je bil BDP na prebivalca najnižji in 33.062 EUR leta 2025, ko je ta bil najvišji. Projekcije za obdobje med letoma 2026 in 2030 nakazujejo na izrazito rast, in sicer naj bi leta 2030 BDP na prebivalca v EUR znašal 41.322 EUR, kar je za 24,98% več kot leta 2025. Tovrstni trend je spodbujajoč za vstop oz. uvoz karitejevega masla na slovenski trg, saj nam nakazuje na rast življenjskega standarda ljudi. To dejstvo je pomembno za prodajo našega izdelka, saj naš izdelek predstavlja luksuzno dobrino in rast življenjskega standarda v Sloveniji lahko razumemo kot spodbujevalec prodaje istega.

Slika 8: BDP na prebivalca v EUR za Slovenijo za obdobje od leta 2010 do 2025 s projekcijami od leta 2026 do leta 2030

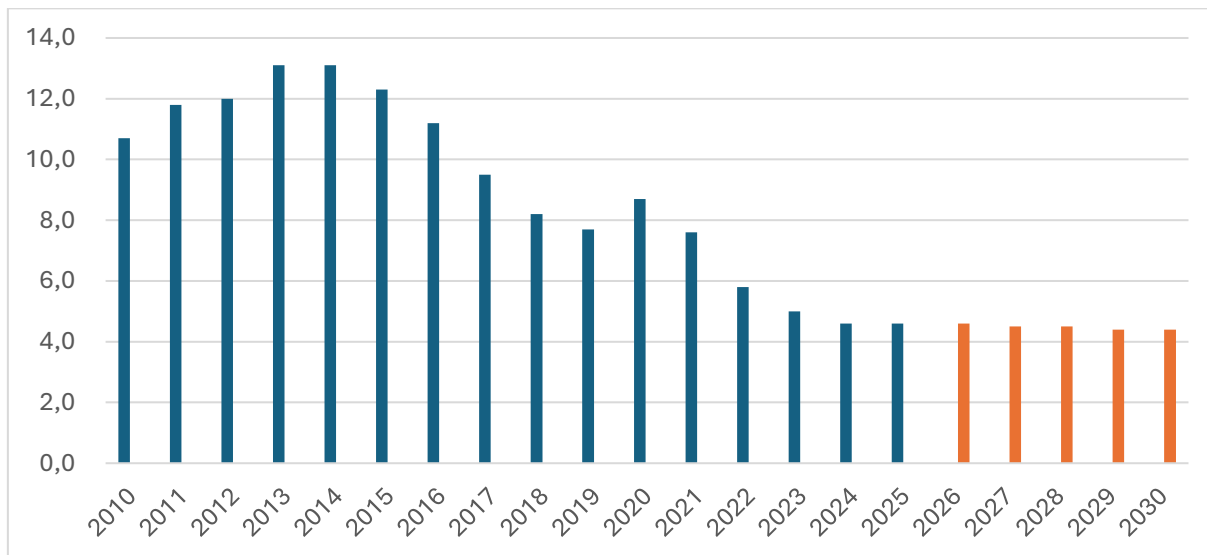

Vir: (UMAR, 2026)

Stopnja registrirane brezposelnosti (slika 9) se je v Republiki Sloveniji med letoma 2010 in 2025 gibala med 4,6 % leta 2024 in 2025, ko je ta bila najnižja in 13,1-% leta 2013 in 2014, ko je ta bila najvišja. Projekcije za obdobje med letoma 2026 in 2030 napovedujejo trend padca stopnje registrirane brezposelnosti, in sicer naj bi ta leta 2029 in 2030 znašala 2,0 %. Dejavnik registrirane brezposelnosti oz. njena projekcija za obdobje do leta 2030 ima pozitiven predznak na atraktivnost slovenskega trga, kadar

gre za potencialni uvoz karitejevega masla. Trend padca brezposelnosti v prihajajočem obdobju je pokazatelj povečevanja kupne moči prebivalstva in posledično povečevanje ravni življenjskega standarda, kar lahko pozitivno vpliva na obseg prodaje karitejevega masla, ki je, kot smo že prej omenili predstavnik luksuznih dobrin.

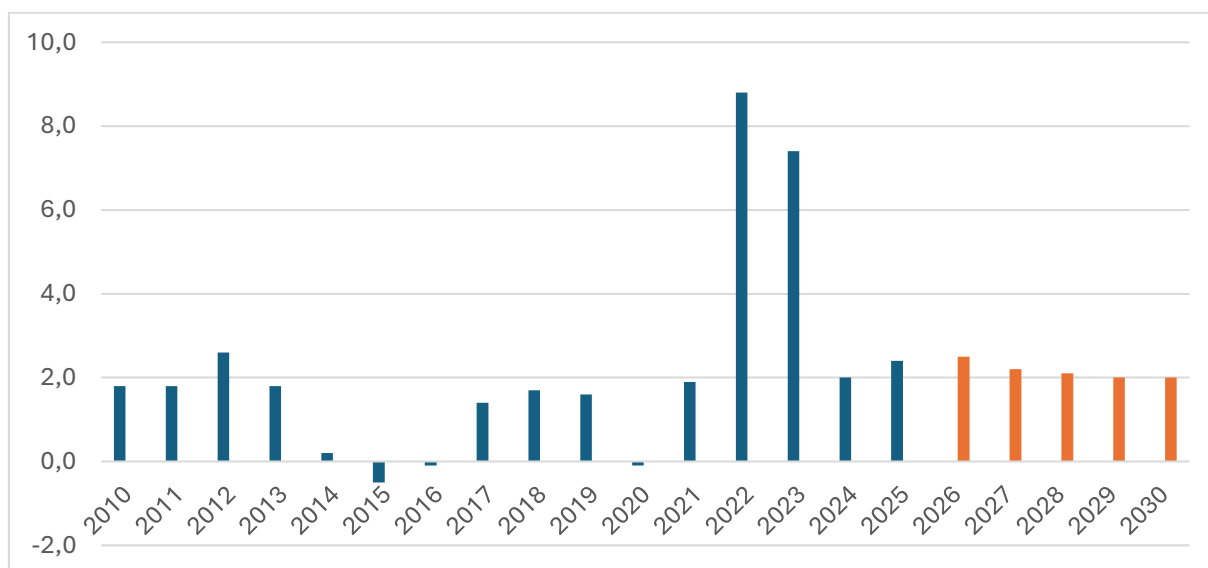
Slika 9: Stopnja registrirane brezposelnosti v % za Slovenijo za obdobje od leta 2010 do 2025 s projekcijami od leta 2026 do leta 2030

Vir: (UMAR, 2026)

Inflacija, merjena z indeksom cen življenjskih potrebščin (Consumer Price Index–CPI angl.) (slika 10) je v analiziranem obdobju med letoma 2010 in 2025 v Republiki Sloveniji najnižjo raven dosegla leta 2015, in sicer -0,5 % (tehnično, ko je sprememba indeksa CPI negativna, govorimo o deflaciji) oz. je njena najnižja pozitivna vrednost bila leta 2014, in sicer 0,2 %, medtem ko je najvišjo raven ta dosegla leta 2022, in sicer kar 8,8-% spremembo na letni ravni. Projekcije za obdobje od leta 2026 do 2030 napovedujejo padec inflacije oz. stabilizacijo cen, in sicer bi ta naj bila leta 2026 2,5 % že leta 2029 in 2030 pa 2,0-%, kar je že skladno s ciljem ECB o cenovni stabilnosti (ECB, 2026). Za uvoz in prodajo karitejevega masla v Sloveniji je cenovna stabilnost in nizka inflacija izjemnega pomena, enako kot tudi za druge panoge v gospodarstvu. Nizke stopnje inflacije oz. cenovna stabilnost, ki je napovedana za obdobje od leta 2026 do leta 2030 je pomembna za lažje načrtovanje poslovanja in denarnih tokov podjetij. Iz tega razloga lahko trdimo, da so projekcije inflacije v Sloveniji ugoden dejavnik za uvoz karitejevega masla.

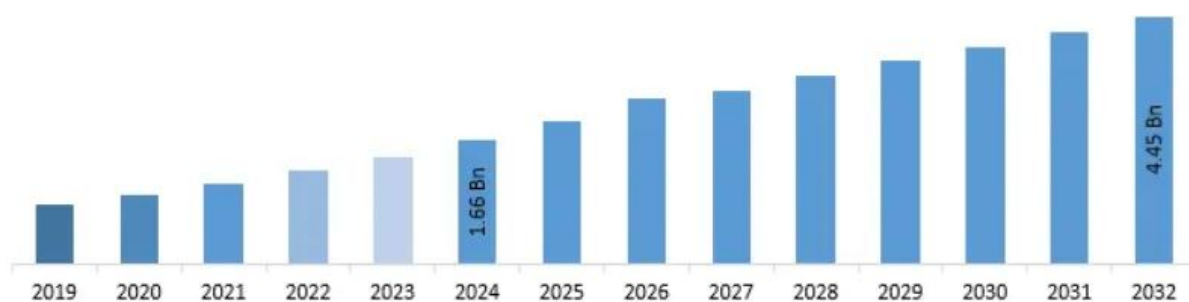
Slika 10 Inflacija merjena z indeksom cen življenjskih potrebščin–CPI za Slovenijo za obdobje od leta 2010 do 2025 s projekcijami od leta 2026 do leta 2030

Vir: (UMAR, 2026)

Pri analizi atraktivnosti določenega poslovnega projekta je izjemnega pomena tudi splošno stanje v panogi tako na državni, regionalni in globalni ravni. Panoga oz. trg karitejevega masla na globalni ravni izkazuje izjemen potencial za rast (slika 11). Projekcije nakazujejo, da bi ta rast med letoma 2024 in 2032 znašala kar 268 % oz. z 1,66 milijarde USD naj bi se vrednost trga karitejevega masla povečala na kar 4,45 milijarde USD (Newsmatics Inc. dba EIN Presswire, 2025). Po določenih podatkih naj bi trg karitejevega masla leta 2032 znašal kar 6,69 milijarde USD, ter naj bi medletna rast med letoma 2024 in 2025 znašala kar 170 % (Dole, 2026). Prisotna je rast povpraševanja po naravnih in organskih sestavinah tako v kozmetiki kot v hrani. Povpraševanje po izdelkih za osebno nego in kozmetiko je vodilni segment pri rasti glede na vrsto uporabe in znaša kar 40 % celotnega povpraševanja po karitejevem maslu. Organski segment karitejevega masla je leta 2024 predstavljal kar 35 % celotne tržne porabe (Voorspools, 2024).

Slika 11: Velikost trga karitejevega masla na globalni ravni v milijardah USD (2019-2032)

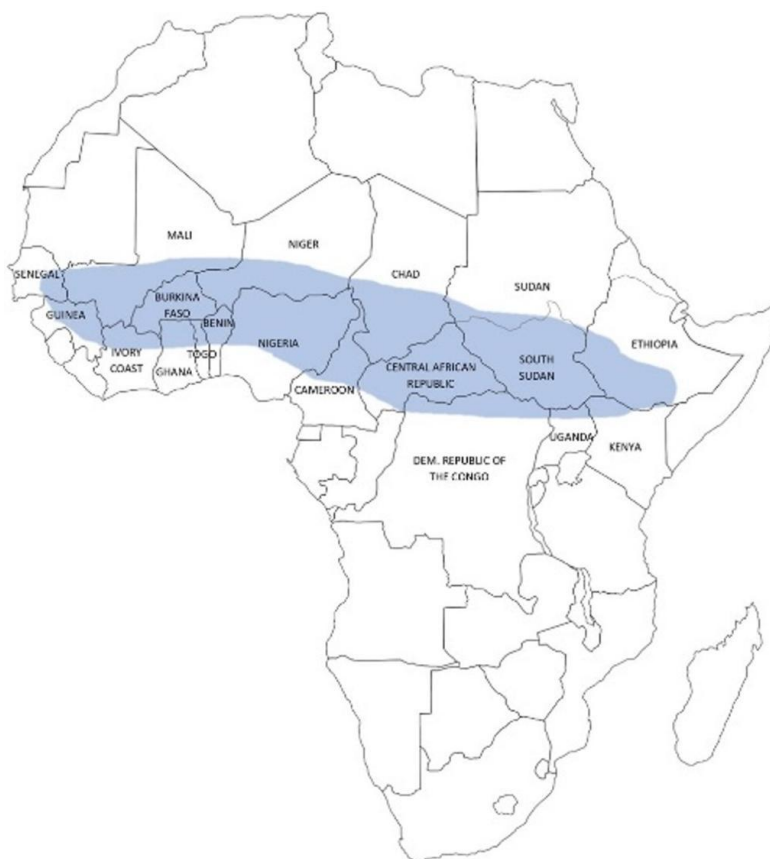

Vir: (Newsmatics Inc. dba EIN Presswire, 2025)

Na sliki 12 vidimo območje afriškega kontinenta, kjer raste karitejevo drevo in kjer se prideluje karitejevo maslo. Države zahodne Afrike imajo ključno vlogo pri proizvodnji karitejevega masla na svetovni ravni, saj se na območju zahodne Afrike predstavlja kar 70 % celotne svetovne proizvodnje karitejevega masla. Ob upoštevanju pomena tradicionalnega znanja pri proizvodnji karitejevega masla se pomen tega območja v svetovni proizvodnji karitejevega masla dodatno poveča (Voorspools, 2024). V tem delu je tudi pomembno omeniti dejstvo, da so v določenih državah prisotne omejitve ali celo prepovedi izvoza karitejevih oreščkov, ki predstavljajo osnovno surovino za izdelavo karitejevega masla. Primer tovrstnih

ukrepov lahko vidimo v Nigeriji, kjer je prisotna prepoved izvoza karitejevih oreščkov od 28. avgusta 2025 in Burkina Faso, kjer je prisotna omejitev izvoza karitejevih oreščkov od 25. septembra 2025 (Newsmatics Inc. dba EIN Presswire, 2025). Tu na tem zemljevidu vidimo, da dober del Benina je del območja, kjer raste karitejevo drvo in iz tega lahko zaključimo, da gre za primerno partnersko državo za uvoz njenih izdelkov v Slovenijo.

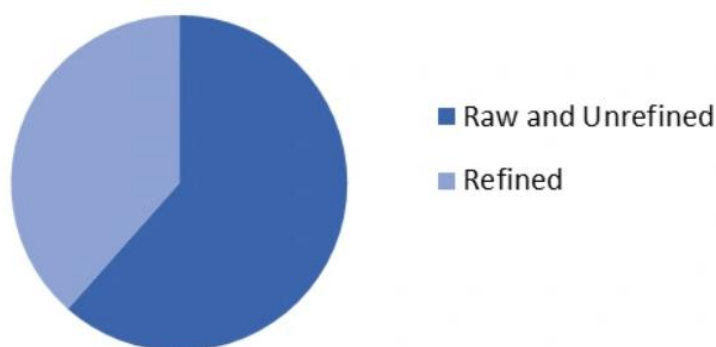
Slika 12: Območja v Afriki, kjer raste karitejevo drvo

Vir: (Voorspools, 2024)

Približno 60 % celotnega trga karitejevega masla predstavlja nerafinirano karitejevo maslo, medtem ko 40 % trga karitejevega masla predstavlja rafinirano karitejevo maslo (slika 13) (Dole, 2026). Iz tega izhajajoč vidimo, da naš potencialni izdelek sodi v večinski delež povpraševanja po karitejevem maslu.

Slika 13: Tržni delež karitejevega masla glede na vrsto leta 2025

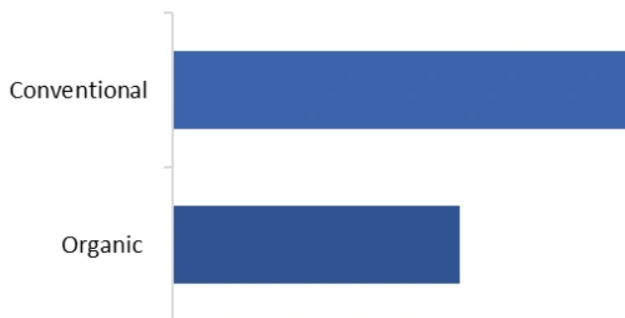

Vir: (Dole, 2026)

Pomemben del analize trga karitejevega masla je tudi tržni delež karitejevega masla glede na njegovo naravo oz. ali gre za konvencionalno ali organsko karitejevo maslo (slika 14). Približno 60 % trga

karitejevega masla predstavlja konvencionalno karitejevo maslo. Tu je pomembno omeniti dejstvo, da se pomemben delež konvencionalnega karitejevega masla porabi v prehranski industriji. Približno 30 % karitejevega masla predstavlja organsko karitejevo maslo, ki je kot tako certificirano. Tovrstno karitejevo maslo se pa uporablja zgolj v kozmetične in terapevtske namene. Določene projekcije nakazujejo, da naj bi se delež organskega karitejevega masla v prihodnosti povzpел na kar 60 % celotnega trga. Razlog za njegovo podvojitev bo povečana uporaba organskega karitejevega masla v kozmetiki (Dole, 2026). Iz tega izhaja, da naše trženje organskega karitejevega masla na slovenskem trgu predstavlja delovanje skladno s projiciranimi trendi in posledično izjemno priložnost za rast.

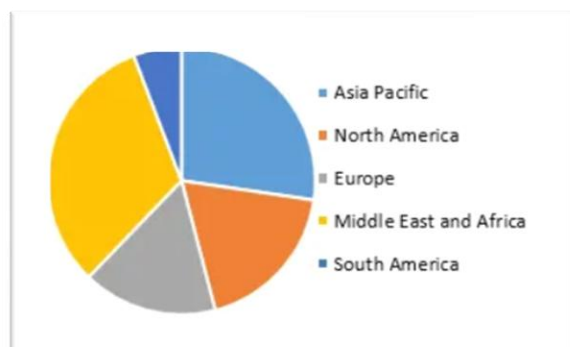
Slika 14: Tržni delež karitejevega masla glede na njegovo naravo leta 2025

Vir: (Dole, 2026)

Ko pogledamo obseg povpraševanja po karitejevem maslu glede na posamičen del sveta (slika 15) vidimo, da je to razdeljeno na tri tretjine. Prva tretjina obsega Afriko in Bližnji vzhod, kar je smiselno, saj so to regije, kjer se karitejevo maslo proizvaja in je prisotno v uporabi dlje časa. Drugo tretjino sestavljata Evropa in severna Amerika. Razlog za tako velik delež porabe v teh regijah je rast potrošnje karitejevega masla v kozmetične namene. In tretjo tretjino predstavlja poraba karitejevega masla v azijsko pacifiški regiji in južni Ameriki (Dole, 2026).

Slika 15: Trg karitejevega masla glede na posamično regijo leta 2024

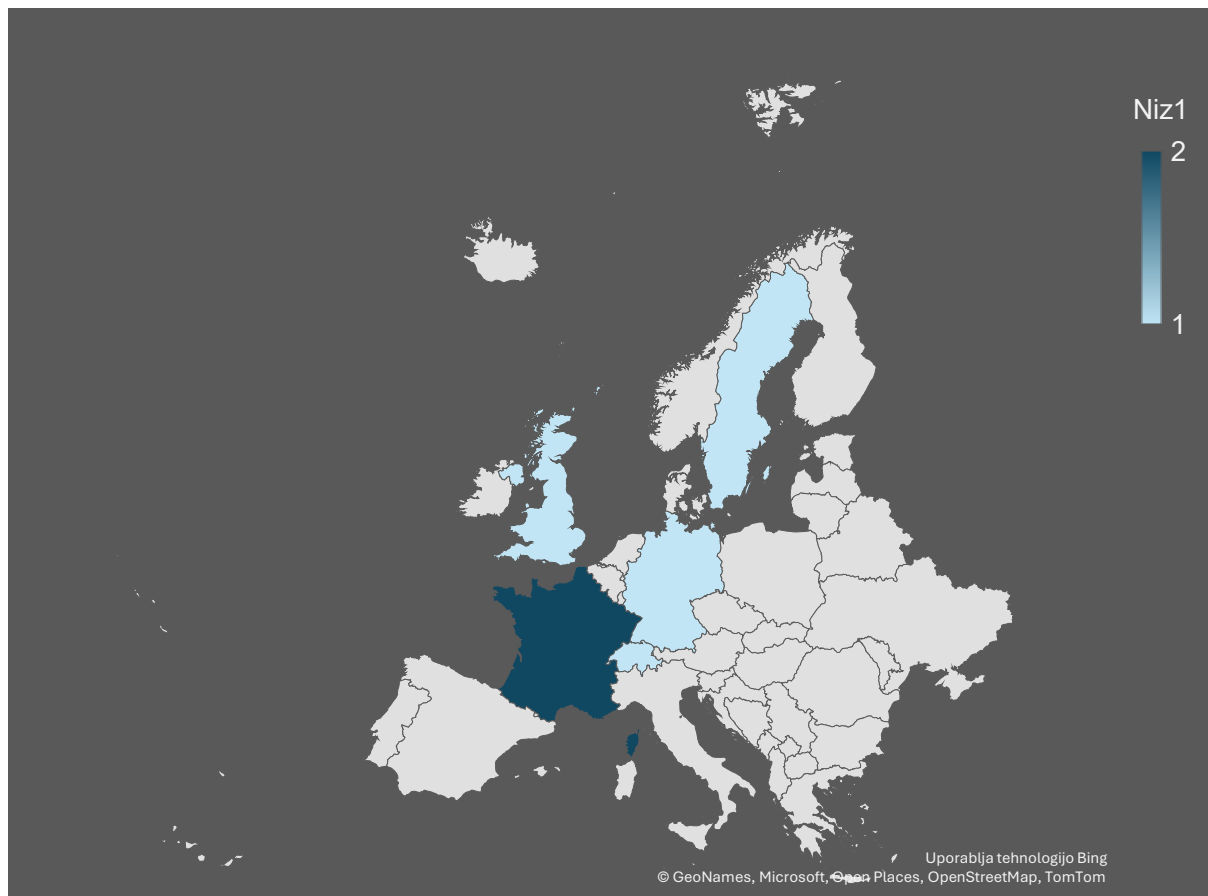

Vir: (Dole, 2026)

Trg karitejevega masla ima številne spodbujevalce za njegovo rast. Ti spodbujevalci so: rast spletnih platform, vpliv družabnih omrežij, ki so povečala dostopnost karitejevega masla na svetovni ravni in posledično dosegu širokega občinstva, prisotnost vedno večje ozaveščenosti o trajnostnem pridobivanju surovin oz. o naravnih, etično pridelanih in visokokakovostnih izdelkih, prisotnost vedno večjega povpraševanja po izdelkih, ki so iz rastlinskih sestavin in karitejevem maslu kot kozmetičnem izdelku, vedno večje povpraševanje po hrani rastlinskega izvora, inovacije na vseh segmentih uporabe karitejevega masla ter večji obseg tujih investicij v državah zahodne Afrike (Voorspools, 2024).

V nadaljevanju podajamo analizo evropskega trga karitejevega masla iz perspektive globalno pomernih podjetij. Na sliki 16 vidimo pregled podjetij glede na državo sedeža, ki so globalno pomembna za trg karitejevega masla. V Evropi je takšnih podjetij šest in sicer dve podjetji iz Francije (Olvea Group in Sophim S.A.), eno podjetje iz Nemčije (BASF SE), eno podjetje iz Združenega kraljestva (Croda International Plc) eno podjetje iz Švice (Clariant AG) in eno podjetje z Švedske (AAK AB) (Dole, 2026).

Slika 16: Pregled evropskih podjetij, ki so pomembna na globalnem trgu karitejevega masla

Vir: Lastna analiza

Ko pogledamo slovenski trg karitejevega masla, vidimo, da obstajajo podjetja, ki ponujajo 100 % karitejevo maslo, podjetja, ki ponujajo mešanico karitejevega masla in drugih sestavin ter podjetja, ki imajo v svoji ponudbi tako čisto 100-% karitejevo maslo kot tudi mešanico karitejevega masla in drugih sestavin. Na trgu so prisotna tudi podjetja, ki ponujajo samo izdelke, ki temeljijo na karitejevem maslu, vendar ne ponujajo karitejevega masla kot takega. Seznam podjetij, ki bi lahko predstavljali konkurenco na trgu v Sloveniji, so:

- KANANI cosmetics
- FutuNatura
- Vitakatka
- Tovarna Organika
- Afrotera
- Butters
- Ecco Verde
- Sanolabor
- Gorenjske lekarne
- dm drogerie markt

- The Body Shop International Limited
- L'OCCITANE
- Malinca d.o.o.
- ALAJA MIT d.o.o

Financiranje

Pri izračunu stroškov financiranja projekta smo pričeli z modelom CAPM (Capital Asset Pricing Model angl.) kot prikazuje spodnja enačba za izračun zahtevane donosnosti lastniškega kapitala (Ross, Westerfield, & Jaffe, 2012).

$$E(R_i) = R_f + \beta_i * (R_m - R_f)$$

- $E(R_i)$: Zahtevana donosnost lastniškega kapitala/investicije
- R_f : Zahtevana donosnost na ne tvegan kapital
- β_i : Sistematično tveganje sredstva v primerjavi s tržnim (nesistematičnim) tveganjem
- R_m : Pričakovana tržna donosnost

Tabela 1: Izračun zahtevane donosnosti lastniškega kapitala po modelu CAPM

Rf	3,57 %
β	0,93
Rm	7,05 %
Re	10,13 %

Vir: Lastni izračun

- R_f : Donos 30-letne nemške obveznice (TRADING ECONOMICS, 2026)
- β_i : Beta za farmacevtski sektor v Evropi (Damodaran, 2026a)
- R_m : Pričakovana tržna donosnost (prilagojen izračun glede na premijo za tveganje Slovenije (Damodaran, 2026b) in analizo (KROLL, 2026))

Glede na izračun (Tabela 1) lahko opazimo, da je naložba v našo panogo manj volatilna, kot je to povprečje trga, saj je vrednost kazalnika β manjša kot 1. Prav tako glede na ostale okoliščine lahko zaključimo, da je zahtevana stopnja donosa lastniškega kapitala 10,13 %.

Po izračunu zahtevane donosnosti lastniškega kapitala smo izračunali tehtan povprečni strošek kapitala (Weighted Average Cost of Capital–WACC angl.) po naslednji formuli (Ross, Westerfield, & Jaffe, 2012).

$$WACC = W_E * R_E + W_D * R_D * (1 - tax)$$

- W_E : delež lastniškega financiranja
- R_E : donos lastniškega kapitala (CAPM)
- W_D : delež dolžniškega kapitala
- R_D : donos dolžniškega kapitala
- $(1-tax)$: davčni ščit
- tax: davek na dohodek pravnih oseb

Tabela 2: Izračun tehtanega povprečnega stroška kapitala WACC

Rd	3,80 %
Wd	30 %
tax	22 %

Re	10,13 %
We	70 %
WACC	7,98 %

Vir: Lastni izračun

- W_E : delež lastniškega financiranja smo predpostavili, da je 30 %
- R_E : donos lastniškega kapitala (izračunan po CAPM modelu glej tabelo 1)
- W_D : delež dolžniškega kapitala smo predpostavili, da je 70 %
- R_D : Obrestne mere za nova posojila nefinančnih družb do 1 mio. EUR, letno (Banka Slovenije, 2026)
- tax: davek na dohodek pravnih oseb (namesto efektivne davčne stopnje smo uporabili nominalno davčno stopnjo v višini 22 %) (Finančna uprava Republike Slovenije, 2026)

Glede na izračun (Tabela 2) lahko opazimo, da ob dani strukturi financiranja (30 % lastniško in 70 % dolžniško financiranje), ob trenutni davčni obremenitvi (DDPO) v višini 22 % ter ob trenutnima zahtevani donosnosti tako na lastniški kot tudi na dolžniški kapital mora naš projekt imeti skupni donos vsaj 7,98 %, da bi lahko poravnali vse obveznosti do vseh deležnikov financiranja.

Dejavniki uspešnosti

Pri sledenju uspešnosti projekt uvoza karitejevega masla bi morale podjetje slediti tudi drugim finančnim in nefinančnim kazalnikom uspešnosti. Ti kazalniki so enaki tudi za ostala podjetja in med njimi bi izpostavili kazalnike uspešnosti (obseg prodaje izdelkov, obseg prihodkov, obseg ustvarjenega dobička, tržni delež in marže). Pomembna so tudi tako poslovna oz. operativna tveganja kot tudi finančna tveganja (kreditno, valutno obrestno in cenovno). Navedena tveganja ob uporabi ustreznih finančnih instrumentov se lahko obvladujejo. V sodobnem poslovnem okolju so pomembne tudi ESG komponente projekta oz. njegovo delovanje mora biti okolju prijazno, družbeno odgovorno in skrbno upravljano (Ross, Westerfield, & Jaffe, 2012).

Citirana dela

- My B2B Network. (15. maj 2025). *4Ps Marketing Mix for B2B Success*. Pridobljeno iz My B2B Network: <https://myb2bnetwork.com/blog/marketing-mix-the-4ps-of-marketing-and-how-to-use-them/>
- Newsmatics Inc. dba EIN Presswire. (23. oktober 2025). *Shea Butter Market Worth USD 1.66 Billion in 2024 – Trends & Growth Forecast*. Pridobljeno iz Newsmatics Inc. dba EIN Presswire: <https://www.einpresswire.com/article/860786390/shea-butter-market-worth-usd-1-66-billion-in-2024-trends-growth-forecast>
- Asher, A. S., Angara, A. A., & Salaudeen, A. O. (2025). Investigation of the in vitro effects of shea butter on skin barrier function and hydration using analytical chemistry methodologies. *Ptolemy Journal of Chemistry (PJC)*, 1(5), 1–7.
- Banka Slovenije. (20. maj 2026). *Obrestne mere*. Pridobljeno iz Banka Slovenije: <https://www.bsi.si/sl/statistika/obrestne-mere>
- Bawa, K., & Shoemaker, R. (2004). The Effects of Free Sample Promotions on Incremental Brand Sales. *Marketing Science*, 23(3), 345–363.

- Chase, C. (3. september 2018). *MSP Marketing: Customer Satisfaction Levels (1 of 3) - Dissatisfaction*. Pridobljeno iz JoomConnect: <https://www.joomconnect.com/blog/customer-satisfaction-levels-1-of-3-dissatisfaction>
- Cleveland Clinic. (19. oktober 2022). *6 Incredible Benefits of Shea Butter*. Pridobljeno iz Cleveland Clinic: <https://health.clevelandclinic.org/shea-butter-benefits>
- Damodaran, A. (5. januar 2026a). *Beta, Unlevered beta and other risk measures*. Pridobljeno iz Damodaran: <http://www.damodaran.com>
- Damodaran, A. (5. januar 2026b). *Country Default Spreads and Risk Premiums*. Pridobljeno iz Damodaran: https://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/New_Home_Page/datafile/ctryprem.html
- Dole, S. (9. april 2026). *Shea Butter Market - Industry Structure Evaluation, Demand Drivers Analysis, Regional Growth Analysis and Identification, Competitive Positioning Review & Global Market Size Forecast to 2032*. Pridobljeno iz MAXIMIZE MARKET RESEARCH PVT. LTD.: <https://www.maximizemarketresearch.com/market-report/global-shea-butter-market/23770/>
- ECB. (1. junij 2026). *Ciljna raven cenovne stabilnosti in pregled strategije*. Pridobljeno iz Evropska centralna banka: <https://www.ecb.europa.eu/mopo/strategy/strategy-review/html/price-stability-objective.sl.html>
- Finančna uprava Republike Slovenije. (20. maj 2026). *Davek od dohodkov pravnih oseb (DDPO)*. Pridobljeno iz Finančna uprava Republike Slovenije: https://www.fu.gov.si/davki_in_druge_dajatve/podrocja/davek_od_dohodkov_pravnih_oseb_ddpo/
- Indu, & Sharma, R. (1. maj 2024). Review Article on Anti-Inflammatory Properties of Shea Butter on Skin. 5(9), 583–587.
- Iršič, M., Milfelner, B., & Pisnik, A. (2019). *Marketing Temeljni koncepti in njihova uporaba v*. Harlow: Pearson.
- Kenton, W. (29. marec 2026). *Marketing Mix: The 4 Ps of Marketing and How to Use Them*. Pridobljeno iz Investopedia: <https://www.investopedia.com/terms/m/marketing-mix.asp>
- KROLL. (26. marec 2026). *Impact of the Middle East Conflict on Cost of Capital Assumptions – March 2026 Update*. Pridobljeno iz KROLL: <https://www.scribd.com/document/1028095177/Impact-of-the-Middle-East-Conflict-on-Cost-of-Capital-Assumptions-March-2026-Update>
- Munich Business School. (15. maj 2026). *Marketing Mix*. Pridobljeno iz Munich Business School: <https://www.munich-business-school.de/en/1/business-studies-dictionary/marketing-mix>
- Ross, S., Westerfield, R., & Jaffe, J. (2012). *Corporate Finance*. New York: McGraw-Hill/Irwin.
- TRADING ECONOMICS. (20. maj 2026). *Germany 30 Year Bond Yield*. Pridobljeno iz TRADING ECONOMICS: <https://tradingeconomics.com/germany/30-year-bond-yield>
- UMAR. (20. maj 2026). *Statistična priloga*. Pridobljeno iz Urad RS za makroekonomske analize in razvoj: https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/napovedi/pomlad/pomladanska_2026/PN_2026_statisticna_priloga_01.pdf
- United nations. (17. julij 2026). *Sustainable Development*. Pridobljeno iz United nations: <https://www.un.org/en/teach/SDGs>
- United Nations. (17. julij 2026). *THE 17 GOALS*. Pridobljeno iz United Nations: <https://sdgs.un.org/goals>

Voorspools, R. (18. december 2024). *The European market potential for shea butter for food*. Pridobljeno iz Centre for the Promotion of Imports from developing countries: <https://www.cbi.eu/market-information/natural-food-additives/shea-butter-food/market-potential>

VII. ZAKLJUČEK

Projekt »**Pravni in regulativni okviri za komercializacijo karitejevega masla: patenti, dovoljenja in čezmejna trgovina**«, izveden v okviru programa **Projektno učenje študentov v delovnem okolju (PUŠ)**, je uspešno dosegel zastavljene raziskovalne, pedagoške in razvojne cilje. Rezultat projekta ni zgolj interdisciplinarno raziskovalno poročilo, temveč predvsem vzpostavljen model uspešnega sodelovanja med akademskim okoljem in gospodarstvom, ki študentom omogoča neposreden prenos teoretičnega znanja v prakso ter razvoj kompetenc, potrebnih za uspešno delovanje v sodobnem mednarodnem poslovnem in pravnem okolju.

Raziskava je pokazala, da komercializacija 100-odstotnega karitejevega masla predstavlja bistveno več kot vprašanje razvoja posameznega izdelka. Gre za kompleksen proces, v katerem se prepletajo mednarodno pravo, pravo Evropske unije, gospodarsko pravo, pravo intelektualne lastnine, pravo varstva potrošnikov, carinska zakonodaja, logistika, trajnostni razvoj, zdravstveni standardi, digitalne tehnologije ter sodobni poslovni modeli. Prav zaradi tega je interdisciplinarni pristop omogočil celovito razumevanje vseh ključnih dejavnikov, ki vplivajo na zakonito in uspešno vključevanje naravnih proizvodov iz držav v razvoj na evropski trg.

Posebna vrednost projekta se kaže v povezovanju pravne teorije s potrebami gospodarstva. Sodelovanje s partnerjem **ZEEQUEST d.o.o.** je študentom omogočilo neposreden vpogled v dejanske poslovne procese razvoja izdelkov, patentiranja, certificiranja, regulativnega načrtovanja ter mednarodne komercializacije. Partner je skozi redna projektna srečanja, strokovna predavanja, predstavitev primerov dobrih praks ter individualne konzultacije pomembno prispeval k razumevanju praktičnih izzivov, s katerimi se podjetja srečujejo pri vstopu na evropske in svetovne trge. Posebej pomembna je bila strokovna aktivnost, izvedena 25. maja 2026 na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru, ki je omogočila neposredno izmenjavo izkušenj med predstavniki gospodarstva, pedagoškim mentorjem, drugimi visokošolskimi učitelji ter študenti. Takšen prenos znanja predstavlja pomemben element sodobnega visokošolskega izobraževanja, saj omogoča stalno posodabljanje študijskih vsebin in njihovo prilagajanje potrebam hitro spreminjajočega se delovnega okolja.

Projekt je hkrati potrdil, da postajajo pravni in regulativni okviri vse pomembnejši dejavnik konkurenčnosti podjetij. Uspešen razvoj naravnih proizvodov danes ni več odvisen zgolj od njihove kakovosti, temveč tudi od sposobnosti zagotavljanja skladnosti z evropsko zakonodajo, izpolnjevanja zahtev glede certificiranja, sledljivosti, varstva intelektualne lastnine, varnosti izdelkov, odgovornega pridobivanja surovin ter spoštovanja okoljskih in socialnih standardov. Razumevanje teh procesov predstavlja pomembno konkurenčno prednost tako za podjetja kot tudi za prihodnje pravnike, svetovalce in druge strokovnjake.

Posebno mesto v raziskavi zavzemata digitalna preobrazba in razvoj novih tehnologij, ki vse izraziteje spreminjata področje mednarodne trgovine, logistike in pravnega svetovanja. Digitalizacija carinskih postopkov, elektronska dokumentacija, sistemi sledljivosti, digitalna potrdila o skladnosti ter podatkovno podprto upravljanje dobavnih verig postajajo standard sodobnega poslovanja. Poleg tega umetna inteligenca odpira nove možnosti za učinkovitejšo analizo zakonodaje, spremljanje regulativnih sprememb, pripravo pravnih analiz, avtomatizirano preverjanje skladnosti izdelkov ter optimizacijo logističnih in poslovnih procesov. Projekt je študentom omogočil kritično razumevanje teh tehnologij ter njihove odgovorne uporabe v skladu z evropskimi pravnimi, etičnimi in regulativnimi standardi. Takšno znanje bo v prihodnjih letih postalo ena ključnih kompetenc pravnih in gospodarskih strokovnjakov.

Raziskava je obenem potrdila pomen trajnostnega razvoja kot enega temeljnih vodil sodobnega mednarodnega poslovanja. Obravnavana tematika se neposredno povezuje z uresničevanjem Agende Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030, zlasti ciljev na področju dostojnega dela in gospodarske rasti, odgovorne proizvodnje in potrošnje, industrije, inovacij in infrastrukture ter partnerstev za doseganje ciljev. Hkrati raziskava podpira prizadevanja Evropske unije v okviru Evropskega zelenega dogovora, Strategije za trajnostno in krožno gospodarstvo ter digitalne preobrazbe

evropskega gospodarstva. Spodbujanje trajnostnih dobavnih verig, odgovornega pridobivanja naravnih surovin in vključujočega gospodarskega razvoja predstavlja pomemben prispevek k dolgoročnemu povezovanju evropskega in afriškega gospodarskega prostora.

Pomemben rezultat projekta predstavljajo tudi kompetence, ki so jih razvili sodelujoči študenti. Med projektom so nadgradili sposobnosti kritičnega in analitičnega razmišljanja, pravnega raziskovanja, interpretacije evropskih in mednarodnih pravnih virov, priprave strokovnih pravnih analiz ter oblikovanja argumentiranih rešitev za kompleksna regulativna vprašanja. Poleg strokovnih pravnih kompetenc so razvili tudi digitalne kompetence, sposobnost uporabe raziskovalnih podatkovnih baz in sodobnih digitalnih orodij, timsko sodelovanje, projektno delo, medkulturno komunikacijo ter razumevanje povezovanja akademskega znanja s potrebami gospodarstva. Posebej pomembna je bila njihova izpostavljenost uporabi digitalnih raziskovalnih orodij in razumevanju potenciala umetne inteligence pri podpori pravnemu raziskovanju in poslovnemu odločanju.

Projekt je pokazal tudi, da so sodobni pravni izzivi vedno bolj globalni in zahtevajo sodelovanje različnih strok. Pravna analiza brez razumevanja gospodarskega, tehnološkega in družbenega okolja danes ne omogoča več oblikovanja učinkovitih rešitev. Prav zato je sodelovanje med univerzo, gospodarstvom in širšo družbo eden ključnih pogojev za razvoj kakovostnega visokošolskega izobraževanja in uporabnega raziskovanja.

Pričujoče raziskovalno poročilo zato predstavlja več kot zgolj zaključek projektnih aktivnosti. Predstavlja izhodišče za nadaljnje raziskave na področju pravnega urejanja trajnostnih naravnih proizvodov, mednarodne trgovine, varstva tradicionalnega znanja, digitalizacije regulativnih postopkov ter uporabe umetne inteligence pri zagotavljanju skladnosti poslovanja z zakonodajo. Hkrati odpira možnosti za nadaljnje sodelovanje med Pravno fakulteto Univerze v Mariboru, podjetjem ZEEQUEST d.o.o. in drugimi domačimi ter mednarodnimi partnerji pri razvoju novih raziskovalnih, izobraževalnih in podjetniških projektov.

Končni rezultat projekta potrjuje, da povezovanje znanja, raziskovanja, podjetništva in tehnoloških inovacij predstavlja enega najpomembnejših dejavnikov razvoja sodobne družbe. Prav skozi takšna partnerstva nastajajo rešitve, ki ne prispevajo le k razvoju gospodarstva, temveč tudi k uresničevanju širših družbenih ciljev, trajnostnega razvoja, odgovornega upravljanja naravnih virov, digitalne preobrazbe, mednarodnega sodelovanja in učinkovite uporabe prava kot orodja za spodbujanje inovacij ter ustvarjanje dolgoročne vrednosti za družbo.

VIII. PRILOGE

Priloge vsebujejo promocijsko gradivo, pripravljeno v okviru projekta, in sicer oglase ter vabila za projektne dogodke. Med prilogami je tudi primer promocijskega letaka, pripravljenega kot osnutek za potencialno oglaševanje izdelka – 100-odstotnega karitejevega masla – z namenom predstavitve možnih trženjskih pristopov in vizualne promocije izdelka.

Univerza v Mariboru
Pravna fakulteta

PUŠ projekt:
**Predstavitev partnerskega
podjetja ZeeQuest Technologies
& raziskovalnega dela študentov**

KDAJ:
25. 5. 2026
ob 16. uri

KJE:
Senatna soba
PFUM

GOST:
ZeeQuest
Technologies
(partner projekta)

MENTOR:
dr. Cocou Marius
Mensah

Univerza v Mariboru
Pravna fakulteta

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VIŠOKO ŠOLSTVO,
ZNANOST IN INOVACIJE

I FEEL SLOVENIA

Sofinancira
Evropska unija

100 % Shea Butter

FROM BENIN

NATURE'S TOUCH. AFRICA'S GIFT. YOUR WELLNESS.

*Proudly connecting
Benin to Maribor*

Bringing the purity of Benin
to the heart of Slovenia.

MARIBOR
SLOVENIA

SOURCED FROM
BENIN
WEST AFRICA

ETHICALLY SOURCED
SUSTAINABLY PRODUCED
EMPOWERING COMMUNITIES

WHY 100% SHEA BUTTER?

- Deeply moisturizes & nourishes
- Soothes & calms irritated skin
- Supports natural healing
- Rich in vitamins A, E & F
- Suitable for all skin types
- 100% natural, pure and safe

ONE NATURAL BUTTER - MULTIPLE BENEFITS

WELLNESS CENTERS

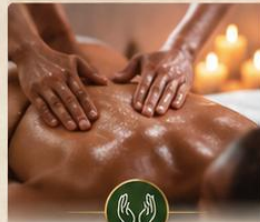

Perfect for holistic treatments
& body care rituals.

- Deep skin nourishment
- Relaxation & stress relief
- Enhances massage
& spa experiences

MASSAGE CENTERS

Excellent glide, maximum
absorption.

- Improves skin elasticity
- Reduces muscle tension
- Ideal for aromatherapy
& therapeutic massage

BEAUTY SALONS

Your natural beauty
secret.

- Moisturizes & protects skin
- Helps with dry skin, eczema
& blemishes
- Great for hair, lips, nails
& cuticles

SPORTS INJURIES

Supports recovery.
Relieves discomfort.

- Soothes inflammation
& muscle soreness
- Supports healing of minor
cuts, bruises & strains
- Natural alternative for
pre & post-sport care

FROM THE TREE TO YOUR WELL-BEING

Pure. Natural. Ethical.
Effective.

HANDPICKED
SHEA NUTS

TRADITIONAL
PROCESSING

EMPOWERING
LOCAL WOMEN

SUSTAINABLE
FUTURE

*Better for you.
Better for our planet.*

Bringing the richness of Benin
to the wellness world of Maribor.

Available for professionals
& businesses.
Wholesale & partnership
opportunities.

BENIN SHEA
NATURE. TRADITION. WELLNESS.

+386 40 123 456
info@beninshea.com
www.beninshea.com
Maribor, Slovenia

SCAN TO LEARN MORE

